Olyanoknak látszottak, amilyenek voltak

KENDEH K. PÉTER

Már lassan több mint egy hónapja történt, de azóta sem tudok szabadulni egy képtől. A karácsony előtti rohanós időszakban úgy alakult egy napon, hogy négy-öt helyre kellett elmennem a városba – bejárva az Észak-Buda–Dél-Pest tengelyt. Cipelni ezt-azt, elmenni ezért-azért, ebből kettő-három olyan dolog, ami azért tornyosult feladatként elém aznap, mert korábban nem végeztem el. Ráadásul úgy kellett nyakamba venni a várost, hogy tudtam: tucatszám hagyom hátra az irodában elvégzendő dolgok közül a fontosakat is. Önmagában frusztráló helyzet. Ráadásul mindenütt nagy dugó, és ahogy lenni szokott a dugóban, az ember keresi a kerülőutakat, a kis utcákat, és minden egyes útelágazás, kanyar után rá kell jönnie: itt se jobb, sőt… Még ez is: rosszul döntöttem már vagy ötödjére az útvonal megválasztásánál. Ilyenkor nem segít semmi. Talán csak a korlátozott képességű önfegyelem gátolja meg az embert abban, hogy beleharapjon a kormányba, elkezdje öklével ütni a műszerfalat, dühét visszafojtva vagy már nagyon is ordítva szidja az egész várost, a rengeteg autót és autóst, akik ahelyett, hogy dolgoznának, éppen az én utamon dugósodnak. Na meg persze az egész világot és az egész életet, hogy egyáltalán mindez a banális történet éppen velem történik, éppen én rohanok ki az időmből – ilyen értelmetlenül és triviálisan – nyilván kizárólag mások miatt.

Már az út végén járhattam, semmi jót nem remélve attól a naptól meg egyáltalán semmitől, amikor észrevettem egy legalább negyedszázados Fiat Unót előttem állni a dugóban. Már öt zöld is váltott, de nem jutottunk túl a kereszteződésen. Beragadtak mindig a keresztbe menők, és bár sokan kellő nyomatékkal feküdtek a dudára, hátha a levegő rezgése hirtelen szabad utat teremt, de – mint még eddig soha – ez sem segített. És eközben az előttem vesztegelő szakadt autóból valami érthetetlen békesség és öröm sugárzott. Ketten ültek benne: egy fiú és egy lány. Nem voltak már nagyon fiatalok, nem voltak szépek, sőt inkább csúnyácskák – már amennyire józanul és hitelesen a dugóban megedzett ítész meg tudta ítélni. Majd' lerohadt körülöttük az autó, látszott, hogy legfeljebb talán havonta egyszer-kétszer tudják használni, amikor már nagyon muszáj. De a dugó számukra az egymásnak adható időt jelentette. Ők örültek, mert beszélgethettek, és minden pillanatot kihasználhattak egy-egy csókra, simogatásra, ölelésre, amit a keresztben bennragadt autók ajándékoztak nekik. Ültem, néztem őket hátulról – és miközben elszégyelltem magam, az egész napi frusztrációm elpárolgott, s lassan megbékéltem a helyzettel, a világgal, az élettel.

És vajon ebben a „bedugult" világban mit látnak belőlünk, az egyházból, a gyülekezetekből „kívülről" azok, akik így vagy úgy, de olyan helyzetbe kerülnek, hogy a hátsó ablakon egy-egy pillanatara meglátnak bennünket? Mit éreznek meg akkor, ha meglátják az „intim" pillanatot, ahogy a „dugóban" el vagyunk egymás mellett, ahogy teljesen hétköznapian, akár egy frusztráló pillanatban megéljük az egymással való közösséget? Nem akkor, amikor kirakatba téve rendezvényeinket szép képet akarunk festeni magunkról, mert tudjuk, hogy fontos ez is, hanem akkor, amikor nem is sejtjük, hogy egy-egy külső szemlélő megles bennünket.

Tudjuk, nem ez a legfontosabb ismérve az egyháznak, a gyülekezetnek – sőt véletlenül sem szabad pusztán azon a mérlegen megmérni magunkat, hogy vajon mit lát belőlünk a nagyvilág – az a dekadens, korszellemmel fertőzött, értékválságban sínylődő stb., ahogy előszeretettel bélyegezzük meg. A tanítás tisztaságához, a kenyér „helyes" megtöréséhez, az istendicséret tiszta hangjaihoz képest ugyan mit számít, hogy mit látnak belőlünk?

Igenis sokat. Lukács is fontosnak tartotta leírni a magasztos ismérvek mellett ezt is: *„kedvelte őket az egész nép."* (ApCsel 3,47) Minden bizonnyal az első gyülekezet sem azért volt olyan, amilyen, mert az motiválta mindennapjaikat, hogy kifelé vonzó, kedves képet fessenek magukról. Ez csak úgy megesett, mert olyanoknak látszottak, amilyenek valójában voltak. Mert működött közöttük valami olyan, felülről jövő szeretet, amely ugyan idegen ebben a világban, ám ha ennek hatását mások meglátják, egyszerűen „kedvelni" kezdik őket.

Lehetne magasztosabb célokat is kitűzni magunk elé annál, hogy meg-meglesett pillanataink azt üzenjék: „de jó lenne közöttük lenni". De saját magunk számára sokszor annyi is elég lenne, ha elmondhatnánk: „de jó ebben a közösségben lenni" – a gyülekezetben, egy ilyen bedugult, frusztráló világ közepén is.

A Szentlélek személye és munkája az evangélikus teológia értelmezése szerint

REUSS ANDRÁS

A témát két egymással gyökeresen ellentétben álló tapasztalat indokolja. Az egyik, hogy egyáltalán nem vagy túl keveset beszélünk a Szentlélekről, mert nem veszünk tudomást róla, vagy nem tulajdonítunk jelentőséget neki. A másik, amikor csak a mi szavaink bizonygatják jelenlétét, ha tehát alaptalanul vagy helytelenül beszélünk róla. Mindkét esetben embereknek tulajdonítunk és emberektől várunk olyasmit, ami nem az ő kezükben van. A Szentlélek személyének és munkájának meggyalázása, ha akár ignorálják, akár egyéni célok elérésére veszik igénybe.

A *bibliatanulmányozás* felfrissítheti az ismereteket, sőt meglepetéseket is tartogat. A *Bibliai fogalmi szókönyv* (216–217. o.) csak helyeket idéz, Haag *Bibliai lexikon*a (1989, 1694–1965. o.) sovány. A *Biblikus teológiai szótár* (851–863. o.) bő összefoglalást ad. Dietrich Schneider (1999) és Eduard Schweizer (2000) könyvei mellett különös figyelmet érdemel Gémes István tanulmánya (2003).

Hitvallási iratainkban a Szentlélek személye nem vitatéma, de munkájáról olvashatunk: *Kis káté:* Hiszekegy, a harmadik hitágazat magyarázata; *Nagy káté:* II. fő rész, 36–39., 43–44.; III. fő rész, 51–54.; *Ágostai hitvallás:* V, 1–4.; XIII., 1–2.; *Schmalkaldeni cikkek:* III. (Az evangélium), 4.; III. (A gyónás), 8,3–5.9–10.; *Apológia:* IV., 63–68.; XIII., 1.3–5.19–20.; XXIV., 18.70. A megigazulástan és a szentháromságtan kölcsönös összefüggését mutatja ki hitvallási irataink ban Hans-Olof Kvist (1985).

Nem aktualitásokra vannak tekintettel, ezért általában kiegyensúlyozottak az *evangélikus dogmatikusok* fejtegetései: Prőhle (1948, 253–261. o.); Nagy Gyula: A Szentlélek közössége (1988, 128–138. o.). A hagyományos evangélikus felfogáson belül maradva foglalkozik a modern ember kérdéseivel Veöreös Imre három írása (1988, 143–148. o.), valamint az *Evangelisches Erwachsenenkatechismus* (1989, 883–897. o.). További elmélyedést kínáló, de időigényes gyűjtemények: *Der Heilige Geist im Verständnis Luthers und der lutherischen Theologie* (1990); *Der Heilige Geist: Ökumenische und reformatorische Untersuchungen* (1996).

Mi a külső, *a hirdetett ige eszközi szerepét* hangsúlyozzuk. Mit jelent ez szolgálatunkra nézve? A hagyományos felfogás alapján mai kérdéseket tárgyalnak Christian Möller írásai: *Lelki gyülekezetvezetés* (2005a); *Mi is a spiritualitás? Gondolatok egy divatszó valóságtartalmáról* (2005b); *A lutheri spiritualitás* (2005c).

A *Lélek gyümölcse:* Gal 5,22–23. Következmény a bűnbánat, a megújult élet, a reménység Isten ígéreteiben, az értékrend megváltozása, a megújult viszony felebarátainkkal, az odaadó élet, s hogy az írott és hirdetett ige szíven-szívbe talál. Sokoldalúan tárgyalja ezt egy elevenen megírt kis könyv: Moltmann: *Az élet forrása. A Szentlélek és az élet teológiája* (1997). Nem szűkíti a hatást a belső világra Moltmann: *A reménység fényei* (1989, 197–232. o.). Mellbevágó Ordass kifejezése: a Szentlélek cenzúrája (1982, 86. o.).

A *Lélek ajándékaira* nézve: Szabó 1958. Az egyházi szolgálat és karizma viszonyára nézve: Douglass 2002, 142–145. o. A karizmák szerepéhez az egyéni és egyházi megújulásban: Baranka 2001; Bauer 1988; Bloch-Hoell 1990; Pintér 1990; Pintér 1991; Gáncs 1991; Ribár 1993.

A *Szentlélek elleni bűn*höz: Reuss 2010.

A Szentlélek nem egyszerűen irracionális, hanem másképpen racionális: *hit által megvilágosított értelem;* 1Kor 14,18–19. Külön kérdés a Lélek általi vezetés a mindennapi élet döntéseiben. A sokszor az Isten iránti feltétlen engedelmességet hangsúlyozó teljes Istenre hagyatkozás nem tekinthet el sem a Bibliában megfogalmazott és minden emberre érvényes isteni akarattól, sem a józan mérlegeléstől.

További irodalom: Lindberg 1985; MacArthur 1992; Rosa 1991; még mindig tanulságos elolvasni: Gáncs 1939, 177–183. o.

Felhasznált irodalom
Baranka György 2001. Karizmatikus megújulás. *Lelkipásztor,* 2. 73. o.
Bartha Tibor – Vladár Gábor 1984. *Bibliai fogalmi szókönyv.* Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya, Budapest.
Bauer 1988. John Wimber: Teljhatalmú evangélizáció. *Lelkipásztor,* 2. 70–77. o.
Bloch-Hoell, Nils 1990. A karizmatikus mozgalom. *Lelkipásztor,* 6. 188–192. o.
Der Heilige Geist im Verständnis Luthers und der lutherischen Theologie. Martin-Luther-Verlag, Erlangen, 1990. /Veröffentlichungen der Luther-Akademie Ratzeburg 17./
Der Heilige Geist: Ökumenische und reformatorische Untersuchungen. Martin-Luther-Verlag, Erlangen, 1996. /Veröffentlichungen der Luther-Akademie Ratzeburg 25./
Douglass, Klaus 2002. *Az új reformáció. 96 tétel az egyház jövőjéről.* Kálvin Kiadó, Budapest.
Evangelischer Erwachsenenkatechismus. Suchen – glauben – leben. 5. Aufl. Gütersloher Verlagshaus, 1989.
Gáncs Aladár 1939. *Serkenj föl, aki aluszol.* Magyarhoni Evangélikus Misszióegyesület, Budapest.
Gáncs Péter 1991. Ébredés kérdőjelekkel. *Lelkipásztor,* 5. 141–142. o.
Gémes István 2003. A Szentlélek az őskeresztény igehirdetésben. *Koinonia,* 58. 9–24. o. http://church.lutheran.hu/utitars/koinonia.htm
Haag, Herbert 1989. *Bibliai lexikon.* Szent István Társulat, Budapest.
Kvist, Hans-Olof 1985. Der Heilige Geist in den Bekenntnisschriften der ev.-luth. Kirche. *Kerygma und Dogma,* 3. 201–211. o.
Léon-Dufour, Xavier 1986. *Biblikus teológiai szótár.* Szent István Társulat, Budapest.
Lindberg, Carter 1985. *Charismatic Renewal and the Lutheran Tradition.* Lutheran World Federation, Genf. /LWF Report 21./
MacArthur, John F. Jr. 1992. *Karizmatikus káosz.* Baptista Kiadó, Budapest.
Moltmann, Jürgen 1989. *A reménység fényei. Jürgen Moltmann theologiája.* Református Zsinati Iroda, Budapest.
Moltmann, Jürgen 1997. *Az élet forrása. A Szentlélek és az élet teológiája.* Lux Kiadó, Budapest.
Möller, Christian 2005a. Lelki gyülekezetvezetés. *Lelkipásztor,* 4. 126–131. o.
Möller, Christian 2005b. Mi is a spiritualitás? Gondolatok egy divatszó valóságtartalmáról. *Lelkipásztor,* 5. 162–167. o.
Möller, Christian 2005c. A lutheri spiritualitás. *Lelkipásztor,* 8–9. 288–294. o.
Nagy Gyula 1988. *Az egyház kincse.* Evangélikus Sajtóosztály, Budapest.
Ordass Lajos 1982. *Válogatott írások.* Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Bern.
Pintér Károly 1990. Különféle vallási csoportok tevékenysége. *Lelkipásztor,* 7–8. 220–222. o.
Pintér Károly 1991. Karizmatikusok evangélikus szemmel. *Lelkipásztor,* 5. 138–141. o.
Prőhle Károly 1948. *A hit világa. Bevezetés a keresztyén hittanba.* Harangszó, Győr.
Reuss András 2010. A Szentlélek elleni bűn. *Evangélikus Élet,* március 7.
Ribár János 1993. Hódító vallásosság? *Evangélikus Élet,* március 7. – április 25. között hét írás.
Rosa, Giuseppe de 1991. *Protestánsok – kisegyházak – szekták.* Ökumenikus Tanulmányi Központ, Budapest. /Ökumenikus Tanulmányi Füzetek 2./
Schneider, Dieter 1999. *A Megfeszített Lelke. A Szentlélek teológiája Pálnál.* Lux Kiadó, Budapest.
Schweizer, Eduard 2000. *Szentlélek.* Tillinger Péter, Szentendre.
Szabó József 1958. A kegyelmi adományok. *Lelkipásztor,* 5–6. 275–280. o.
Veöreös Imre 1988. *A középpont felől.* A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Budapest.

„Nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból. . .”

Keresztségnek lenni ma

OROSZ GÁBOR VIKTOR

„Bolond az, aki a saját világában él.”
Paulo Coelho

A címadó igehely így folytatódik: *„…hanem hogy őrizd meg őket a gonosztól.”* (Jn 17,15) Bolyki János *Igaz tanúvallomás* című kommentárjában arra hívja fel a figyelmet, hogy a világ meggyűlölte a tanítványokat, megérezte, hogy „nem a világból valók”, nem a világ szellemisége van bennük. A világ ítélet alatt van, és a tanítványi közösség puszta léte már ítélet a világ számára, mert bizonyítja, hogy a világnak nem kellene „világnak” maradnia, ha Jézusban hinne (Bolyki 2001, 428. o.). Jézus nem kéri az Atyát arra, hogy térbelileg „kivegye” vagy „felemelje” a tanítványokat. Az egyház lényege, hogy a világon belül eszkatologikus – írja Rudolf Bultmann (idézi Bolyki 2001, 430. o.).

Luther Márton és Pál apostol számára egyedül a hit a megváltás útja, és egyedül a szeretet a szolgálat útja. A megváltás Isten Fiának megváltó munkája által valósult meg; a szolgálat lehetővé válik Isten Lelkének ajándékai által, tehát bennünk és általunk, a közjó érdekében. Luther „teológiai etikájában” a törvény teljesítésének tökéletlenségét és esetlegességét az ember részéről helyettesíti Isten szeretete

és a Lélek gyümölcseinek tökéletessége (Lazareth 2001, 224–225. o.). Az üdvtörténetben Isten interim törvénye (a bűneset után és Krisztus előtt) szándékoltan megalázkodik Isten elsődleges és maradandó parancsolata előtt: *„Szeresd felebarátodat, mint magadat… A szeretet tehát a törvény betöltése."* (Róm 13,9–10; Jn 2,8; Gal 5,14)

Ulrich Beck a rizikótársadalmat 1986-ban úgy jellemezte, hogy benne a személyiség egyre jobban rákényszerül arra, hogy saját életét – esélyeivel és kockázataival együtt – önmaga alakítsa ki. Eme individualizáció következménye egyrészt a társadalmi kötelékek leoldódása, másrészt a hagyományos bizonyosságok (hit, normák stb.) elvesztése, az életstílusok pluralizálódása. Esélyt lát a reflexív modernizációban: a „társadalmi önkritika" médiumán keresztül tudatosulhat a fejlődés dinamikája és iránya, amely fejlődési alternatívák felmutatásán keresztül felfedheti a társadalom formálhatóságát cselekvő és felelősséget vállaló személyiségek által. Napjainkban éppen annak lehetünk részesei, hogy kis közösségek, civil mozgalmak vállalnak fel olyan helyi közügyeket, amelyek életminőségüket pozitív irányba mozdítják el.

Az egyház a rá bízott üzenetet korunk autonóm és a média uralta nyilvánossága előtt (mögött) fogalmazza meg. Ez az uralom azonban nem csupán kiszolgálja a társadalom igényeit, hanem a társadalmi folyamatok tehetetlen nézőjévé változtatja az egyéneket. Az egyház ebben a helyzetben egyaránt lehet a társadalmi folyamatok szemlélője, igényeinek kiszolgálója. Ám éppen a felsorolt alternatívák kerülnek szembe a Jézus főpapi imájában elhangzott kéréssel. Hiszen Isten nem határa a kommunikációnak, hanem alapja. Az egyház világban való léte éppen a társadalmi kommunikáció „szóeseményeiben" érhető tetten. Krisztus ott van jelen, ahol az evangéliumot tisztán hirdetik (CA VII.). A tiszta evangéliumhirdetés a szabadság élményével ajándékoz meg. Keresztségnek lenni ma a Krisztusban elnyerhető szabadság tudatosítását jelenti a modern megkötözöttségektől szenvedő társadalom és egyének számára.

Egy adott szituációban a keresztény szabadság következményeit mindig újra kell fogalmazni; ha ezt nem tennénk, akkor nem vennénk komolyan a pneumatológiát, hogy Isten Lelke mindig mozgásban van, a jelenünkre hat. A keresztény etika ezért azt kérdezi, ami itt és most érvényes, hiszen „mindennek megvan a maga ideje". Léteznek olyan megkülönböztetések, amelyek a mai világban nem bizonyulnak konstruktívnak, mégis biblikusak. A valóság megtapasztalása ma sok esetben más. Ezért sincs megváltó etika, társadalmi rend, „csak" megváltó Isten.

Ajánlott irodalom

Bolyki János 2001. *„Igaz tanúvallomás". Kommentár János evangéliumához.* Osiris Kiadó, Budapest.

Fazakas Sándor 2008. „És igyekezzetek a városnak jólétén…" Az egyház és a teológia közéleti felelőssége korunk társadalmában. In: Béres Tamás – Kodácsy-Simon Eszter – Orosz Gábor Viktor: *Krisztusra tekintve hittel és reménnyel. Ünnepi kötet Reuss András 70. születésnapjára.* Luther Kiadó, Budapest. 329–340. o.

Horányi Özséb é. n. *Keresztségnek lenni – itt és most.* http://www.ozseb.horanyi.hu/kozelet/tanulmanyok/keresztenyneklenni.htm

Huber, Wolfgang 2002. *Az egyház korszakváltás idején. Társadalmi átalakulás és az egyház megújulása.* Kálvin Kiadó, Budapest.

Kapitány Balázs: A rizikótársadalom másfél évtizede. *Szociológiai Szemle,* 2002/1. 123–133. o. http://www.mtapti.hu/mszt/20021/kapitany.htm

Korpics Márta – Wildmann János 2010. *Vallások és egyházak az egyesült Európában.* Typotex, Budapest.

Lazareth, William H. 2001. *Christians in Society. Luther, the Bible, and Social Ethics.* Fortress Press, Minneapolis.

Szabó Lajos (szerk.) 2010. *A közösségépítő lelkész. Gyakorlati teológiai kézikönyv lelkészeknek és nem lelkészeknek.* Luther Kiadó, Budapest.

A világvallások hatása a mindennapi kegyességre

KOVÁCSNÉ TÓTH MÁRTA

Elöljáróban

Két évvel ezelőtt karácsonyra legkisebb, akkor 14 éves gyermekemtől szép, komoly könyvet kaptam ajándékba. Egy egész havi zsebpénzét szánta rá. Címe: *A harmadik Jézus.* Szerzője Deepak Chopra, a nyugati világ egyik legtöbbet olvasott indiai-amerikai szerzője, az ayurvéda apostola; a könyv az Édesvíz Kiadónál jelent meg. (Errefelé nincsenek egyházi könyvesboltok, ahol biztosra mehetne a gyermek…) A töviskoszorús borító elvarázsolta – csak tudnám, mi járhatott kis fejében: ki lehet az első, és ki a második Jézus…

Magamtól nem vettem volna meg. Ha lenne időm olvasni, újraolvasnám egyik-másik Coelho-regényt, Anselm Grüntől is vannak elmaradásaim, szeretnék időt szánni lelkigyakorlatos könyvekre, és sok-sok életrajzi regényt olvasnék, meg beszélgetős könyveket.

Az udvariasság azonban azt kívánta, hogy beleolvas-

sak a könyvbe. És mondhatom, nem bántam meg. Mi vajon ez a tetszés? A látásmód frissessége, ahogy nem keresztény szerzők rácsodálkoznak arra, amit mi már észre sem veszünk? Vagy titkolt bizonytalanságunk teszi, amely örül, hogy lám, az ellenség is leteszi a fegyvert? Igen, talán mindkettő. És ahogy védtelenné tesz, ha valaki Jézus személyét becsmérli, áldozatát lekicsinyli, úgy tölt el nem titkolt örömmel, amikor azt látom, hogy Krisztus előtt valóban minden térd meghajol.

Az LMK-téma hallatán elsőre nem keresztény szerzők jutottak eszembe, akiktől sokat kaptam, vagy akik kritikájukkal megállítottak, tükröt tartottak keresztény hitgyakorlásom elé. Csak a cikkleadás küszöbén tört rám a frász: hátha félreértettem a címet, az eredeti szándékot, és kritikai éllel kellene szólnom a világvallások térnyeréséről, a híveinkre leselkedő veszélyekről.

Kegyességünk – miben áll?

Végül a címet hívtam segítségül: mindennapi *kegyességünkre* hogyan hatnak a világvallások? És talán most először gondolkodtam el a készen kapott kifejezés, a kegyesség – kegyes – kegy szó jelentésén. Kegyes az, aki kegyből él: a megindokolhatatlan isteni bocsánatból, nagylelkűségből. És aki ezért maga is igyekszik azzá válni: kegyessé. Akire ráragadt a *kegy.* Micsoda édessége a szónak! Ezek szerint én mikor vagyok kegyes a világvallások vonatkozásában? Akkor, ha például háborgás helyett hálaadás van a szívemben, ha rájuk gondolok. És sok bizalom és alázat. Az a lélek, amely abban az afrikai imádságban van, amelyet vízkereszt körül mondunk: „Úr Jézus Krisztus! Zsidó anya szült téged, és babiloni módon hódoltak neked. A szíriai asszony és a római százados hite örömmel töltött el. A téged kereső görögöket barátsággal fogadtad. Keresztedet egy afrikai ember hordozta. Urunk, köszönjük, hogy hozzád tartozunk. Segíts, hogy minden nép gyermekeit bevezessük országodba." (*Útmutató,* január 2.)

(Az adventben, ezer istentisztelet között kapott rövid határidejű felkérés nem tette lehetővé, hogy fejemben rendet vágjak a világvallások vonatkozásában: összehasonlítsak, csoportosítsak stb. De kiadás előtt van már a hittankönyv a világvallásokról: ha azt áttanulmányozzuk, sőt tanítjuk, eldönthetjük: okosabbak vagyunk-e, mint egy tizedikes…)

Hiányaink

„A meditáció és a lelki élet nagy tanítói újra és újra rámutatnak a reggel első órájára, és azt mondják: »Vedd komolyan a nap kezdetét, mert ez az a pont, ahol az örökkévalóságot megérinted.« Valóban, mennyit segíthetne szükségeinken, a test és a lélek betegségein, ha sikerülne a reggel beköszöntét szabaddá tenni a sietségtől, lármától és mérgelődéstől! A nap menete összességében nem a mi személyes elképzeléseinken múlik. Az ránk van szabva (kényszerítve). De a kezdet rajtunk kell, hogy múljon." Az idézet nem az *Elixír* ezoterikus magazinból való, hanem bajor testvéreink hivatalos evangélikus énekeskönyvéből, amely énekeken, imádságokon kívül életes gondolatokat is tartalmaz. A meditációk közötti időben írtam ki, amikor Szent Ignác-i lelkigyakorlaton voltam a bajor Lelkészakadémián. A kezem járhatott – a szám nem: egy hétig nem beszélhettünk, csak napi kétszer fél órát a lelki vezetőnkkel. De órákat voltunk együtt csendben egy-egy bibliai történet, mondat körül. A gyász sötétjében a lelkem éhes volt a csöndre és Isten útmutatására. (Hogyan is mondja Szent Ignác a lelkek megkülönböztetéséről? „A jó Lélek bátorságot ad és erőt, könnyeket, nyugalmat; vigasztalást önt a szívbe, amikor minden akadályt könnyebbé tesz, fölemel, és a jó cselekvésére továbbsegít.")

Azóta többször gondolok arra: ha a lélek megkapja otthon, amire valóban szüksége van – miért menne máshová? Vagyis: miért, mitől vonzóak más vallások híveink számára? És amit kínálnak – vajon nem része-e a keresztény hagyománynak is? De igen, hitem szerint igen.

Kegyesek a nagyvilágban

Szerencsés az, akinek közvetlen tapasztalata van arról, hogyan is fest egy világvallás közelről. Bár sosem éltem nem keresztény közegben, egy időben évekig közel állt családunkhoz egy szudáni muszlim, Nadir Hasszan. És bizony, csoda történt. Mert az elhívatott kemenesaljai lutheránus családban, ahol egy katolikus elfogadása is komoly kihívást jelentett az idősebb nemzedéknek, természetessé vált, hogy ha Nadir itt van, akkor csak csirkét eszünk, és az ötszöri imádság idején csendben visszavonulunk. Na és a szent háború? – kérdezhetné bárki. Nadir kegyes ember volt. Ezért tudta, hogy az is mindenekelőtt befelé szól: a gonoszt odabent megöldökölni. Ezért a tanításért azóta is hálával gondolok rá. Mint ahogy azok a jó csirkepaprikások is tehették, hogy azóta itt a hazája, és magyar kisgyermekeket gyógyít angyali szeretettel.

Kegyesek olvasmányaimban

Van egy könyvem, amelyet nagy becsben tartok: *Der Stimme der Mystik lauschen – Weisheit für jeden Tag des Jahres* (Odahallgatni a misztika hangjaira – Bölcsesség az év minden napjára; Kösel, 2005). Ha sikerül úgy kezdenem a napot, ahogy mindig kellene – megérintve az örökkévalóságot –, elolvasok belőle egy-egy részt. És a napokban ko-

moly felfedezést tettem: ha letakarom a szerzőt, és csak az idézetet olvasom, nem tudom megmondani, melyiket írta Augustinus, melyiket Albert Schweitzer vagy Órigenész, valamelyik szúfi bölcs, a nagy kedvenc, Dag Hammarskjöld, Hildegard, Rabindranath Tagore, Paul Gerhard vagy sorolhatnám. Vajon az én érzékelésem keveredett ennyire össze? Vagy ellenkezőleg: az istenszeretet izzása sodorja egymás mellé ezeket a különböző korokban élt férfiakat és nőket, keresztényeket és nem keresztényeket? Istenszeretetük, kegyességük, amely mindig csak válasz a kegyre.

Örülök ennek a felfedezésnek. Mert korábban annyit tépelődtem nem keresztény testvéreim üdvösségén. (Kell-e ennél ékesebb bizonyíték lelkem nemességére?) Most talán megértettem valamit abból, hogy *„…minden nép közül kedves előtte, aki féli őt, és igazságot cselekszik”.*

Ajánlott olvasmányok

Úgy látom, hogy azok, akik sokat adtak nekem, szinte kivétel nélkül különböző kultúrák határvonalán éltek. Sokat kaptak, de sokat kínlódhattak is, hogy útjukat megtalálják.

Kahlil Gibran, a libanoni maronita *(A próféta; Jesus Menschensohn);* Anthony de Mello, az indiai származású jezsuita *(Úton Isten felé – a test és a lélek gyakorlatai);* Nemes Ödön SJ drága tanárom, *(Szabadon, örömmel, szeretettel),* aki negyven évig Japánban élt, dolgozott; és aki, mielőtt tanítani kezdett, maga is tanult – kitartóan, alázattal. Ők is segítettek abban, hogy Jézust mindennél jobban szeressem, de közben ne szégyelljek tanulni azoktól, akik Istent más utakon keresik. Akiknek az anyatej mellé nem járt keresztség is. Ha például a *Tao te king*be beleolvasok, megérint a nagy folyók nyugalma – ez emlékeztet arra, hogy hagyjam magamat megmenteni, és arra is, hogy jobban bízzak Isten jó útjaiban. Haikukat olvasva (amennyire egy kép lefordítható) betölt a teremtő Isten mindenütt jelenvalóságának öröme.

Az általam ismert legújabb, világvallásokkal foglalkozó könyv szerzője Friedemann Bedürftig. *A nagy világvallások* című könyve az ismertetés szerint „…a világ öt nagy vallását mutatja be – tisztelettel, előítéletek nélkül, tárgyszerűen. […] A kötetet színes illusztrációk, térképek és ábrák gazdagítják, így kínálva informatív bepillantást a nagy világvallások sokoldalú történetébe.” A képeket fontosnak tartom, mert nem csupán intellektusunkat dolgoztatják meg – mint a szöveg –, hanem érzéseinket is: egy szent hely láttán például milyen érzések töltenek el? Mert ha csak az intellektust célozzuk meg, veszélyes vizeken evezünk.

A segítő szolgálat és a lelkigondozás kapcsolópontjai,

avagy akar-e egyházunk a társadalom, a hozzánk fordulók gondozója, segítője lenni?

JOHANN GYULA

Egyre több lelkigondozó, pasztorálpszichológiai, mentálhigiénés képzés működik Magyarországon. Az evangélikus lelkészek körülbelül 15 százaléka végzett, vagy éppen most végez posztgraduális képzést. Egyre többen érzik, hivatásuk gyakorlásában szükségük van olyan segítségre, amely kompetenssé teszi őket a hozzájuk fordulók problémakezelésében, delegálásában. Miközben lelkészeink egy része igen fontosnak tartja az egyéni és szakmai önreflektív életet, többen idegenkednek tőle, nehogy ezek az interdiszciplináris többlettudások, tapasztalatok elvonják a figyelmet az evangélium hirdetéséről.

Szeretetotthonokban, iskolákban, kórházakban szolgálatot végző lelkészeink egyre nagyobb számban keresik a továbbképzés lehetőségeit. Olyan kollégák, akiknek egyházközségében aktív gyülekezeti élet zajlik sok csoporttal, sok személyes kapcsolattal, szintén szembesülnek az „új” kihívásokkal. Úgy látom, más szintű az egyház missziói és lelkigondozói feladata, felelőssége. Aki lelkészét lelki segítségért keresi meg, az problémájával jelentkezik, bajban van, segítségre szorul. Az adott probléma keretein belül sokszor nincs olyan helyzetben, hogy tanácsot, igei útmutatást meghalljon, elfogadjon. A lelkész pedig sokszor nem érzi magát kompetensnek ezekben a beszélgetésekben. Érzi a felelősségét, de a szokott konfesszionális, igei, kegyességi megoldási mechanizmusai nem működnek.

Tünetértékű az egyházszociológiai felmérés a lelkészek és gyülekezeti tagok személyes kapcsolatfelvételéről szóló arányszámaival. A megkérdezettek majdnem 75 százaléka még sohasem fordult lelki, magánéleti gondjaival lelkészéhez! (Lásd Fábri 2010, 111. o.) Szoros kapcsolatot érzek ezen számok és az egyházzal szembeni megrendült közbizalom között (Percze 2010, 123. o.).

A lelkészek őrlődnek az elvárt és elmaradó személyes

kapcsolatfelvételek, kísérések, látogatások és a sokrétű tevékenységek között (Fábri 2010, 111. o).

Fontos lenne megbeszélni a lelkigondozás, a lelki vezetés és az általunk tradicionálisan használt lelkipásztori beszélgetés jellemzőit. Ehhez szeretnék néhány szempontal némi segítséget adni.

Lelkigondozás

Négy jellemző szintje a jelenlét, a meghallgatás, az értelemkeresés és az ima. A lelkigondozó a beszélgetésben empatikusan van jelen, nondirektív és edukatív: nem tanácsot ad, hanem segít a lelkigondozottnak átlátni, megérteni és megválaszolni a felmerült kérdéseket. Ha a lelkigondozott etikailag helytelen döntésével találkozik, ebben nem működik vele együtt, de nem is ítéli el, hanem türelmesen vár, és segít a helyes döntés felismerésében. A lelkigondozó felelős a lelkigondozói kapcsolatért, de nem vállalja át a felelősséget a gondozott életéért és döntéseiért. Tudja, hogy az élő Isten jelenlétében végzi a tőle kapott feladatát, imádkozik lelkigondozottjáért (Debrecenyi–Nemes–Szarka 2004, 153. o.).

Lelki vezetés

Céljaiként említhető: megtapasztalni és elfogadni Isten szeretetét, önmagamat és a másik embert. Egyre jobban átélni a Szentlélek ajándékát, az igazi szabadságot, érzékenyebbé válni Isten szava és munkálkodása iránt, megélni a Jézus iránti hűséget a mindennapi életben, magatartásomat, viselkedésemet folyamatosan felülvizsgálni és kiértékelni Jézushoz fűződő kapcsolatom szempontjából (Debrecenyi–Nemes–Szarka 2004, 154. o.).

Lelkipásztori beszélgetés

A lelkipásztori segítség, amelyet a lelkész adhat hozzá forduló híveinek, elsősorban abból áll, hogy segít elemezni saját életük kérdéseinek összefüggéseit. Ennek az elemzésnek nem lehet célja, hogy a lelkész meghallgassa a gyülekezeti tag panaszát környezetére, hogy azután vigasztalást adjon, és türelemre intsen. Sokkal inkább az a célja, hogy a hívő helyesen lássa helyzetét az emberek között, felismerje hibáit és mulasztásait, tudatosítsa felelősségét és feladatait abban a közösségben, amelyben Isten akaratából él. A lelkipásztor az evangéliummal nyújt segítséget a felmerülő lelki kérdések megoldásában. Ez az evangélium – a szeretet parancsa mellett – a lelkipásztori beszélgetés másik középpontja. Az Isten szeretetére tekintés és a tőle kapott bűnbocsánat segít abban, hogy az ember letegye bűnei terhét, megbocsásson, bocsánatot kérjen, jóvátegyen, újrakezdjen (Agenda, 389. o.).

Felhasznált és ajánlott irodalom

Debrecenyi Károly István – Nemes Ödön SJ – Szarka Miklós 2004. Lelkigondozás – lelkivezetés. Szempontok a fogalmak tisztázásához. *Embertárs,* 2. 152–155. o.

Embertárs, 2004/2. Lelkigondozás – lelkivezetés. Tematikus szám.

Faber, Heije – van der Schoot, Ebel 2002. *A lelkigondozói beszélgetés lélektana.* Semmelweis Egyetem TF – Párbeszéd (Dialógus) Alapítvány, Budapest. /Családsegítés és Mentálhigiéné Módszertani Füzetek 3./

Fábri György 2010. Nekünk így is jó? *Credo,* 3–4. 101–114. o.

Joób Máté 2010. A lelkigondozói készség fejlesztése. In: *A közösségépítő lelkész.* Szerk. Szabó Lajos. Luther Kiadó, Budapest, 98–108. o.

Percze Sándor 2010. Gyógyító szörnyeteg? *Lelkipásztor,* 3. 122–127. o.

Szabó Lajos (szerk.) 2000. *A lelkigondozás órája.* Teológiai Irodalmi Egyesület, Budapest.

Szent-Iványi Ilona 2009. Lelkigondozói kihívások a multikulturális, sokhitű társadalmakban. *Lelkipásztor,* 3. 82–86. o.

Modern és posztmodern halálértelmezések és temetési szolgálatunk

RIBÁR JÁNOS

Modern és posztmodern

A téma felvetője jól érzékeli történelmi korunk jellemző korszakváltását. Érdekes szellemi kirándulás tisztázni a „modern" és a „posztmodern" fogalmainak tartalmi különbözőségét. A francia felvilágosodást követő, ipari hátterű kapitalizmus rohamos fejlődése termeli ki magából a „modern" idők ateista és az egyháztól függetlenedő autonóm szellemiségét. A modern ember büszke a vívmányaira a tudomány és technika területén, a tömegkommunikáció óriási fejlődésére, a társadalmi mobilizációra, a kényelmesnek kialakított, szórakoztató életre, a csillogó reklámokra. Halálfélelmét görcsösen igyekszik elnyomni mindenféle ravasz eszközzel. Dübörgő kultúrájának hangfala mögé menekül. Dübörög a gyára, a közlekedése, a zenéje, és pokoli zajt okoz fegyvereivel. A középkor azt vallotta, hogy Isten minden és az ember semmi, a modern kor szomorú lelki fordulata, hogy Isten semmi és az ember minden (humanizmus).

Ebből nőtt ki fokozatosan a „posztmodern", mert szinte kényszerű módon született meg a materialista-ateista humanizmus gőgjéből az isten nélküli ember kikerülhetetlen csődje. A horror-terrorista rendszerű társadalom elméletei (fasizmus, nácizmus, kommunizmus) véres következményekkel jártak. Az ipari-technikai csodaforradalom végzetes gyümölcse a környezetszennyezés, amely szmogba fullasztja a nagyobb városok lakóit. Olyan szellemi hatással járnak, amely kiváltotta a modern kor iránti kétséget, és átcsapott posztmodernbe, azaz majdnem a nihilbe. Ma már nem a kommunizmus kísértete járja be Európát (Marx kiáltványa után szabadon), hanem a kétség nyomasztó és illúzióromboló kísértése. Hirtelen minden kétséges lett: a jövőkép homályba vész, elvesztek a személyiség kontúrjai, válságban van minden, még a beszéd (szókincs) is drámaian inflálódott. Ha valamit még valamennyire tisztel a posztmodern szellem, az csak az irónia, amely mindent megvet.

Ebből a szellemi háttérből fakadnak a halálértelmezések. A modern ember „büszkén" rettegett és menekült a haláltól, tagadta minden gesztusával (a kozmetikumok fejlődése is erről tesz bizonyságot). A posztmodern ember kétségbeesetten retteg és bujdokol a halál elől, modern mítoszokkal védekezik, és mindent elönt a gúnyolódó abszurditás.

Vessünk egy pillantást a temetéseinkre!

Csak a kereszteléssel kapcsolatban mondható el, hogy originális, eredeti értelemben egyházi feladat, a házasságkötés és a temetés nem ilyen. Azt, hogy egyházi temetés legyen, lelkész végezzen ott szolgálatot, sem az Újtestamentum, sem a tradíció nem támasztja alá. Az a tény, hogy az egyház a temetéseket annyira magához ragadta, azt a veszélyt hozza magával, hogy az egyház nyilvános arculatát, képét elsősorban az a feladat határozza meg, hogy elfogadja és eltemeti az elhunytakat. Tehát – jó ez nekünk? – a temetések határozzák meg az egyházról kialakított képet. S ennek jelentős kihatása van az istenképre is. Könnyen az a benyomás alakul ki, hogy az egyháznak elsősorban a halottakkal és nem az élőkkel van dolga. Akut veszély, hogy egy olyan egyház, amelyik elsősorban a halottakra specializálta magát, az élőknek már nem tud mit mondani. Ezért nagyon fontos, hogy az egyházi lelkigondozás törődjön a gyászolókkal, mert nekik kellene megmutatni, hogyan vezet az út az elválasztást jelentő halálon keresztül az új élet felé. Ha az egyház szolgálata a temetéssel véget ér, akkor a lelkész kimondatlanul is azt mondja, hogy ő megtette a magáét; hogy hogyan megy tovább az élet, s hogy egyáltalán tovább megy-e, az nem az ő dolga. Ha így gondolkodnánk, akkor a gyászoló számára a lelkész is csak a „halál ügynöke", mint a temetkezési vállalkozó. A feladatát befejezte, a hozzátartozó eltemetve, tovább nincs közük egymáshoz. Azt viszont, hogy Isten nem a holtak, hanem az élők Istene, ilyen körülmények között nem lehet a lelkész magatartásáról leolvasni. A temetési igehirdetéseknek kapcsolatteremtési jellege lehetne. Ha újrakezdhetném a lelkészi szolgálatomat, erre sokkal nagyobb hangsúlyt tennék.

Nem kötelező olvasmányok

Végül felsorolok néhány olyan nevet, akiktől lehetséges – magyarul – olyan könyvet vagy könyveket olvasni, amelyek akár negatív, akár pozitív értelemben segítik a gondolkodásunkat.

Csejtei Dezső 2002. *Filozófiai metszetek a halálról.* Pallas Stúdió – Attraktor, Budapest.
Cseri Péter 2002. *Segítségnyújtás a végeken.* Magyar Hospice-Palliatív Egyesület.
Kübler-Ross, Elisabeth 1988. *A halál és a hozzá vezető út.* Gondolat, Budapest.
Kübler-Ross, Elisabeth 2002. *Érettté válni a halálra.* Korda Kiadó, Kecskemét.
Küng, Hans 2001. *Van örök élet?* Európa Kiadó, Budapest.
Polcz Alaine 2000. *Gyászban lenni.* Pont Kiadó, Budapest.
Polcz Alaine 2000. *Meghalok én is?* Pont Kiadó, Budapest.

A lelkipásztori kapcsolattartás új formái

A szociológiai felmérés tanulságai

KRÁMER GYÖRGY

A szociológiai felmérés ide kapcsolódó eredményei

Az „Evangélikusok Magyarországon – 2010" elnevezésű szociológiai felmérés több eredménye is lehetne a témakidolgozás alapja. Szorítkozzunk most mégis csak két területre. A felmérés egyik kiemelt területe a „lelkész és hívek" témakör volt. Itt két meglepő, talán megdöbbentő eredmény született.

Egyrészt kiderült, hogy a magukat evangélikusoknak vallók mindössze 7%-a kereste meg személyesen lelkészét több alkalommal is magánéleti kérdésekben. 8% azoknak az aránya, akik legalább egy alkalommal megtették ezt. A lelkészüket megkeresők 91%-a úgy nyilatkozott, hogy a lelkész tudott segíteni személyes életproblémájuk megoldásában! Az eredményt úgy fogalmazhatnánk meg, hogy az evangélikusok döntő többsége nem fordul magánéleti kérdésekkel lelkészéhez.

Másrészt 47% azoknak az aránya, akik nem igényelnek személyes kapcsolatot lelkészükkel, illetve ide tartozik az a 44% is, akik a jelenlegi gyakoriságot megfelelőnek tartják. A statisztikai eredmények számadatait úgy összegezhetjük, hogy az evangélikusok döntő többsége nem igényli a személyes kapcsolatot lelkészével.

Ez a két eredmény feltétlenül ahhoz a feladathoz vezet, hogy újragondoljuk a lelkipásztori kapcsolattartás jelenlegi formáit, és ha szükséges, új, hatékonyabb formák felé nyissunk.

A lelkipásztori kapcsolattartás jelenlegi formáinak áttekintése

Mérjük fel, gondoljuk át mindenképpen azt, hogy jelenleg milyen helyzetekben, milyen formákban valósul meg a lelkipásztori kapcsolattartás. Másként fogalmazva, hol, hogyan, miként találkozik a lelkész személyesen gyülekezetének tagjaival? Fontos, hogy itt a teljes gyülekezetre gondoljunk, ne csak a törzstagokra. Illetve tisztázzuk azt is, hogy itt a lelkipásztori kapcsolattartás van a középpontban.

Azt kell mondanunk, hogy a személyes beteglátogatástól kezdve a közösségi rendezvényeken való megnyilvánulásig szinte minden lelkészi tevékenység alakítja a lelkészről a közösségben és az egyénekben élő képet. Amikor a lelkész belép egy beteg családi körébe, mindenki azt várja tőle, hogy valóságos segítséget adjon az adott élethelyzetben. Amikor a lelkész megszólal egy kazuális szolgálatban, akkor az a feladata, hogy az élet adott helyzetében szavaival, szolgálatával az érintettek számára meghatározó szerepben legyen, és lényeges tartalmakat közvetítsen. Akár egy igehirdetés, akár egy közösségi ünnepen való megnyilvánulás azt a kérdést veti fel a hallgatóban: fontos-e, meghallgatásra érdemes-e az, ami elhangzik? A lelkészi megnyilvánulásaink alapján ismernek meg minket azok, akik a gyülekezetünkhöz tartoznak. Kialakul bennük egy kép rólunk, és ez alapján fogják eldönteni, hogy szeretnének-e velünk személyes kapcsolatot fenntartani. Ha a lelkészi, lelkipásztori helyzetekben betöltjük a feladatunkat, életképesek, hitelesek, relevánsak vagyunk, akkor lehet esélyünk személyes kapcsolatok kialakulására.

A másik oldal: „magam szeretem megoldani a problémáimat"

Érdemes odafigyelni arra az adottságra is, hogy a magyar lakosságra jellemző a „kibeszéletlenség" problémája. Vagyis az a magatartás, hogy életproblémáinkkal önmagunkba zárkózunk, ahelyett, hogy valakivel megosztanánk nehéz helyzetünket. A felmérésben ez annál a kérdésnél derül ki: „Miért nem keresi fel lelkészét személyes problémáival?" A választ adók nagy része, 55% a „szeretem magam megoldani a problémáimat" választ adta.

Az új formák lehetőségei

Talán nemcsak arra kellene koncentrálni, hogy milyen új kommunikációs formák jöhetnek szóba, hanem inkább általánosságban kellene megfogalmazni azt, ami a kommunikációképességhez szükséges. Kapcsolat a lelkésszel akkor jön létre, ha a másik fél elfogadja őt kapcsolati partnerének, ha kíváncsi arra, amit ebben a kapcsolatban a másik adhat, ha hiteles partnerre talál lelkészében. A lelkész ma is sokak szemében egy letűnt kor még itt maradt intézményének képviselője. A kapcsolatra akkor lesz esélye, ha ezen változtatni tud.

Barbara Brown Taylor tömegeket vonzó igehirdető az Egyesült Államokban. Amikor megkérdezték, milyen tanácsot tudna adni az igehirdetőknek, ezt felelte: „Nem nehéz válaszolni. Növekedj az életben. Éld még teljesebben az életed. És figyelj minden pillanatára… Légy annyira élő, amennyire csak tudsz, és bízz abban, hogy az életed minden szokatlan fordulatával együtt még mindig Isten felségterülete. Beszélj olyan nyelvet, amely nem tűnik úgy, hogy csak az egyházhoz tartozik. Olvass regényeket. Vegyél táncórákat. Menj, és légy élő, hogy te magad is a bővelkedő élet élő igehirdetése légy. És akkor akármit mondasz, érdemes lesz meghallgatni." Véleménye nemcsak az igehirdetőre, de általában a lelkészi mivoltunkra is jól alkalmazható. A valóságban élő, hitét az élet valóságában megélő, hitét a mai embernek továbbadni akaró és továbbadni képes lelkész az, aki képes új kapcsolati formákat teremteni önmaga és a gyülekezet tagjai között.

Ajánlott irodalom

Szabó Lajos (szerk.) 2010. *A közösségépítő lelkész*. Luther Kiadó, Budapest. (Lelkészi kompetenciák, 85–135. o.; Lelkészi tevékenységek a gyülekezetért, 153–205. o.)

Takács Eszter 2000. A lelkipásztori látogatás realitása a mai gyülekezeti életben. In: Szabó Lajos: *A lelkigondozás órája*. Teológiai Irodalmi Egyesület, Budapest. 239–251. o.

Kässmann, Margot 2008. *Mit Herzen, Mund, und Handen*. Gütersloher Verlaghaus, München.

A globális jelenségekre adandó teológiai reflexiók

Globális kiszolgáltatottság és lokális felelősség. Gazdasági és erkölcsi kérdések teológiai összefüggései

GÖMBÖCZ ELVIRA

A globalizáció kifejezés a '80-as, '90-es évek óta a hétköznapi szóhasználatban is gyakorivá vált. Szinte sztárfogalom lett, amelynek szakirodalma könyvtárakat tölt meg. Lényegét tekintve globalizáción a nemzetek közötti kölcsönös függés erősödését értjük. Ez a tendencia, vagyis a kölcsönös függés erősödése – gazdasági, pénzügyi, kulturális, ökológiai stb. szempontból – egyrészt fokozódó kiszolgáltatottsággal jár, másrészt pedig helyi közösségeink felelősségére hívja fel a figyelmet. A szállóigévé vált jelmondatot – „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!" – René Dubos amerikai mikrobiológus használta először az ENSZ 1972. évi környezeti konferenciáján arra vonatkozóan, hogy a környezeti tudatosságnak otthon kell kezdődnie. A globális problémák megoldása csak így lehetséges. Azóta szociológusok (Roland Robertson, Anthony Giddens) megalkották a *glokalizáció* fogalmát is, amely a globalizáció és a lokalizáció szavak egybeszerkesztéséből keletkezett.

A globális problémák az 1970-es évek elejétől kerültek a figyelem középpontjába, elsősorban Donella Meadows *A növekedés határai* című munkája nyomán. A keresztény egyházak is a '70-es évektől kezdtek foglalkozni a világproblémák témáival, de szociáletikai felelősségüket lényegében a keresztény egyház kezdetei óta gyakorolják (pl. Balikó 2010) Az egyházak globális problémákra adott válaszai teológiai hagyományaiknak megfelelően különböznek egymástól (vö. Béres 2010).

Az ortodox egyházak a mély teológiai szakralitást a mindennapi felelősséggel megélt életformákkal kapcsolják össze. A liturgia és a diakónia összekapcsolását jelenti, hogy a szent liturgiában az egyház Isten népéért folytatott munkáját folytatja és végzi. Ezt tükrözik I. Bartolomeiosz ökumenikus pátriárka beszédei és más ortodox megnyilatkozások (lásd Jávor 2004).

A római katolikus egyház elsősorban természetjogi és filozófiai eszközökkel átfogó elemzéseket és megoldási javaslatokat fogalmaz meg. Ebben a szellemben készült el a 2009-ben megjelent *Caritas in Veritate* című enciklika XVI. Benedek pápától, valamint a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia 2009-es körlevele *Felelősségünk a teremtett világért* címmel is.[1] A katolikus társadalmi tanítás ki-

[1] http://teremtesvedelem.hu/korlevel/korlevel1.

váló áttekintését és összefoglalását adja Tomka Miklós (2007a) könyve, valamint Anzenbacher 2001.

A protestáns egyházak jellemző eszközei a nyilatkozatok, esettanulmányok és teológiai elemzések alapján megfogalmazott felelősség és a cselekvési lehetőségek feltárása. A konkrét állásfoglalások egyik példája a Református Egyházak Világszövetségének Accra hitvallása. Egy másik jelentős dokumentum az Egyházak Világtanácsának AGAPE-dokumentuma *Alternatív globalizáció a népekért és a földért* címmel.[2] E dokumentum szerint a jelenlegi globalizációs folyamat egyik legfontosabb problémája a szegénység világméretű növekedése mind a Föld országai között, mind az egyes országok társadalmában. A dokumentum arra keresi a választ, hogyan valósítható meg az igazságosság a kereskedelemben, a pénzügyekben, az ökológia területén globális és lokális szinten egyaránt. Az AGAPE folyamat legfrissebb fejleményeiről az *evangelikus.hu* portál Teológia rovatának cikke számol be *Az igazságosság és az alternatív globalizáció útkeresései* címmel. Fontos megemlítenünk azt is, hogy a Lutheránus Világszövetség 2010. évi nagygyűlése a mindennapi kenyérért mondott imádság témáján keresztül számos globális problémát dolgozott fel, például szegénység, éhezés, környezeti problémák stb. Rowan Williams canterburyi érsek a nagygyűlésen azt hangsúlyozta előadásában, hogy a mindennapi kenyérért való napi imádságunk emlékeztet bennünket arra, hogy sebezhetőek vagyunk és szükséghelyzetben élünk. Emberségünket ajándékba kapjuk, és emberi kapcsolatok, mások ajándéka kell ahhoz, hogy élővé válhasson. Imádkoznunk kell azért, hogy ne feledjük, mivel tartozunk embertársainknak ezért az ajándékért: az ő emberségük rajtunk is múlik, mint ahogy a mi emberségünk rajtuk is múlik (Williams 2010). A *Lelkipásztor* folyóirat *Készülünk az LVSZ-nagygyűlésre* című sorozata gazdaságetikai problémák bibliai feldolgozásának kincsestárát nyújtja (különösen is a *Lelkipásztor* 2010/4. száma: sareptai özvegy, szőlőmunkások és megfontolandó kérdések). Az egyház társadalmi felelősségével kapcsolatban alapvetően fontos, hogy keresztény spirituális tanításunkat, értékeinket és lelki gazdagságunkat megéljük és továbbadjuk. Ebből szükségszerűen következik a cselekvés lehetőségeinek keresése, az embertársnak nyújtott segítség, támogatás és az elesettek érdekében való megszólalás.

[2] A könyv gyülekezeti használatát a fejezetek végén található kérdések segítik.

Ajánlott irodalom

Artner, Annamária 2006. *Globalizáció alulnézetben. Elnyomott csoportok – lázadó mozgalmak.* Napvilág Kiadó, Budapest.

Anzenbacher, Arno 2001. *Keresztény társadalometika.* Szent István Társulat, Budapest.

Bager Gusztáv 2010. A bankrendszer és a közjó. *Vigilia,* 10. 726–732. o. Továbbá a *Vigilia* 2010/10. számának további cikkei a szegények bankjáról, Muhammad Yunus mikrohitelezési programjának magyarországi bevezetéséről.

Balikó Zoltán 2010. Krüszosztomosz gazdaságetikával kapcsolatos gondolatai. *Theologiai Szemle,* 3. 146–148. o.

Baritz Laura 2008. Lehet-e a mammonból talentum? In: Beran Ferenc: *A közjó az egyház társadalmi tanításában.* Szent István Társulat, Budapest, 141–159. o.

Béres Tamás 2010. Teremtéshit, megigazulás, fenntarthatóság. *Theologiai Szemle,* ünnepi különszám. 33–36. o.

Béres Tamás – Orosz Gábor Viktor – Szabóné Mátrai Marianna – Petri Gábor 2008. *A teremtés ünnepe.* Luther Kiadó, Budapest.

Csáki György – Farkas Péter 2008. *A globalizáció és hatásai. Európai válaszok.* Napvilág Kiadó, Budapest.

Csath Magdolna 2001. *Kiút a globalizációs zsákutcából.* Kairosz, Budapest.

Gömböcz Elvira (szerk.) 2008. *Alternatív globalizáció a népekért és a Földért. AGAPE. Az Egyházak Világtanácsának dokumentuma és kísérőtanulmányok.* Luther Kiadó – Védegylet, Budapest.

Gömböcz Elvira 2010. *A gazdasági globalizáció főbb társadalmi hatásai és a keresztény egyházak felelőssége.* Doktori disszertáció. http://www.doktori.hu (Doktori védések menüpont)

Jávor Benedek (szerk.) 2004. *Felelősségünk a teremtett világért. Egyházi dokumentumok az ökológiai válságról.* Védegylet, Budapest.

Készülünk az LVSZ-nagygyűlésre. *Lelkipásztor,* 2010/9–12. 62–65., 133–136., 169–172., 210–213., 251–254. o.

Korten, David C. 1996. *Tőkés társaságok világuralma.* Kapu Kiadó, Budapest.

Muzslay István 1995. *Gazdaság és erkölcs.* Márton Áron Kiadó, Budapest.

Tomka Miklós 2007a. *Egyház a társadalomban. Jegyzetek a keresztény társadalmi tanításhoz.* PPKE Szociológiai Intézet, Budapest–Piliscsaba.

Tomka Miklós 2007b. A társadalmi változás egy rejtett dimenziója. *Lelkipásztor,* 8–9. 282–287. o.

Williams, Rowan 2010. Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma. *Lelkipásztor,* 11. 452–455. o.

Itt vagyok, mást küldj!

Gyülekezeteink és a cigánymisszió. Kérdések, félelmek, kételyek

BAKAY PÉTER

Témánk nem langyos teológiai, hanem húsbavágó gyakorlati. Nem engedhetjük meg magunknak azt a luxust, hogy teológiát űzzünk gyakorlat nélkül, de azt a felelőtlenséget sem, hogy gyakorlatot végezzünk teológia nélkül. És ez az akár mottóként is használható, aforizmaszerű axióma különlegesen áll a magyarországi cigánykérdésre, illetve a keresztényeknek ehhez a témához való viszonyulására – és ezen belül, jelen összefüggésben konkrétan ránk, a Magyarországi Evangélikus Egyház vezetőire, lelkészeire, gyülekezeti tagjaira. Ennek szem előtt tartásával írom – vállaltan provokatív jellegű – témafölvezetésemet.

Helyzet van!

Kétségtelen, van egy egészen különleges(en nehéz) helyzet, mondhatnánk úgy is: helyzet van! De nem ezen helyzet kialakulásának vizsgálata a feladatunk – megköszönjük, ha a szociológusok, történészek, kulturális antropológusok, néprajzosok, politológusok, pszichológusok és mások megírják tömérdek tanulmányukat, és abból időnknek, kedvünknek és érdeklődésünknek megfelelően néhányat el is olvasunk –, hanem annak orvoslása. Jézus sem foglalkozik túl sokat az okokkal, mutogat vissza a múltba, sokkal inkább megold, megoldat, megoldást ajánl. Az akut probléma mérlegelés nélküli megoldás után kiált, és a cigánykérdés ma és számunkra ilyen.

Ezüstöm és aranyam nincsen…

…de amim van, azt adom neked… Igen, a nagy pénzek nem nálunk, jelen esetben a Magyarországi Evangélikus Egyháznál, azon belül is a szorosan vett missziónál, azon belül is a cigánymissziónál vannak. Ahol és akiknél vannak és voltak (és nem is nagy, hanem hatalmas pénzek), az előző évtizedekben semmivel sem vitték előbbre a cigánykérdés megoldását, sőt a cigányság helyzete romlott, a társadalmi feszültség csak nőtt, a cigánykérdés európai méretű központi problémává vált.

Mink van nekünk? Názáreti Jézusunk és tőle kapott

- küldetésünk – minden néphez, a föld végső határáig;
- felhatalmazásunk (erő) – szeretünk elfelejtkezni arról, amivel Jézus indítja a kiküldési parancsot: „Nekem adatott *minden hatalom* égen és földön";
- szabadságunk – nekünk csak engedelmeskednünk kell, a „buli" nem a miénk.

Mindemellett a mi részünkről van számos kifogás is: „Igen, itt vagyok, de küldj mást, vagy küldj máshová." Miért is? Mert:

- Már épp elég feladatom van.
- Lehetetlennek tartom a változást.
- Az érzelmek széles skálája a „közömbös vagyok a cigányok irányában" attitűdtől az „utálom a cigányokat" indulatáig.
- A cigányok nem evangélikusok. Foglalkozzanak velük a katolikusok és a szabadegyházak.
- A cigánymissziónak nincs hagyománya egyházunkban.
- Gyülekezeti megosztottsághoz vezet. (A cigányok lopni fognak, csak az adományokért járnak a gyülekezetbe, soha nem lesznek egyházfenntartók, ha beteszi ide egy cigány a lábát, én többet nem jövök a templomba stb.)
- Nem férnek be a népegyházi keretbe stb.

Mikor ígért Jézus virágszirmokkal végigszórt utat?

Akkor és ott volt és van ébredés, emberek (akár társadalmi csoportok, egész társadalmak) felemelkedése, ahol a Jézus-követésből nemcsak az egyértelmű előnyöket, hanem a látszólagos hátrányokat, nehézségeket, küzdelmeket is vállalták: *„…hiszen azért fáradunk és küzdünk, mert az élő Istenben reménykedünk, aki üdvözítője minden embernek, de leginkább a hívőknek."* (1Tim 4,10)

Öngettó = öngól

Az életben, a pezsgő életben, az élet sűrűjében lesz izzóan élővé (minden ízében, az utolsó iótáig) Isten szava. Bedughatom a fejem a homokba, a probléma attól még az marad. Ha valakitől, akkor Jézustól távol állt a gettósodás, gettósítás gondolata. Ő maga is ment, ment és ment, és ezt imádkozta ránk nézve: *„Nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból, hanem hogy őrizd meg őket a gonosztól."* (Jn 17,15) Az elzárkózás a legégetőbb problémák elől eltávolodást jelent a mindennapi élettől, ami lemaradást, elöregedést, elhalást hoz maga után. (Tetszik, nem tetszik, a jövő nemzedék, az utánpótlás a korfán fiatal cigányságból döntő mértékben adódik.)

Természetesen nem mindent nekünk kell megoldani, de mint ahogy balga az a hozzáállás, amelyik azt mondja például a nagy globális problémáról, a környezetszennyezésről: semmit nem ér az én (kicsit) redukált energiafogyasztásom, az el nem dobott szemetem, ezért nem redukálok, és szemetelek én is, úgy balga hozzáállás a cigánykérdéshez, hogy az én kicsi hozzájárulásom úgysem ér semmit. Az én részemet nekem kell megtennem. A méretek, méricskélés, mi a kicsi és mi a nagy, csak a mi kategóriánk – a lényeget és nagy egészet (isteni perspektíva) tekintve nincs különbség. A kérdés az, megteszem-e az első lépést. (Balczó András híres mondata: „Ha a fűszál azt nézné, a másik is kidugta-e már a fejét, sosem zöldülne a rét.") A cigánymissziónak, de úgy gondolom, minden missziónak nem a helyzetelemzés, a stratégiák, a metodika, a sablonok kidolgozása és átadása a lényege, hisz ha valamit, akkor éppen a cigánykérdést annak extra komplexitása, településenkénti, gyülekezetenkénti, sőt személyenkénti különbözősége jellemzi, hanem az indulás, az első lépés – akár az ismeretlenbe. De velünk jön az, aki a helyzetet is, a másikat is jobban ismeri, engem is jobban ismer.

És az örömök, és az építés-épülés (a sorrend tudatos), és az áldások, amelyekre és amelyekért vagyunk? Több lesz, mint a nehézség… Rossz forrásból táplálkozó és irányultságú félelmekkel, féltésekkel rosszat okozunk, mint ahogy egészséges félelmekkel, féltésekkel jó eredményt érünk el. Sőt, még a kételyeknek is van létjogosultságuk, de a kétségbeesésnek, azaz hitetlenségnek, a „küldj mást" hozzáállásnak, a lesöpréssszerű elutasításnak nincs.

Ajánlott irodalom

Tóth Károly (szerk.) 2010. *Örömhír cigányoknak is.* Ökumenikus Tanulmányi Központ, Budapest. /Ökumenikus Tanulmányi Füzetek 22./

Cigány Néprajzi Tanulmányok. Szerk. Bódi Zsuzsanna. Magyar Néprajzi Társaság, 1993–

Új istentiszteleti formák és alkalmak helye az evangélikus egyházban

BENCE IMRE

A történelem minden ébredési mozgalma olyan erővel jött, amely túlfeszítette az egyházi és templomi keretet, és szűkké tette az egyház liturgiáját. Minden ébredési időszakban előkerül tehát a kérdés: vajon az új bor megfér-e a régi tömlőben?

Ma nem élünk ébredési időben. Mégis gyakran előkerül az egyház istentiszteleti életének kritikája. Keressük, hogy miként lehet az embereket hatékonyabban elérni. S mivel az istentisztelet a gyülekezeti élet leglátványosabb kifejezési eszköze, ezért új formák kialakítása és új alkalmak szervezése a missziói lelkületű gyülekezetek feladata és kötelessége. Láthatjuk, hogy nem a „felébredtek" igénye, hogy új istentiszteleti formák és alkalmak legyenek, hanem sokkal inkább a szekularizációval kétségbeesett küzdelmet vívó egyház keresi ily módon az esélyt a túlélésre.

Új formák

A reformátori hagyományok biztos alapot jelenthetnek: az istentiszteleten maga Isten szolgál nekünk igéjével és a szentségekkel. Mi pedig az énekeinkben, a hitvallásban, az imádságokban válaszolunk neki. Ezek alapján láthatjuk, hogy bár vannak ősi liturgiák, s a liturgia az az eszköz, amely által a leginkább működésbe lép az Istennel való kommunikáció, és a profán élet talajáról elrugaszkodva létrejön a szenttel való találkozás, a formák mégsem kötik a tartalmat, és a tartalom megengedhet új formákat.

Az igény. Tekinthetjük a rendszeres templomba járókat mércének. Az igényük az, hogy semmi változás ne legyen. Ezt szem előtt tartva soha nem is lesz a gyülekezeti életen belül semmiféle áttörés, és a fogyó gyülekezetek dohos egyháza maradunk.

Az adottságok. Szórványgyülekezetekben a lelkész futószalagon végzett istentiszteletei közben az életben maradásért küzd, s azt gondolja, nem engedheti meg, hogy új formákkal kísérletezgessen.

A valóság. A szociológiai felmérés egyik keserű eredménye az, hogy a válaszadók igazából nem tudják megmondani, mitől járnának szívesebben templomba. Ha ezt a hozzáállást látjuk, akkor a maradék kedvünk is elröppen…

A lehetőségek. Az új liturgia körül kialakult „cirkusz" azt a demokratikus, de egyházhoz méltatlan helyzetet szülte, hogy mindenki maga kísérletezhet a liturgiával, markáns különbségek alakultak ki az egyházunkon belül megtartott istentiszteletek között.

Az új utak

A *korosztályok* közötti különbségek figyelembevételével – kisgyermekek, családok, fiatalok megszólítására – mindenki tervez alkalmat. Ismertségük, irodalmuk szerteágazó.

Az *érdeklődési kör* közötti különbségeket figyelembe vevő istentiszteletek ritkábbak, de közösségi alkalmak szervezhetők. Ilyen például a különféle hivatáskörökben dolgozók megszólítása (egészségügyben dolgozók, jogászok, pedagógusok, vállalkozók vagy művészek), s a tematikus alkalom mindig közös istentisztelettel zárulhat.

Nagyobb *spirituális igény* jelenik meg az emberekben, ezért szükség van olyan istentiszteletekre, amelyekben a személyes áldás, a közös imádság, a közösség meghittebb átélése biztosított; a verbális közlésen túl az istentiszteleti életben is meg kell találni a nonverbalitás ajándékát.

Azokban a gyülekezetekben, ahol *több istentisztelet* van, bűn, ha nincs különbség az istentiszteletek stílusa között.

Az *ünnepek* fényét és jelentőségét rendkívüli alkalmak szervezése adhatja vissza. Ezek sokszor ökumenikus kontextusban is fontosak lehetnek. (Húsvét hajnali istentisztelet, karácsony éjféli istentisztelet, szilveszter éjszakai áhítat, a böjti időszakban a keresztút állomásaira épülő áhítatok.)

A *nagy gyülekezeteknek* önmagukban van lehetősége a sokszínűségre, a kisebbeknek pedig egymással összefogásban lehetnek új esélyeik.

A *stílus* vagy a *liturgiai* hangsúly megrajzolásával – zenés alkalom, líra és liturgia, színdarabban bemutatott tanítás stb. – a megszokott liturgiákat is változatossá tehetjük.

A *gyülekezet aktivitásának* növelése eleve adott lehetőség (zsoltározás, lektorok bevonása), és ha még az igehirdetésbe is kerül interaktív rész, akkor az sokkal könnyebben megjegyezhető és emészthető lesz.

Az új liturgiájú alkalmak szervezése közben ne feledkezzünk meg a *hagyományok* tanításáról sem!

Az istentisztelet *előtti* imakörök és az istentisztelet *utáni* tematikus beszélgetések az igeértés mélyítésében és a közösség épülésében egyaránt segítséget jelenthetnek.

Vigyázzunk, hogy ne a lelkész magamutogatását, hanem Isten igéjének hatékonyabb terjedését szolgálja minden olyan új alkalom és forma, amellyel kísérletezünk. És ne feledjük el az ébredésért való imádságot sem!

Ajánlott irodalom

Agenda a Magyarországi Evangélikus Egyház lelkészei számára. Luther Kiadó, Budapest, 2010.

Bonhoeffer, Dietrich 1997. *Szentek közössége.* Harmat Kiadó, Budapest.

Douglass, Klaus 2002. *Az új reformáció. 96 tétel az egyház jövőjéről.* Kálvin Kiadó, Budapest.

Evangélikus istentisztelet – Liturgikus könyv. Luther Kiadó, Budapest, 2007.

Giertz, Bo 1990. *Házát kősziklára építette.* Ordass Lajos Baráti Kör, Budapest.

Gyülekezeti liturgikus könyv. Luther Kiadó, Budapest, 2007.

Hafenscher Károly 2010. *Liturgika. A keresztény istentisztelet protestáns megközelítésben, ökumenikus szellemben.* Luther Kiadó – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Budapest.

Konkordia Könyv. Az evangélikus egyház hitvallási iratai. Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály, Budapest, 1957.

Schäfer, Heinz 1991. *In Bildern reden. Beispiele für die Wahrheiten der Bibel zum Gebrauch in der Wortverkündigung und im persönlichen Zeugendienst des Christen.* 2. kiad. Christliches Verlagshaus GmbH, Stuttgart.

Thielicke, Helmut 1967. *Wie modern darf die Theologie sein? Vier Modelle heutiger Verkündigung.* Quell Verlag, Stuttgart.

Vajta Vilmos 1993. *Communio. Krisztus és a szentek közössége Luther teológiájában.* Magyarországi Luther Szövetség, Budapest. /Magyar Luther Könyvek 1./

Modern és alternatív istentiszteleti formák: http://del.lutheran.hu/portletek/alternativ-liturgiak

Újabb gondolatok a gyülekezeti éneklésről: http://www.parokia.hu/publikacio/cikk/30/

A szórványlétből következő szerkezeti átalakítások lehetőségei

Koncepció gyülekezeti központok létrehozására

GÁNCS PÉTER

A téma feldolgozása lehetőséget kínál arra, hogy őszintén szembenézzünk egyházunk néhány égetően aktuális stratégiai kérdésével. Nem árt az elején tisztázni, hogy az esetleges szerkezeti reformjavaslatok nem gyülekezeteink leépítésének álcázását, hanem az állandó megújulás, a reformáció komolyan vételét célozzák.

Szórványhelyzetünk újraértelmezése

Itt az ideje, hogy leszámoljunk a hamis szórványromantikával, továbbá azzal az illúzióval, hogy harmadik legnagyobb/legkisebb történelmi népegyházként lefedjük hazánk egész térképét. A számok, a tények makacs dolgok,

világosan mutatják, hogy Magyarország több mint háromezer településének alig tíz százalékán vagyunk képesek valamilyen szervezett formában jelen lenni.

Igen szép a biblikus kép az egyetlen elveszett bárány után áldozatosan kutató pásztorról, de vajon mi van eközben a szintén kallódó, alultáplált kilencvenkilenccel? Talán ismerős egyik kollégánk prófétai cselekedete, aki vasárnap nem nyitotta ki alig látogatott temploma ajtaját, hanem kitűzött egy cédulát: „Elmentem a kilencvenkilenc után…" Bizonyos tekintetben fájdalmasan kijózanító folyamat, de világos prioritásokat kell találnunk egyházunk hosszú távú szolgálatában. Ha mindenhol ott akarunk lenni, végül sehol sem leszünk igazán jelen.

Energiagazdálkodás

Az utóbbi időben gyakran emlegetett jelszó egyházunkban a humán erőforrással való átgondoltabb gazdálkodás szükségessége. Éppen a szórványhelyzetben vetődik fel a kérdés, hogy vajon mindig és mindenhol a lelkész mozgatása-e a leghatékonyabb stratégia.

Mit jelent szórványterepen a vasárnap, az ünnep méltó megszentelése? Biztos-e, hogy mindig a lelkésznek kell olykor lehetetlen időpontokban, rohamtempóban körbeszáguldania esetenként 5-10 fős gyülekezeteit? Mi történne, ha ezek az egy-két autóval vagy akár egyetlen kisbusszal mobilizálható, maroknyi közösségek mozdulnának egy kedvező időpontra meghirdetett, minden tekintetben élhető körülményeket (orgonát kántorral, fűtést, kiszolgáló helyiségeket) biztosító központi templom vagy gyülekezeti ház felé? Ebben az esetben „túlélendő kötelező gyakorlat" helyett valóban az Istennel és egymással való találkozás örömünnepévé válhatna egy-egy vasárnapi alkalom: nagyobb közösségben, vonzó, emberbarát körülmények között, minden időszorítás nélkül. Talán ebben a kérdésben is komolyan vehetjük Jézus felszabadító üzenetét, amely szerint az ünnep van az emberért, nem pedig fordítva! Különösen is élhetnénk ezzel a lehetőséggel éppen 2011-ben, a reformáció és a szabadság évében. Tudom, hogy számos helyen már biztató kísérletek folynak ezen a területen. Fontos, hogy ezek tapasztalatait közkinccsé tegyük az LMK-üléseken is.

A kisközösségek megőrzése

Az előbbiekben körvonalazott istentiszteleti centralizáció nem azt jelenti, hogy egy-egy kis településen megszűnne az aktív lelkipásztori jelenlét, a kis közösségek építése, ápolása, a személyes lelkigondozás. Ellenkezőleg! Az a lelkész, akinek nem kell vasárnaponként négy-öt összecsapott istentiszteletet tartania, időt és erőt nyer arra, hogy hét közben lélektől lélekig úton legyen a rá bízott terepen. Az őskeresztény modell, az első gyülekezetek házankénti közössége ma is működőképes a legtöbb helyütt. A kis közösségek családias házi bibliaórák keretében élhetik meg az összetartozás örömét. Ezeknek az alkalmaknak az előkészítése, szervezése a mai korszerű kommunikációs eszközök segítségével (mobiltelefon, internet) könnyebbé vált.

Kitartás és elengedés

Kényesen érzékeny, „aláaknázott" területre érkezünk, ha őszintén feltesszük a kérdést: vajon milyen stratégiai helyeken, „végvárakban" kell mindenáron kitartanunk? S hol lehet, hol szabad, hol kell, akár ökumenikus együttműködést kérve, vállalni a visszavonulást? Hogyan értékeljük azoknak a lelkész testvéreinknek a szívbemarkolóan őszinte prognózisait, akik keserűen vállalják, hogy ők az adott gyülekezet utolsó („eltemető") lelkészei?! Meddig szabad őket magukra hagyni egy-egy süllyedő hajón?

Nyilvánvaló, hogy vannak demográfiai, szociológiai szempontból emberileg kilátástalan települések, ahol nincsen már munka, iskola, orvos, posta… Talán a lelkész az egyetlen értelmiségi, aki még kitart, és hűségesen őrzi, ápolja az agonizáló falu lelkét. Nagyra becsülöm azokat a kollégáimat, akik ezt a nehéz szolgálatot keserűség nélkül, áldozatos küldetéstudatból vállalják. De vajon nem lehetne, nem kellene ezeket a kis szigeteket összekötni egy éltető hálózatba, ahogy erre Csermely Péter tanít minket *Hálózatok bűvöletében* című könyvében?

Minden nagyobb, életképes gyülekezetünknek ki kellene nyújtania segítő kezét egy-egy kisebb testvér felé. Nekik viszont meg kellene tanulniuk elfogadni ezt a „mentőkötelet". Csak így válhat egyházunk az élő Krisztus szolidáris vérkeringésben élő testévé. Ezt a gyógyító folyamatot hivatott előmozdítani közös gondolkodásunk, útkeresésünk, minden esetleges szervezeti reformjavaslatunk.

Ajánlott irodalom

Czövek Tamás (szerk.) 2010. *Írd meg, amiket láttál. Hét lakótelepi gyülekezet.* Kálvin Kiadó, Budapest.

Csermely Péter 2010. *Hálózatok bűvöletében.* Kairosz Kiadó, Budapest.

Szabó Lajos (szerk.) 2010. *A közösségépítő lelkész. Gyakorlati teológiai kézikönyv lelkészeknek és nem lelkészeknek.* Luther Kiadó, Budapest.

Önkéntesség az egyházban – különös tekintettel az önkéntesség évére

LUPTÁK GYÖRGY

Egy vélemény

„Mindenesetre nekem sokáig belső problémát jelentett, hogy az egyesületben hirtelen önkéntességnek kezdtük nevezni és agyonadminisztrálni, agyonjogszabályozni, agyontréningezni azt a dolgot, amit korábban Krisztus egyházában belső elhívásból való szolgálatnak hívtunk. Egyszer a volt gyülekezeti lelkészem megkért, hogy segítsek be az iratterjesztésben. Nem volt tréning, nem volt tanfolyam, nem volt bizalmatlanság! Segítettek, megtanultam, és hűségesen csináltam talán egy évtizedig is minden vasárnap mindhárom istentiszteleten. És akkor mi van azzal a nénivel, aki évtizedek óta hazahordja az oltárterítőt kimosni, lehet, hogy csak azért, mert az édesanyjától vette át a feladatot…

Hát ezek szerint mind önkéntesek voltunk, vagyunk, pedig csak azt tettük, amire Krisztus elhívott, vagy amit egy belső hang sugall!?"

Az önkéntesség

Ma már nemzetközi viszonylatban széles körben elfogadott, hogy az önkéntesség a társadalom különböző szintjein kiemelten fontos szerepet tölt be. Az egyes ember számára javítja az életminőséget, és gyakran segít a karrier építésében; a szervezetek szintjén fontos a szerepe a szolgáltatások elérhetővé tételében és minőségük fejlesztésében, s végül, de nem utolsósorban erősíti a társadalmi tőkét. Az Európai Unió országaiban szinte már mindenütt létezik hivatalos definíció az önkéntességre. Mindegyikben közös három elengedhetetlen kritérium: az önkéntesség soha nem lehet kötelező, nem járhat érte pénzbeli ellenszolgáltatás, s végül mások javát kell szolgálnia. Kétségtelen, hogy az önkéntesség az angolszász országokban rendelkezik a legnagyobb hagyományokkal és történelmi háttérrel. A legnépszerűbb területek, ahol a legtöbb önkéntes található, egyértelműen a sport, a szociális ellátás, valamint az egészségügy. Az Európai Unió évek óta konkrét programok révén komolyan támogatja az önkéntesség fejlesztését és elősegítését az egyes országokban, amire jó példa az Európai Önkéntes Szolgálat (EVS) program, amely lehetővé teszi, hogy a 30 év alatti fiatalok egy általuk választott európai országban kapcsolódjanak be hosszú távú önkéntes programokba, miközben megismerhetnek egy másik kultúrát és nyelvet. Az EVS-program tagja a Magyarországi Keresztyén Ifjúsági Egyesület is küldő és fogadó jogkörrel.

Mire jó?

Sokan hiszik, hogy az önkéntesség a középkorú, unatkozó, középosztályi háziasszonyok tevékenysége. Az önkéntesség a kutatások és a nemzetközi tapasztalatok szerint azonban sokkal szélesebb korosztályokat és társadalmi rétegeket érinthet. A gyerekek szocializációja, oktatása, nevelése során például fontos cél, hogy később közösségük aktív tagjaivá legyenek. A fiatalok, pályakezdők szempontjából előnyös, ha első munkahelyi gyakorlatukat segítő környezetben végzik, ahol a felelősséget még mások viselik helyettük. A fiatalok körében növekvő tartós munkanélküliség tendenciáit figyelembe véve még nagyobb a társadalmi felelősség: sokan karrierjük első állomásaként passzivitásba kényszerülnek. Különösen fontos a nők munkaerőpiacra való vissza- és bekerülésének elősegítése. A nyugdíjas önkéntesek számára a magány, a passzivitás, a betegségekbe menekülés és az elszegényedés elkerülésének lehetősége jelenthet vonzást. Emellett egyre több piaci szervezet figyel fel arra, hogy szakembereinek önkéntes munkára való ösztönzése elősegíti az alkalmazottak kreativitásának, munkakedvének növekedését, felfogható az alkalmazottak sokoldalúvá tételének egyik állomásaként, javítja a cég közösségen belüli reputációját, növeli a vállalaton belüli munkamorált.

Számokban

A felméréseknek köszönhetően friss adatokkal rendelkezünk az önkéntesség hazai állapotáról: 2004-ben a 14 éven felüli lakosság 40%-a (mintegy 3,5 millió fő) kapcsolódott be. Az önkéntesek által elvégzett munka mennyisége tíz év alatt több mint harmadával növekedett. A legtöbb önkéntes tevékenységet a lakóhelyi, települési segítségnyújtás (68%), a hivatalos ügyek intézése (41%), illetve a szociális, egészségügyi, művelődési területen tevékenykedő szervezetek segítése (21%) területén végezték az önkéntesek. Az adatok szerint az önkéntesek legszívesebben a gyermekek

számára nyújtanak támogatást (22%). Magas a fogyatékosokat támogatók száma, illetve az idős emberek segítésére végzett önkéntes tevékenység (12-12%) is. A romák, szenvedélybetegek, más kisebbségek támogatottsága még alacsonynak számít. Az önkéntesek életkora egyre alacsonyabb, ma már a középiskolások is vállalnak önkéntességet, csak az idős (különösen a nagyon idős) emberek körében válik ritkává a tevékenység. A legaktívabbak a 31-40 éves korosztályba tartozók, közülük is inkább a férfiak. A nők ugyan jobb adományozók, de önkéntes tevékenységekben lényegesen kisebb arányban vesznek részt.

Egy másik vélemény

Az egyházstratégiai felmérésnek a fentiekkel ellentétesnek tűnő adata, miszerint a megkérdezett evangélikusok 72,1%-a nem vesz részt semmiféle önkéntes munkában… Igaz lenne, hogy a nem keresztények aktívabbak, mint az evangélikusok? Hajlandóak vagyunk áldozatokra az óvodánkért, lakóközösségünkért, de gyülekezetünkért nem?

Felhasznált irodalom

Czike Klára – Bartal Anna Mária 2005. *Önkéntesek és nonprofit szervezetek – az önkéntes tevékenységet végzők motivációi és szervezeti típusok az önkéntesek foglalkoztatásában.* Civitalis Egyesület, Budapest. /Acta Civitalis 4./

Czike Klára – Kuti Éva 2005. *Lakossági adományok és önkéntes tevékenységek.* Nonprofit Kutatócsoport Egyesület – Önkéntes Központ Alapítvány.

Meijs, Lucas – Steenbergen, Marijke – van Hal, Tirza 2004. *Volunteering and Participation on the Agenda. Survey on Volunteering Policies and Partnerships in the European Union.* Utrecht.

http://www.onkentes.hu; http://www.onkentesseg2011.hu

Mitarbeitermappe – a német KIE (CVJM) segédanyaga (pdf)

Az internethasználat és a közösségi oldalak adta lehetőségek a gyülekezetépítésben

PÁNGYÁNSZKY ÁGNES

Az internet egy új információs világ üstökösként tört be az egyén és a társadalom életébe a 20. század végén. Megvalósította a „globális falu" vízióját a világról, és az információk kiaknázhatatlan tárházává vált, annak minden anomáliájával együtt. A média világában új paradigmát hozott, a nyomtatott sajtó, a rádió és a televízió számára komoly kihívássá vált. A 21. századi internet azonban egy még újabb paradigmaváltást hozott, a web 2.0 fogalmát, amely az internet közösségteremtő lehetőségeire épül.[1]

A „webkettő" a közösségi oldalakról, fájlmegosztókról szól. Itt bárki azonnal kapcsolatban lehet a másikkal, többé nincsenek távolságok és akadályok akár a virtuális „személyes" találkozásban, akár a fájlok megosztásában. Az internethasználók többnyire a közösségi oldalakon találkoznak, és zenét, filmeket, programokat már ezeken a fájlmegosztókon keresnek. Az internet ma már egy tizenéves számára is elérhető a mobiltelefonjáról, és akár percenként is adhat magáról információt a közösségi oldalakon, vagy beszélgethet barátaival és ismeretlenekkel is chaten.

Nem új kérdés az egyházban az, hogyan válaszolunk erre a technikai és kulturális paradigmaváltásra. Természetesen figyelembe kell vennünk ezeket a változásokat, egyházi és gyülekezeti szinten is. A kihívás az, hogy ott akarunk-e lenni „virtuálisan" is, ahol gyülekezeti tagjaink, a lelki és teológiai kérdések iránt érdeklődők is ott vannak.

A jelenlét modern hogyanja túlmutat a többé-kevésbé kihasznált egyházi és gyülekezeti honlapokon. Ma már nem csupán információt adhatunk magunkról, hanem részeseivé válhatunk egy virtuális közösségnek, ahol nagyon is hús-vér gyülekezeti tagjaink vannak jelen. Ebben a virtuális jelenlétben és közösségben kell megélnünk keresztény identitásunkat és felismernünk azokat a kihívásokat, amelyeket ez az új közösség jelent. Ilyen kihívások az internet és a webkettő etikai, pedagógiai, pszichológiai, kulturális és technológiai kihívásai. Mivel az internet közösségi alapúvá vált, ezért ezek a kihívások már nagyon közel hozzák az egyénnel való találkozást és sokszor a konfrontációt is.

Az egyik legizgalmasabb megnyilvánulása ennek a Facebook adta lehetőség, ahol a kapcsolatfelvételen túl szinte minden információt megadhat az ember bármiről. Érdekes kérdés például az, hogyan lehet jelen egy lelkész a Facebook-közösségben. Sokan lelkesen veszik fel a lelkészt ismerőseik közé, majd egy idő után vagy letiltják, vagy korlátozzák, hogy mit láthat a megjelenő hírfolyam-

[1] http://hu.wikipedia.org/wiki/Web_2.0

ból. Ifjúsági tagjaink közül többen bevallották, hogy nem láthatom azt, amiket írnak, abból az egyszerű okból kifolyólag, hogy a bulikról feltett képeiket, a trágár kifejezéseiket jobb, ha a lelkész nem olvassa és nem látja. Arra is volt példa, hogy egy fiatal lány, aki eközben elkezdett ifjúsági órára járni, és kiépült közöttünk a személyes bizalom, újra felengedett a hírfolyamába.

Érdemes megemlíteni azt is, hogy a Facebook és az iwiw is komoly „hirdetési felületet" biztosít a gyülekezetek csoportjai számára. Az ifjúság tagjainak többsége ott van a Facebookon, a felnőtt korosztály pedig még inkább az iwiwen, bár itt is érezhető már az elmozdulás a Facebook irányába.

A Facebook rendszeres használata és az ott feltett „hirdetések" és információk magas felhasználói számot eredményezhetnek a gyülekezetek honlapján. A honlapszerkesztés másik lehetősége a blogforma, amely alkalmankénti híradást jelent a gyülekezet aktuális programjairól és hirdetéseiről. Ezek a bejegyzések nagyon népszerűek, és sok látogatót hozhatnak a gyülekezeti blogra – nem csupán a gyülekezet tagjai közül, hanem a kívülállók, az érdeklődők köréből is.

Ma már egy blogoldal elkészítése egy átlagos internethasználó számára sem nehéz, és a hírek frissítése sem vesz sok időt igénybe. Érdekes, hogy a blogon elhelyezhető „népszerű oldalak" alkalmazás hogyan mutatja, mit olvasnak vagy néznek szívesen az emberek.

Nagyon fontos szempont a modern, esztétikailag szép kivitelezésű weboldal. Egyszerű eszközökkel is esztétikus külsőt tudunk adni szerkesztett oldalainknak. Fontos arra törekedni, hogy képekkel vagy fotókkal illusztráljuk a cikkeket, beszámolókat, de még az igehirdetéseket is.

Mivel az internet böngészése mára már sokak számára napi foglalatossággá vált, és munkához, szabadidő eltöltéséhez is nagyon sokan használják, ezért érdemes minden gyülekezetnek megtalálnia azokat az alkalmazási lehetőségeket, amelyekkel evangéliumi és korszerű módon tudunk információt átadni és a netes közösségi szerveződésben részt venni. Ugyanakkor fontos felvállalni azt is, hogy kritikával éljünk olyan internetes tartalmakkal szemben, amelyek a gyermekek, a fiatalok, de még a felnőttek egészséges fejlődését is veszélyeztetik.

Ajánlott irodalom

Jorsits Attila 2010. A gyülekezeti kommunikáció. In: Szabó Lajos (szerk.): *A közösségépítő lelkész.* Luther Kiadó, Budapest.

Lytle, Julie Anne 2009. One Hour on Sunday Is Not Enough. The Power of the Internet to Inform, Form, and Transform People of Faith. *Congregations,* 35/3. 18–21. o.

Szabó Lajos 2010. A média szerepe az egyház kommunikációja szempontjából. In: uő (szerk.): *A közösségépítő lelkész.* Luther Kiadó, Budapest.

http://www.szentgellert.hu/internet.html

Demokrácia és szubszidiaritás, törvény és evangélium, fegyelem és kegyelem, hatalom és bizalom egyházunkban

KORÁNYI ANDRÁS

A téma megfogalmazása már önmagában is olyan, mint egy hatalmas köteg léggömb, amelyben mindenféle színek és formák keverednek egymással: teológiai, intézményszervezeti, jogelvi és lelkipásztori fogalmak. Ez abból is következik, hogy lényegében egy tapasztalatból kiindulva, de más-más szemlélettel fogalmazzuk meg az *ecclesia semper reformanda* jelen időnkre vonatkozó következtetéseit. Mert valójában az egyház reformjának, azaz egy ekkléziológiai dialógusnak az elemeiről van szó, még ha a megnyilvánulások tónusa olykor megfelelően, máskor viszont a legkevésbé sem utal keresztény párbeszédre.

Krisztus a fő. Ez az egy alaptétel sohasem változik az evangélikus egyháztanban. Az egyház születése, mindennapi létezése és megújulása minden vonatkozásában őhozzá kötött – *„más alapot senki sem vethet a meglévőn kívül, amely a Krisztus Jézus."* Semmiféle egyházi disputa nem hagyhatja figyelmen kívül ezt az alapvetést és ennek meszszemenő következményeit. Krisztus főségéből ugyanis nem következik egyik egyházszervezeti modell egyedüli helyessége sem, viszont minden téren következik belőle a keresztény testvériség mint viselkedésforma, erkölcsi elkötelezés és gondolkodásbeli alapállás.

Nem kevés elkeseredett vitát okozott már az egyház történetében az a kérdés, hogy ha Krisztus az egyház feje, akkor kire is bízta az egyház kormányzását, vagy valamivel vulgárisabban fogalmazva: az egyház mindennapi vezetését. Azaz ki is testesíti meg Isten kormányzó akaratát a közösségben és a közösség felé? Az egyháztörténet szempontjából most csak négy jelentős és tanulságos fejezetet érdemes megemlítenünk.

1. Az óegyház nagy dilemmája volt, hogy az egyház közössége intézményes vagy karizmatikus vezetés alatt álljon-e. Az előbbit támogatta az a kényszer, hogy a nemzedékek múlásával be kellett rendezkedni a gyülekezeti szervezeti egységekbe, s ezekben a teológiai és erkölcsi rend fenntartásának zálogaként – kezdetben még többnyire személyes karizmával rendelkező – vezetőket választottak. A karizmatikus vezetési irány a szervezeti döntésnél nagyobb teret követelt az Istentől kapott kegyelmi ajándékok figyelembevételének, az egyházat pedig inkább eleven mozgalomként, mint merev szervezetként fogta fel. E két szempont egymás ellenében való, szélsőséges kijátszása rengeteg kárt okozott az egyháznak a történelemben.

2. Komoly kérdés az egyszemélyi, illetve a kollektív vezetés feszültsége, amely az apostoli kortól kezdve a középkoron át egészen egyházunk jelenkori történetéig ível. Kiindulása az a tapasztalati probléma, hogy nincsen csalatkozhatatlan tanítvány Krisztus egyházában, mint szervezet azonban szinte minden korban hajlamos az egyszemélyi vezetés, a *vicarius Christi*-rendszer különböző szinteken és munkaterületeken való felépítésére. Ezért apostoli eredetű gyakorlat szerint a hierarchia csúcsán álló szűkebb vezetést irányító személy megnyilatkozásait bizonyos kiemelt kérdésekben megmérték a közösséget szélesebben reprezentáló közösségeken (lásd például pápai kúria kontra zsinat vita a késői középkorban). Szélsőséges formái a közösségi irányítás korlátlan (és természetesen ellehetetlenítő) kiszélesítése és a teokratikusnak nevezett egyházszervezeti modellek, amelyek valamiképpen mindig Krisztus főségét ruházták vezető személyekre (például Savonarola szerzetesi diktatúrája).

3. Az újkor sajátos problémája, hogy akár az egyházi felvilágosodás, akár a pietizmus három évszázada mélységes ellenérzéssel tekint a tekintélyelvű egyházi hierarchiára. Ennek természetes megnyilvánulása a presbiteri elem megjelenése a protestáns egyházakban, s ez a vonás markáns nyomot hagyott identitásunkban.

4. Ebből következik az a mára kialakult nagy dilemma, hogy az egyházban melyek a teológus végzettségűek és melyek az úgynevezett világiak kompetenciájába tartozó kérdések. Ehhez röviden csak ennyit: Krisztus egyházában nincsenek olyan eldöntendő kérdések, amelyeknek ne lenne teológiai vetületük – ezért akár teológusról, akár világi testvérről legyen szó, egyazon elkötelezettséggel kell szolgálniuk minden körülmények között az egyház fejét, aki a Krisztus.

Mindebből az következik, hogy a mindennapi egyházi létezés minden korban hallatlanul összetett kérdés: karizmák és testvéri megbízhatóság, intézményes fegyelem és személyi elkötelezettség, bibliai-teológiai alapállás és a világi szakértelem bonyolult rendszere. Az egyház felépítményének és benne saját, konkrét lehetőségeinknek és kötelezettségeinknek meghatározása mindig abból a kérdésből indul ki: milyen ekkléziológiai modell alapján folyik az egyház reformációja közöttünk.

Ajánlott irodalom

A témára vonatkozó rendszerezett szakirodalom a dolog természetéből fakadóan nem áll rendelkezésre. Merítésünk forrása legyen kettős: egyrészt biblikus, hitvallási és egyháztani alapvetést igényel, másrészt legyen tekintettel a legutóbbi évek számos egyéni és közösségi megnyilvánulására, előadására, cikkére. Tájékozódásul ajánlom az alábbiakat:

Élő kövek egyháza. Az evangélikus megújulás stratégiája. *Credo,* 2009 különszám.

Douglass, Klaus 2002. *Új reformáció. 96 tétel az egyház jövőjéről.* Kálvin Kiadó, Budapest.

Huber, Wolfgang 2002. *Egyház korszakváltás idején.* Kálvin Kiadó, Budapest.

Evangélikus oktatási intézményeink hatása egyházi és gyülekezeti életünkre

WAGNER SZILÁRD

Intézményeink és – elsősorban – gyülekezeteink viszonya egyházunk egyik legfontosabb stratégiai kérdése – legalábbis így kellene kezelnünk. Így volt ez már a rendszerváltástól kezdve, még akkor is, ha az ebből következő kérdések megválaszolására tett kísérletek megindulásáig sok évnek el kellett telnie. Ahhoz a tényhez, hogy egyházunk az intézmények fenntartásával a fiatalok és az értelmiség egy sokkal nagyobb rétegéhez kerül közel, *megalapozott remények* és *hamis elvárások* egyaránt kapcsolódtak és kapcsolódnak ma is. Ennek néhány területén indulhatunk el az LMK-ban is.

Értelmezhetjük-e oktatási intézményeink közösségét a gyülekezetekhez hasonló módon? Kétségkívül vannak hasonlóságok. Ilyen az alapvető küldetés: az evangélium to-

vábbadása és ennek formái, de a vezetői struktúrák hasonlósága – igazgató és lelkész – és a közös koncepció érvényesítésének lehetőségei és modelljei egyaránt. A különbségek számbavétele ugyancsak tanulságos: az oktatási intézmény mindig ökumenikus közösség, amelyben a fenntartó evangélikus egyház tagjai – diákok és tanárok összefüggésében egyaránt – kisebbségben vannak. Nehézséget jelent ezért, hogy hogyan jelenjenek meg evangélikus sajátosságaink az intézmény életében, és hogyan tudunk evangélikus diákjainknak hiteles képet mutatni az egyház életéről. Itt látszik elengedhetetlennek a helyi gyülekezettel való együttműködés. Bátran mondhatjuk, hogy ennek lehetőségei kiaknázatlanok…

Külön kérdés lehet, hogy milyen stratégiáink lehetnek arra, hogy a gyülekezet/környék/egyházmegye a beiskolázás szempontjából érintett fiataljai eljussanak intézményeinkbe, s azok ezzel a gyülekezetépítés közvetett megvalósítói legyenek az evangélikus szellemben történő nevelés eredményeképpen.

Kiemelten fontos az együttműködés az oktatási intézmény és a gyülekezet lelkésze(i) között, hiszen a jól végzett iskolai és gyülekezeti munka részben egymásra utalt szolgálati területeket is jelent. Ugyanakkor biztosítja azt az átjárhatóságot, amely nélkülözhetetlen ahhoz, hogy egyrészt a gyülekezet az intézmény által erősíthesse fiataljai hitbeli ismereteit és tapasztalatait, másrészt az intézmény a gyülekezet által biztosíthassa a fiatalok egyházi életbe való integrálásának lehetőségét.

Profitál-e a gyülekezet az intézményből és fordítva? Az egymásra hatás nem automatikus, azaz akkor, amikor időt, pénzt, energiát, munkát fektetünk az intézményekben folyó munkába, azt abban a tudatban kell tennünk, hogy a jövő számára fektetünk be gyülekezeti és országos szinten egyaránt. Le kell hát számolnunk azzal az elvárással, hogy a gyülekezet területén működő intézmény automatikusan növeli a gyülekezeti élet iránti érdeklődést és igényt, ugyanakkor meg kell fontolnunk azt is, mit tehetünk közösen annak érdekében, hogy az intézmény pedagógusai és diákjai bekapcsolódjanak a gyülekezet életébe.

A rendszerváltás utáni egyházi élet kibontakozása során örömteli tapasztalat volt, hogy az egyházak minden generációt megszólíthattak tevékenységükkel. Ugyanakkor az is nyilvánvalóvá vált, hogy a generációk megszólításához egyre specifikusabb, kifinomultabb módszerek szükségesek. Ez az egész egyházra, annak minden tevékenységére igaz. Oktatási intézményeink a fiatal generációval és a felnőtt értelmiséggel kerülnek elsősorban kapcsolatba. Közös cél lehet tehát annak megfogalmazása és részleteinek kidolgozása, hogy hogyan váljanak az oktatási intézmények olyan műhelyekké, amelyek az egyházvezetés által is támogatva és egymással is kapcsolatot tartva igyekeznek kidolgozni a fiatalok különböző korosztályainak megszólítására alkalmas módszereket, s ezeket a gyülekezetek és az egyház számára közkinccsé teszik.

A gyülekezeti életen túl egyértelmű, hogy intézményeink az – elsősorban, de nem csak – evangélikus fiatalság megszólításának egyfajta tömegbázisát alkotják. Ugyanakkor törekedni kell arra, hogy az őket megcélzó programok és a nekik felkínált lehetőségek összhangban legyenek az iskolai élet – államilag is szabályozott – rendjével. A gyülekezeti és oktatási munka időbeosztásának komplementaritása a lehetőségeken túl veszélyeket, nehézségeket is rejt.

A téma feldolgozásának egyik jelentős nehézsége, hogy irodalma gyakorlatilag nem létezik, hiszen új kérdésfelvetésről van szó. A tapasztalatok azonban annál sokrétűbbek. Javaslatom, hogy – ahol ez lehetséges – egy gyülekezeti és egy iskolalelkész közösen készítse elő a témát.

A szociológiai felmérés konzekvenciái a stratégiai munkánkra nézve

FABINY TAMÁS

A téma LMK-feldolgozásához két anyagot szükséges alaposan áttanulmányozni: egyházunk stratégiai munkacsoportjának 2007 és 2009 között megfogalmazott, *Élő kövek egyháza* című stratégiai vázlatát, továbbá a Fábri István és Fábri György, valamint munkatársaik által elvégzett szociológiai felmérés összesített eredményeit. Mindezzel egy háromlépcsős folyamat két első fázisát ismerhetjük meg, amelyet követnie kell a harmadik, döntő jelentőségű munkafolyamatnak a tényleges, konkrét feladatokat is kijelölő stratégia megalkotásával. Egy hasonlattal élve: először azon gondolkodtunk, milyen ruhát is szeretnénk, mi felel meg leginkább a mi adottságainknak: ez volt az *Élő kövek egyháza* munkaanyag. Második lépésben következett a méretfelvétel: az a szociológiai felmérés, amelyet mindenképpen érdemes egybevetni a zsinat által választott – és Sólyom Jenő professzor által vezetett – statisztikai munkacsoport

ezzel egy időben elkészült jelentésével. Harmadik lépésben történik majd a ruha elkészítése, amelyet reménység szerint hordani fog, hordani tud egyházunk.

Az *Élő kövek egyháza* munkaanyagot már igyekeztünk széles körben megismertetni. Bemutattuk több gyülekezetben és iskolában, többször írt róla az *Evangélikus Élet,* foglalkozott vele az országos felügyelői konferencia, sorozatot rendeztünk róla az Evangélikus Hittudományi Egyetemen, igen élénk érdeklődéssel kísért fórumot rendeztünk róla a kőszegi Szélrózsán és a piliscsabai missziói konferencián, továbbá a *Credo* folyóirat 2009-es különszámában harmincnyolc egyházi és világi értelmiségi fejtette ki róla a véleményét. Hangsúlyosan kérem a téma feldolgozóját, hogy részleteiben ismerje meg ez utóbbi értékes anyagot.

A szociológiai felmérést is igyekeztünk alaposan előkészíteni, illetve annak eredményeit minél szélesebb körben hozzáférhetővé tenni. A 2009-es pestszentlőrinci EPOT-on Prőhle Gergely országos felügyelő főelőadóként, Fábri György filozófus, projektvezető pedig a pódiumbeszélgetés résztvevőjeként szólt a kutatás fontosságáról. A felmérés részleteiről, az egyes kérdések összeállításáról két alkalommal is hosszasan tárgyalt az esperesek kollégiuma és többször a püspöki tanács. A munkába igyekeztünk bevonni teológushallgatókat, majd az első részeredményekről élénk fórumot rendeztünk a szarvasi Szélrózsán. A kutatás eredményeit először az országos felügyelői konferencia résztvevői, valamint az esperesi kollégium tagjai, majd pedig két egyházkerület közgyűlésének küldöttei ismerhették meg. Ezt követően összefoglaló tájékoztató jelent meg az *Evangélikus Élet*ben, valamint egyházunk honlapján, majd a *Heti Világgazdaság* című lapban. (Ez utóbbin több lelkész felháborodott, ami azért is nehezen érthető, mert – amint a fenti, nem is a teljesség igényével készített összeállításból kiderül – a világi publikálást számos belső egyházi fórumon való közlés megelőzte.) Mindezek után az *evangelikus.hu* folyamatosan, külön rovatban tálalja a részeredményeket, valamint tematikusan foglalkozik azokkal az *Evangélikus Élet* több írása is. A projektvezető prezentációs előadását minden esperes megkapta, és tudomásom van olyan presbitériumról, amely ennek segítségével foglalkozott már a szociológiai felmérés eredményeivel. Az eddigi legteljesebb publikációt a *Credo* folyóirat 2010 végén megjelent alapos tanulmánya jelenti. Kívánatos, hogy az LMK-téma feldolgozója ne csak ezt az írást ismerje, hanem az espereseknél meglevő elektronikus anyagot is. Fábri György felhatalmazott arra, hogy e-mail címét is megadjam ebben az írásban: ha valaki a kutatás több részletére, adott esetben az egyházmegyére vagy a térségre vetíthető eredményekre is kíváncsi, az eléri őt a gyorgy.fabri@ppk.elte.hu címen. Javaslom, hogy éljünk ezzel a lehetőséggel!

Biztos vagyok benne, hogy a lelkészi munkaközösségekben élénk beszélgetések folyhatnak a szociológiai felmérés olyan kérdéseiről, mint híveink egyházi és kisközösségi aktivitása, továbbá egyháztagjaink értékrendje vagy társadalmi szerepvállalása a helyi és az országos közéletben, karitatív tevékenységben és hasonlókban. Megismerhetjük az evangélikusok mobilitását, olvasási és művelődési szokásait, értékrendjét és véleményét az önkéntességről. Ugyancsak súlyos következtetések vonhatók le azokból az adatokból, amelyek híveinknek a lelkészhez való viszonyát, a hitéleti aktivitást és általában a gyülekezetek kohézióját – vagy éppen azok hiányát – tükrözik.

Hangsúlyozni kell, hogy a kutatás és annak feldolgozása adatvédelmi szempontból maximálisan törvényes és korrekt. Szakértők szerint az 1500 fős mintavétel a maga reprezentativitásával, továbbá a 32 lelkésszel készült mélyinterjú alkalmas általános érvényű tanulságok levonására. A munka azonban akkor válik igazán eredményessé, ha a rendelkezésre álló adatokat szenvedélyesen, egyházunk népe és Isten előtti felelősséggel vizsgáljuk meg, és az a vágy fűt minket, hogy Urunk missziói parancsát az eddigieknél jobban be tudjuk tölteni.

Felhasznált irodalom

Evangélikusnak lenni Magyarországon – 2010-ben. *Evangélikus Élet,* 2010. november 14. 13. o.

Élő kövek egyháza – az evangélikus megújulás stratégiája. *Credo,* 2009 különszám. 11–26. o., illetve a lapszámban olvasható 38 hozzászólás.

Fabiny Tamás 2007. Taktika helyett stratégia. *Evangélikus Élet,* november 4. 3. o.

Fábri György 2010. Nekünk így is jó? Egyházszociológiai felmérés tükrében a magyarországi evangélikusság. *Credo,* 3–4. 101–115. o.

Kamarás István 2007. Vallásosság, habitus, életstílus. In: *Értékek és normák interdiszciplináris megközelítésben.* Szerk. S. Nagy Katalin – Orbán Annamária. Gondolat, Budapest. 78–96. o.

Máté-Tóth András – Nagy Gábor Dániel 2009. *Vallásosságváltozatok. Vallási sokféleség Magyarországon.* Szeged.

Prőhle Gergely 2009. Honnan hová, evangélikus egyház? *Evangélikus Élet,* szeptember 6. 13. o.

Riba István 2010. A maguk módján. *Heti Világgazdaság,* 46. szám (november 25.).

Tomka Miklós 2006. *Vallás és társadalom Magyarországon. Tanulmányok.* PPKE BTK Szociológiai Intézet – LOISIR Kft., Budapest–Piliscsaba.

Tomka Miklós 2006. Az ifjúsági vallásosság három évtizede. *Új Ifjúsági Szemle,* 4. évf. 2. 5–19. o.

http://strategia.lutheran.hu

http://www.evangelikus.hu/interaktiv/blog/felmeres

http://www.evangelikus.hu/interaktiv/blog/felmeres/az-evangelikus-gyulekezethez-valo-tartozas-fontossagarol-es-a-gyulekezeti-gondokrol

http://www.evangelikus.hu/interaktiv/blog/felmeres/lelkeszek-az-egyhazban-es-a-gyulekezetekben-2013-a-szociologiai-melyinterjuk-es-a-kerdoives-felmeres-eredmenyei

http://www.evangelikus.hu/interaktiv/blog/felmeres/az-evangelikus-fiatalok-vallasossaga

http://www.evangelikus.hu/teologia/statisztikaijelentes2010/

Képezhetnek-e „nyolcórás hivatásosok” „huszonnégy órás keresztényeket”?

Lelkészi munkaerkölcs

GYŐRI GÁBOR

Miért merült fel ez a kérdés?

- Mert a lelkészi szolgálat az a munkaterület, ahol más hivatásokhoz mérten a legnagyobb a szóródás az elvégzett munka mennyisége és minősége tekintetében. A heti egy prédikációs „elfoglaltság” és az önpusztító vakbuzgóság végletei között ezernyi variációs lehetőség létezik. Minőségileg a vétkes igénytelenségtől a hivalkodó igényességig mindenre képesek vagyunk.
- Mert az igehirdetésben krisztusi mércét állítunk hallgatóink elé, miközben magunk nagyon is mérsékelten igyekszünk és tudunk megfelelni ennek a mércének (Lk 11,46).
- Mert a megélhetési politikus mintájára az egyházban is megjelenik a megélhetési lelkész, akit Jézus a „béres” jelzővel aposztrofál (Jn 10).

A kérdést megközelíthetjük…

- *…a küldő Úr felől.* A Mester, az egyház Ura milyennek szeretné látni tanítványait, apostolait, evangélikus lelkészeit? Ezt az evangéliumok azon fejezeteiből tudhatjuk meg, ahol Jézus bizalmas légkörben beszélget tanítványaival (Jn 10. és 13–17. fejezetei).
- *…a küldetés tartalma felől.* Vannak olyan különleges küldetések, melyek nem teljesíthetőek kötött munkaidőben. A szülész orvosnak adott esetben éjjel is rendelkezésre kell állnia, a tűzoltó nem mehet haza, ha ég a ház. Ugyanígy a lelkészi szolgálat is a tartalma miatt nem végezhető nyolc órában.
- *…a célszemélyek és a célközösség felől.* Az egyházat szántóföldhöz, épülethez hasonlítja az apostol (1Kor 3,9). A paraszti munka és az építkezés megköveteli az állandó készenlétet. Akkor *kell* szántani, vetni, aratni, amikor lehet. Ott, akkor és úgy kell végezni lelkészi szolgálatunkat, ahol, amikor és ahogyan azt gyülekezetünk egy tagja vagy a közösség igényli.
- *…a lelkész személye felől.* A lelkész is emberből van. Vannak szükségletei, vágyai, erényei és fogyatékosságai. Neveltetése, gyülekezeti háttere meghatározza kegyességi irányultságát, teológiai alapállását, miközben valamelyik személyiségtípus jellemző jegyeit viseli magán. Házastársa, gyermekei részt igényelnek idejéből, erejéből, képességeiből, szeretetéből. Menynyire kell megfelelnie a Küldő, a küldetés, a gyülekezet elvárásainak, és mennyire élhet önmagának? A kérdést így is megfogalmazhatjuk: mennyiben foglalkozás, mennyiben szakma, mennyiben megélhetési forrás és mennyiben hivatás a lelkészi szolgálat?

Hogyan éljük napjainkat?

A próféták, apostolok kényszer alatt, szinte rabszolgaként szolgáltak – mennyiben vonatkozik ez ránk is? Alapvetően más körülmények között élünk, lehetetlennek látszik Jézus követelményrendszerét betartani (Mt 16,24–25).

Az apostoloknak nem volt megszabott munkaidejük (2Tim 4,2), nem volt fizetésük, heti szabadnapjuk, fizetett szabadságuk, egészségbiztosításuk, lelkészi nyugdíjuk és még sok minden, ami a mai lelkészek életét komfortossá teszi. Mivel maguk is önfeláldozó életet éltek, lehettek hitbeli és erkölcsi elvárásaik a gyülekezetek tagjaitól.

Mennyire kérhetjük számon gyülekezetünktől az evangéliumi normát, ha magunk egy könnyített verzió szerint élünk?

A lutheri, illetve a hazai reformáció öröksége is kötelez bennünket. A reformációt nem lehetett volna félgőzzel véghezvinni. Luther magánéletét nehéz lenne elválasztani egyházi tevékenységétől.

Közvetlen hitelődeink is példaként szolgálhatnak: Ordass, Turóczy vagy éppen konfirmáló lelkészünk, aki szolgálati Trabantjával járva a szórványt vasárnaponként öthat istentiszteletet tartott.

Egyetlen hivatás sem művelhető napi nyolc órában! Minden siker mögött megfeszített munka van. A könnyű úton járó lelkész sohasem fogja jól pásztorolni lestrapált híveit. A végső kérdés nem az, hogy nyolc vagy huszonnégy órát dolgozunk-e, hanem az: hogyan éljük napjainkat? A huszonnégy órás lelkészi szolgálatba mindaz beletartozik, ami az evangéliumból következik és az evangéliummal összeegyeztethető. Ilyen értelemben a magánéletünk is istentisztelet (Róm 12,1). A lelkészi szolgálat szerves ré-

sze a fölkészülés, a szervezés, a kivitelezés mellett önmagunk „karbantartása", rekreációja is. Az ilyen huszonnégy órás szolgálatot csak száz százalékos Krisztus-követéssel lehet megvalósítani.

Ajánlott irodalom

Gáncs Aladár 1939. *Serkenj föl, aki aluszol.* Szerk. Scholz László. Evangélikus Missziói Egyesület, Budapest.

Gyökössy Endre 1991. *Életápolás.* Református Sajtóosztály, Budapest.

Hallesby, O. 1993. *Személyiségtípusok.* Harmat Kiadó, Budapest.

Szabó Lajos (szerk.) 2000. *Mérlegen a lelkész.* Teológiai Irodalmi Egyesület, Budapest.

Finzel, Hans 2001. *A vezetők tíz leggyakoribb hibája.* KIA, Budapest.

Douglass, Klaus 2002. *Az új reformáció.* Kálvin Kiadó, Budapest.

Muszáj tökéletesnek lennem! Új Remény Alapítvány, Budapest, 2006.

Gondolatindító az etikai bizottság lelkészek válását vizsgáló jelentéséhez[1]

SZARKA ISTVÁN

Virágcsokrok

A nagyáruház virágboltjába belépő hölgy csokrot rendel. „Kinek, s milyen alkalomra lesz?" – kérdezi udvariasan az eladó. „Házassági évfordulóra kérem." „Hányadik lesz?" – kérdi a pult mögötti eladó már egy kicsit nagyobb érdeklődéssel. „A szüleim negyvenedik évfordulójára szeretném." E mondat, mint valami varázsütés, egy pillanat alatt megváltoztatja a bolt légkörét. A hagyományos szerepkörök felbomlanak. Az eladók elfelejtik a kimért udvariasságot, s hirtelen mindenki megnyílik a másik előtt, mintha csak kedves ismerősei volnának egymásnak. „Ez igen! Ez aztán valami nagyon szép és ritka esemény" – válaszol a harmincas évei végén járó bolti alkalmazott. „Bár, ezt én már soha sem fogom átélni. Már elváltam." Mire a másik virágkötő: „Én még házas vagyok, ám ez nekem sem fog összejönni." Belép egy újabb vásárló. A középkorú férfi, miközben két virágcsokrot rendel, erősen teszi a szépet a boltban lévőknek. „Semmi különleges dologra ne gondoljanak – mondja kissé flegmán –, két hölgynek lesz. A csokrok legyenek szépek és olcsók – kéri –, együtt kb. úgy 3000 Ft-ba kerüljenek." Közben elkészült az évfordulós csokor. Ízléses és elegáns. Készítője beleszőtte szertefoszlott álmainak szépségét.

[1] A válás és a hozzá vezető út összetettségét megtapasztalva, egyházunk legfelsőbb döntéshozó testülete – akkoriban az Országos Közgyűlés – egyik legutolsó rendelkezésével határozatot hozott a lelkészek válásával foglalkozó ad hoc bizottság felállítására. E bizottság tagjait a püspöki tanácsból, az EHE tanári karából, az MEE Zsinatának és Országos Presbitériumának tagjai közül választotta. A bizottság tagjai: dr. Fabiny Tamás, Kovácsné Tóth Márta, Mészáros Tamás, dr. Reuss András, Szarka István.

Kérdőjelek egy nehéz téma kapcsán

A bevezetőben vázolt történetet az ünnepek után személyesen élhettük át, s azért jegyeztem le ide, mert sajnálatos módon kiválóan illusztrálja a mai magyar valóságot. Ami néhány évvel ezelőtt a szappanoperák forgatókönyveiben létezett csupán, mára valósággá érett. A Statisztikai Hivatal adatsora[2] ennél megrázóbban támasztja alá, hogy társadalmunk egy ősi alapvető intézménye, a család válságba jutott. De vajon igaz-e így ez a megállapítás? Nem sokkal inkább az a helyzet, hogy nem az intézmény, hanem az ember van válságban? S a válságba jutott ember egyik alapvető tüneteként azt láthatjuk, hogy miközben békességre, boldogságra és kiszámítható életre vágyik, feladja vagy el sem kezdi ezért az életért folytatott küzdelmet. Elutasítja magától azt a normarendszert, amely segíthetné és megtarthatná életét e vágyott boldogságban. Lelkigondozóként, hitoktatóként napi szolgálatunk során magunk is átélhetjük a szétszakított családok nyomorúságait.

De vajon más-e egy lelkész élete és házassága? Ha igen, mennyiben? Ha nem, miért nem? Javaslom, járjuk körül e kérdéseket, melyek azután újabbakat szülnek.

Az elemezni kívánt tanulmány bevezetőjében leszögezi: „…a társadalmunkban lezajló átalakulás a legtöbb,

[2] Magyarországon évente kb. 24-25 ezer válás történik. E statisztikával hazánk Európában a középmezőnyben foglal helyet. A KSH adatai szerint: 1998 – 25763; 1999 – 25605; 2000 – 23987; 2001 – 24391; 2002 – 25506; 2003 – 25046; 2004 – 24638; 2005 – 24804; 2006 – 24869; 2007 – 25160; 2008 – 25155; Míg az 1980-as években: 1000 házasságkötésre 346 válás, addig a 2000-es években: 1000 házasságkötésre 562 válás jutott. Forrás: http://www.tarsadalomkutatas.hu/termek.

Magyarországon élő embertársunk élethelyzetét rontotta. Ez alól sajnos a lelkészcsaládok sem képeznek kivételt."[3]

„A lelkészi hivatásban állókra a legjobb szándékuk mellett is reálisan leselkedő veszély a burn-out szindróma… A burn-out szindrómát előidéző tényezőknek nem kis szerepe lehet a házasságok »kiégésében« is."[4] Az a társadalom, amelyik folyamatos változásban, átalakulásban van, s melyben korábbi megingathatatlannak hitt értékek rendülnek meg, kiemelt fontosságúak azok a példák, melyek állandó értéket közvetítenek. Szükség volna pozitív példákra. Kérdés, vajon ilyen-e még a lelkészcsaládok élete? Mit jelent ez egy tradicionális falusi gyülekezetben vagy egy városi környezetben? A ránk bízott közösségek reálisan ítélik meg, vagy kettős mércével mérik a lelkész hivatását, magánéletét? Esetleg olyan normákat követelnek a lelkészektől, melyeket már ők sem tartanak meg? Vagy éppen ennek az ellenkezője történik: a lelkészek válásának családot, egyházat megrázó jellegét kisebbítik, mondván: ilyen időket élünk; környezetemben, családomban ez szintén megtörtént. S e mondatokkal talán saját botlásaikat is igazolva látják.

Magánélet és szolgálat

Feláldozható-e a lelkész magánélete hivatásának oltárán? Halljuk a sokszor feltett, választ már magában foglaló kérdést. De vajon tényleg hivatásunk igája alatt roskadunk le, vagy kiforratlan személyiségünknek leszünk áldozatává? S amikor személyiségünk egyben munkaeszközünk is, nem éppen hivatásunk miatt volna mindennél fontosabb, kóros nárcizmus nélkül féltőn ápolni ezt a speciális „munkaeszközt"? Megteremteni és óvni kellene a magánéletet, az egyénnek és a családnak is biztosítva a csendes órák békességét, amikor ki-ki rácsodálkozhat a virág illatára, s megoszthatja szemlélődésének élményeit, csendben megszülető gondolatait társával. Beszélgethetnek a közös nyaralásról, színházról, művészetről, sportról csak úgy, „önző" módon a magunk örömére. Mert Urunk nem vesz ki minket ebből a világból, de szeretne megőrizni a gonosztól (Jn 17,15). Ám a lelkileg szegényebb világ számára a lelkészek, s családjaink élete mindig Biblia pauperum volt, s az is marad.

„Nem hagylak titeket árván…" – a tanulmány rövid bemutatása

A körültekintő biblikus alapvetés mellett az elkészült dokumentum másik nagy értéke a különféle testületek számára megfogalmazott ajánlásokban található. Jobban kellene odafigyelnünk egymásra, többet kellene beszélgetni, s gyakrabban megkérdezni egymástól: „Hogy vagy, testvér?" Felettes vezetőknek, egyházi törvényeknek meg kell teremteniük a lelkészi életek, szakértelemmel, szeretettel való kísérésének feltételeit. Az évenkénti kontroll lehetőségét is javallott megteremteni, például a német *Mitarbeiterjahresgespräch* intézményének mintájára. A jelentés személyektől és a különféle válási helyzetektől elvonatkoztatva objektív egységes törvényi szabályozásra tett ajánlást a zsinat felé. Ez esetben a dokumentum a gyülekezeti érdekeket kiemelten védi. Az elvált lelkészek további szolgálati lehetőségeit a püspökök pásztori felelősségére bízza. S kéri egyházunk tagjainak felelősségteljes figyelmét, törődését a válási folyamatban sérült testvéreink felé, hogy minden stigmatizálást kerülve segítségükre lehessünk az újrakezdésben. A hamarosan megjelenő tanulmányt a féltő szeretet munkálta ki. Éppen úgy, mint a fentebb megfogalmazott, közös gondolkozásunkat provokáló kérdéssor is.

Ajánlott irodalom

A lelkészek válását vizsgáló etikai bizottság jelentése. Az MEE Zsinata Etikai Ad Hoc Bizottsága.

Reuss András 2005. Házasság, család, szexualitás. *Lelkipásztor,* 11. 362–367. o.

A keresztény házasság. Szent István Társulat, Budapest, 1987.

Leitlinien kirchlichen Lebens der VELKD. (Entwurf) Juli 2001.

Bovet, Theodor 1993. *Die Ehe Ein handbuch für Eheleute.* Katzman Verlag, Tübingen.

Gyökössy Endre 2008. *Ketten – hármasban.* Új Ember Kiadó, Budapest.

Pálhegyi Ferenc 1995. *Keresztyén házasság.* Kálvin Kiadó, Budapest.

[3] A lelkészek válását vizsgáló etikai bizottság jelentése 2010, 1. o. I. 1.1. Problémafelvetés

[4] Uo. 2. o.

Vízkereszt ünnepe után utolsó vasárnap ApCsel 26,1.9–20

Igehirdetési előkészítő

A *Lelkipásztor* következő számaiban találunk a textusról igehirdetési előkészítőt: 1967/751.; 1976/758.; 1984/766.; 1992/426.; 2001/37.; 2005/28. Az ezekben foglaltakra igyekszem nem kitérni.

Exegetikai észrevételek

Pál apostol védőbeszéde csak formáját tekintve apológia, mivel ennek jogi értelemben már nincs tétje, hiszen korábban a császárhoz fellebbezett. Az illusztris társaság, melynek tagjaihoz szavait intézi, igen figyelemre méltó. Fesztuszon, a római ezredesen és más méltóságokon kívül jelen van II. Heródes Agrippa és Bereniké is. Így páratlan missziótörténeti pillanatnak vagyunk tanúi: Pál a legmagasabb palesztinai zsidó és római hatalmi körök előtt tesz tanúságot a hitéről.

Harmadik ízben találkozunk Pál apostol megtérésének történetével az Apostolok cselekedeteiben. A három elbeszélés közötti eltérésekre egyfelől a korábbi előkészítők kitérnek, másfelől azonban homiletikai szempontból ezek többségének feszegetése az igehirdetésben nem lényeges.

Különösen izgalmas a 14. versben olvasható mondat: *„Nehéz neked az ösztöke ellen rugódoznod."* A feltámadt és megdicsőült Jézus ezt héber – gyakorlatilag arám – nyelven, Pál anyanyelvén mondja. Ez a közmondás számos esetben előfordul a görög klasszikusoknál, például Aiszkhülosznál, Euripidésznél, Pindarosznál, sőt még Terentiusznál is. Azonban a zsidó irodalomban nem bukkanunk a nyomára. Nem kisebb dolognak vagyunk tehát tanúi, mint hogy Jézus mennyei szózatában idéz és héberre fordít egy görög közmondást. Jó példa ez arra, hogy bizonyos nem vallási vagy nem keresztény eredetű bölcsességek Krisztus fényébe állítva új értelmet, igei mondanivalót nyerhetnek (vö. Jusztinosz vértanú *logosz szpermatikosz*ával, aki így fogalmaz: „Mert minden, amit bárki helyesen mondott, az a miénk, keresztényeké; mivel mi Isten után a születetlen és kimondhatatlan Igét (Értelmet [azaz a Logoszt – *L. V.*]). imádjuk és szeretjük, ki értünk emberré lett, hogy szenvedéseink részeseként gyógyítson minket. Minden író az Értelem beleültetett magja révén láthatta valamelyest homályosan a dolgokat.")

Még ennél is izgalmasabb az a képzettársítás, amit az „*ösztöke*" görög szava, a *kentron* tesz lehetővé. Ez ugyanis etimológiailag megegyezik a latin centrummal, a kör középpontjával, a középponttal… Ez az értelmezés talán még inkább összhangban van a megtérés lényegével. Hiszen nem is annyira egy kikerülhetetlen és kényszerítő erejű determinizmusról van szó, amelyet az ökrök esetében az akaratukat megtörő és leigázó ösztöke jelképez, hanem hogy Krisztus az életem, létem középpontja, centruma, értelme és forrása. A létezés és önmagam, a makro- és a mikrokozmosz alapprincípiuma. Ennek felismerésében és megélésében (vö. 20. vers) rejlik a *metanoia* valódi értelme. Erre a belátásra vezethet el a fenti görög közmondás ma minket is.

Két momentum jelenthet nehézséget a textusnak a mai élethez való kötésében. Pál megtérésélménye egy mennyei látomáshoz kapcsolódik, amely ma meglehetősen ritka vallási tapasztalat, s ha lenne, sem biztos, hogy egyházi közösségeink pozitívan viszonyulnának hozzá. A másik, hogy Pál elhatározta, mindent meg kell tennie a názáreti Jézus neve ellen. A mai alapszituációt nem a harcos antikrisztianizmus, hanem sokkal inkább a közöny, az érdektelenség jellemzi.

Az igehirdetés felé

Lehetséges vázlat

1. Vándorlás életünk damaszkuszi útján. Jézus neve ellen cselekedni.
2. A mennyei világosság – a kegyelem aktusa. *„Nehéz neked az ösztöke ellen rugódoznod."*
3. A megtérés és a megtéréshez méltó élet.
4. Életünk tanúságtétel.

Pál vándorlása a damaszkuszi úton saját életünk metaforája is lehet. Valahonnan jövünk, és valahová megyünk, méghozzá céllal. Bizonyára nem azzal az elhatározással, mint Pál, aki mindent meg akart tenni a názáreti Jézus neve ellen. Sőt! Azonban mégis fel kell tennünk a kérdést, hogy keresztényként – azaz Krisztus nevét hordozva – mennyire vagyunk hűek ehhez a szent névhez? Milyen képet mutatunk életünkkel a Krisztushoz tartozásról? Vajon nem környezetünk – sajnos jogos – hozzáállását festik le kínos precizitással a filozófus Nietzsche szavai: „A keresztényeknek jóval megváltottabbnak kéne kinézniük, hogy érdekeljen engem a Krisztusuk"? Vagy milyen kereszténységképet közvetíthetett – mert azt is közvetített! – a „demokráciát" Irakba importáló amerikai hadsereg, ha csak a legutóbbi néhány évben a nemrég még 1,4 milliós őshonos iraki keresztények száma mára – nyilván különböző okokból – 600 000 főre csökkent?

Jézus Krisztus ma is megállásra késztet az úton, amelyen haladunk. Felteszi a kérdést, amely damaszkuszi utazásunk, azaz életünk céljára irányul. Ez az isteni kegyelem aktusa. Mindezt úgy teszi, hogy belátásra, felismerésre vezet el. Annak belátására, hogy ő maga a centrum, a középpont, akihez és amihez viszonyítva bármi értelmet nyer. Bárminek a helye perifférián ugyanis mindig a kör középpontjához viszonyítva határozható meg. Az igazi középpont látása nélkül nem tudjuk magunkat korrekt módon elhelyezni a lét összefüggésrendszerében. Ilyen értelemben is érvényesek Jézus szavai: *„Aki nincs velem, ellenem van, és aki nem velem gyűjt, tékozol."* (Mt 12,30)

Mindezek fényében Pál megtérése, amely ugyan egészen sajátos módon – mennyei fény és szózat – zajlott le, mégis mindannyiunk megtérésének paradigmája lehet. Hiszen a lényeg egzisztenciális horderejű meglátásának itt és most is adott a lehetősége. Ha pedig azt már korábban felismertük, akkor utunknak az örök középponthoz való korrelációját kell végrehajtanunk napról napra. Ezért mondja Luther, hogy a keresztény embernek naponkénti megtérésre van szüksége.

Pál nem volt engedetlen a mennyei látomás iránt. Mi se legyünk pusztán értelmi felfogói az igazságnak, hanem törekedjünk az elvek és a gyakorlat összhangjának megvalósítására. Megtérés és megtéréshez méltó élet: ne váljon el e kettő. Bárcsak úgy lenne, hogy nem mi mondanánk magunkról, hogy keresztények vagyunk, hanem mások ismernék fel rajtunk Jézus Krisztus életet megújító és azt valóságosan formáló világosságát. Akkor talán ők illetnének minket a szent névvel (vö. ApCsel 11,25).

Annál is inkább kívánatos ez, mert életünk tanúságtétel. Tanúságtétel Jézus Krisztusról vagy éppen az ő neve ellen. Kiváltképpen akkor ellene, ha az ő nevével, az ő nevében takarózunk, ám életünk és cselekedeteink egészen másra mutatnak (vö. Jak 2,18). Ahogyan Pálnak, erre a Jézusról való tanúságtételre mindannyiunknak elhívásunk van.

Felhasznált irodalom

Dr. Fabiny Tamás egyetemi tanári székfoglaló előadása az Evangélikus Hittudományi Egyetemen 2005. szeptember 16-án. *Lelkipásztor,* 2005/11. 374–378. o.

Lane, Tony 2001. *A keresztény gondolkodás rövid története.* Harmat Kiadó – Kálvin Kiadó, Budapest.

Moe, Olaf Edvard 1950. *The Apostle Paul. His Life and His Work.* Augsburg Publishing House, Minneapolis.

Munck, Johannes 1967. *The Acts of the Apostles.* Doubleday, Garden City, NY.

Thayer's Greek English Lexicon of the New Testament. American Book Company, New York – Cincinnati – Chicago, é. n.

Wall, Robert W. 2002. The Acts of the Apostles. In: *The New Interpreter's Bible.* 10. köt. Abingdon Press, Nashville.

LÁSZLÓ VIRGIL

Tallózó

(Tekintettel arra, hogy a textus nagy része 2005-ben, vízkereszt ünnepe utáni utolsó vasárnap is alapige volt, és a Lelkipásztor 2005/1. számának 30. oldalán már olvasható egy tallózó a 9–20. versekről, az ott már megjelent kommentárrészleteket mellőzöm.)

„(…) »vallási tevékenység« folyik! »*Ezért*« (!) folyik ellene a halálos gyűlölettől indíttatott hajsza (26,21!), nem pedig »azért«, amit a vádaskodók hirdetnek! (…) ő *térít,* nem lázít. (…) Krisztus ellenállhatatlan erejéről tesz bizonyságot akkor, amikor életfordulatának okait magyarázza. (…) nem Pál megtérési élményének elmondásától visszhangzik a világ, hanem Krisztus győzelmétől!" (id. Magassy Sándor: *Perikópák.* Magánkiadás)

„A jelenetet (…) valaki jogosan úgy írta le, mint »egy rabszolgává tett király és egy megkoronázott fogoly« jelenetét." (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár.* Evangéliumi Kiadó)

„Pál (…) apológiája és a kérügma egybeesik (28–29. v.); pontosan vádlottként lehet tanú". (*Jeromos Bibliakommentár.* Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„Az ihletetten hirdetett, átadott ige (…) mennyei látás súlyával bír, mintha valaki közvetlenül a mennyből kapna kijelentést. (…) Nem kell várnunk még valami igén túli, rendkívüli kijelentésre." (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd.* Kálvin Kiadó)

„Krisztus dicsősége megállította elvállalt útján, az ő akarata csak meghajolhatott az övénél hatalmasabb akarat előtt. Aki megértette Isten akaratát, az nem tanácskozhat tovább a sajátjával vagy a másokéval. Nem kell azt megmagyarázni senkinek, ami Isten akarata szerint történik. Legfeljebb út nyílik a hallgatói és a király számára is, hogy felfedezzék Isten irgalmas akaratát. (…) Mikor a csökönyös állat ellenállt, az ösztöke vasa indulásra kényszerítette őt. Pált ökörhöz hasonlítja Jézus, aki saját gondolatait követte, Isten akarata helyett. Most aztán inti, hogy vegye fel csak az ő igáját! (…) Ő nem lázít, nem felforgató, ő Isten szolgája. A keresztyén ember nem fantaszta, nem vallásos kívánságok rabja, ő egy felülről jövő kényszer hordozója." (Ablonczy Dániel: *Tovább!* Open Art Kiadó)

„A megfordulás tehát gyökeres rendszercserét jelent, a sötétségből bele a világosságba és a Sátán hatalmából Istenhez. (…) Pál a megtérést itt nem emberi teljesítménynek tünteti fel, hanem mint a világosság szemet megnyitó hatásának a következményét." (Heinrich Langenberg: *Apostolok cselekedetei.* Evangéliumi Kiadó)

Illusztrációk

ZENE

Gryllus Dániel – Sumonyi Zoltán: *Pál apostol. Dalok Pál levelei szerint.* 1. A Galata-levél

TÖRTÉNET

(ellenük való féktelen őrjöngésemben egészen az idegen városokig üldöztem őket … nem voltam engedetlen a mennyei látomás iránt, … a pogányoknak hirdettem, hogy térjenek meg, forduljanak az Istenhez, és éljenek a megtéréshez méltóan)
Mika Waltari: Az emberiség ellenségei (részlet)

„Már a hangja megremegtette az ember hátgerincét. Próbáltam figyelmesen hallgatni, és viasztáblára jegyzeteket készítettem, mert kezdetben a zsidók szent könyveire hivatkozott, hogy ezekből vett idézetekkel bizonyítsa, miszerint a Jeruzsálemben keresztre feszített názáreti Jézus valóban a próféták által megjövendölt Messiás vagy Krisztus volt.

Érdekes volt, hogy teljes nyíltsággal beszélt a múltjáról. Kétségtelenül tehetséges ember volt, mert kijelentette, hogy szülővárosa, a kisázsiai Tarszosz híres filozófiai iskolájában, majd Jeruzsálemben tanult neves tanítók vezetésével. Már fiatalon megválasztották a zsidók főtanácsának tagjai közé. Elmondta, hogy a törvény védelmében buzgólkodott, és üldözte Jézus tanítványait. Sőt jelen volt, és őrizte azoknak a ruháját, akik a szegények első gyülekezetének tagjait törvénytelenül kivégezték, megkövezve őket. Üldözte, megkötözte és a törvény elé hurcolta az új út vándorait, és végül a saját kérésére felhatalmazást kapott, hogy Damaszkuszban letartóztassa a Názáreti odamenekült híveit.

De útközben Damaszkuszba olyan földöntúli fény ragyogott fel körülötte, hogy megvakult tőle. Maga Jézus jelent meg neki. Attól kezdve mintha kicserélték volna. Damaszkuszban Ananias, Jézus egyik követője kezét a fejére helyezte, és visszaadta a látását, mivel a názáreti Jézus meg akarta mutatni neki, milyen sokat kell szenvednie Krisztus nevének fényesítése érdekében.

Szenvedett is sokat. Gyakran megvesszőzték. Egyszer félholtra kövezték. Állítása szerint Krisztus sebei voltak a testén. A jelenlévők mindezt többször is hallották már, de még mindig ájtatosan hallgatták, és örömkiáltásokban törtek ki."

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Agrippa király Nagy Heródes dédunokájaként hallgathatta ki Pált, aki saját mentségére védőbeszédet mondhatott. Ennek egy részlete kerül elénk igehirdetési alapigeként. Pál saját életének momentumait tárja a kihallgatást végző király elé, nem titkolva azt, hogy egyszer ő maga is az ellenérdekelt fél, tehát a zsidóság oldalán állt. Ezzel a gesztusával talán azt óhajtja kifejezni, hogy nincsen előtörténet nélküli kereszténység. Mindig van egy kiindulási pont, még akkor is, ha az nem feltétlenül olyan véres, mint Pálé. Ugyanakkor ez a momentum része a védőbeszédnek, melyből arra lehet következtetni, hogy Pál ezzel együtt érvényesnek tartja az életét, sőt így lesz még hitelesebb a beszámoló arról a fordulatról, mikortól Pál, illetve Saul élete megváltozott.

Ez a változás nagy fényesség közepette ment végbe. A beszámoló szerint még a Napnál is ragyogóbb világosság kísérte Jézus kijelentését. Erre sokan mondhatják, hogy ilyen direkt megjelenés csak Pál életében történt, ám indirekt módon sokan számolhatnak be hasonló élményről Jézus hívásával kapcsolatban. Fontos azonban kiemelni, hogy ez a jelenés nem feltétele a keresztény életnek. Vannak sokan, akik csendes változásról számolnak be megtérésük kapcsán, ám rájuk is igaz Jézus szava, miszerint: *„Én vagyok a világ világossága, aki engem követ nem jár sötétségben."*

Pál esetéből nyilvánvaló, hogy akit Jézus elhív a szolgálatra, annak mennie kell. Nincs lehetőség kifogások keresésére. Pál sem tesz mást, mint addigi energiáit átcsoportosítva elindul a misszió munkásaként, s így lett a legaktívabb apostollá. Ez a feladat egyáltalán nem volt könnyű, ezért olvassuk, hogy Jézus azt ígéri Pálnak, hogy megoltalmazza őt minden veszélytől. Mindez persze elég komoly kijelentésnek tűnik éppen ebben a fogságszituációban. Pál mégis megemlíti, s ha így tesz, az nem véletlen. Pál érzi azt, hogy a földi bilincsek ellenére szabadságban lehet, s ezt a védőbeszédet hallva ki is jelenthetjük, hogy

szabadon hirdethette annak hátterét, hogy miért lett kereszténnyé, s Agrippa türelmesen végighallgatta. Mindez arra biztatja, motiválja a ma emberét, hogy bátran szólaljon meg a maga helyén, hiszen Jézus védelme mindannyiunk számára valóság.

Hetvened vasárnap
Ézs 1,11-17

Igehirdetési előkészítő

Exegetikai észrevételek

Érdemes egy pillantást vetni a kontextusra. A fejezet 10–20. verse alkot egy egységet. Ebből van kivágva a perikópa. Ha a szószéki felolvasásra gondolunk, nem könnyű a 11. verssel kezdeni. Persze a 10. sem segítene, főként a Sodomára és Gomorára való célzással. Ha azonban az összefüggést nézzük, figyelembe kell vennünk a 10. verset. A „halljátok az Úr igéjét!" formula meghatározza a műfajt: prófétai kijelentéssel van dolgunk. Jeruzsálem népe és vezetői a címzettek, metaforikusan Sodoma vezetőinek és Gomora népének nevezi őket a próféta. A két város általában a büntetés szimbóluma, itt azonban a bűnösségé: Jeruzsálem népének és vezetőinek romlottsága Sodoma és Gomora mélységű.

Hogyan szól hozzájuk a próféta? Az Úr *igéjével:* ez a prófétai igehirdetés műfaja (vö. pl. Ám 1,3.6.9.11.13 és még számtalan prófétai hely) és az Úr *tanításával* (tóra): ez a papi funkció, a tanítás műfaja. Előre jelzi tehát ez a vers, hogy a szakaszban találkozni fogunk a szenvedélyes, prófétai megszólítással, de a tanítással is, amely a textusunk végén (16–17. vers), instrukciók formájában található.

Perikópánk (11–17. vers) nemcsak műfajilag, hanem tartalmi szempontból is két részből áll. Az első rész azt mondja el, amit utál és elvet az Isten (11–15. vers), a második azt, amit megkövetel (16–17. vers). Az elvetett, tiltott tevékenységek a kultuszhoz kötődnek, nagyon erőteljes ennek a résznek a nyelvezete, kemény elutasítást közvetít. Tartalmazza a különféle áldozatokat (égőáldozat, véresáldozat – de a héber szavak általában az oltáron elégetett mindenféle áldozatra, ajándékra vonatkoznak), ezek mellett sorra kerülnek a különféle kultikus ünnepek is (újhold, szombat, ünnepi összejövetel). Bizonyos fokozást is felfedezhetünk ebben a szakaszban, amely a csúcs- (vagy mély-?) pontját akkor éri el, amikor az imádkozást is elutasítja Isten: *„Ha felém nyújtjátok kezeteket, eltakarom szemem előletek; bármennyit is imádkoztok, én nem hallgatom meg."* (15a)

A rituális cselekmények elutasítását tartalmazó próféciával nemcsak itt találkozunk. Szinte ugyanezeket a mondatokat olvassuk két másik helyen, Ám 5,21–27-ben, illetve Mik 6,6–8-ban. Bírósági tárgyalás műfajában hangzanak a kérdések (Mit kezdjek…? Ki kívánja…?), sorukat éles, gúnyos, ironikus megjegyzések törik meg (tapossátok udvaromat; elegem van; utálom stb.). A 15. vers vége árulja el az elutasítás indokát: *„vér tapad a kezetekhez"*. Tehát azért nem fogadja el a kultikus cselekményeket Isten, mert a hétköznapi életet nem a neki való engedelmesség, hanem az erőszak jellemzi (közelebbről nincsen megfogalmazva ennek mibenléte). E kettő nem fér össze. *„Nem tűröm együtt a bűnt és ünneplést!"* (13b)

A pozitív mondanivalójú részbe a „véres kezek" motívum vezet át: *„Mossátok tisztára magatokat!"* (16a) Ez a második rész (16–17. vers) olyan pozitív felszólításokat, tulajdonképpen instrukciókat tartalmaz, amelyek mindazt felsorolják, amit Isten elvár népétől. Tegyetek jót, és törekedjetek igazságra – ebben a két, nagyon általánosnak látszó felszólításban lehet összefoglalni a pozitív instrukciókat. Csakhogy maga a szöveg rögtön megmagyarázza, mit jelent jót tenni és igazságra törekedni. Nem általános szándék, közelebbről nem körvonalazható attitűd ez, hanem nagyon is konkrét: a kiszorítottak, árvák, özvegyek felkarolása, képviselete. Nagyon érdekes motívumra hívja fel a figyelmet a The New Interpreter's Bible. Visszatér a szakasz elején érzékelt atmoszférára, a bírósági tárgyalóterem légkörére, és megállapítja: a tárgyalótermi légkör, a törvényszéki eljárás atmoszférája és a társadalmi igazság keresése nemcsak felszólítás az igazságra, hanem a védelmet és a képviseletet jelenti. Azok védelmét, akik önmagukat nem képesek megvédeni. Ez a tárgyalóterem eredeti célja. Erre a magatartásra szólítja a prófécia a vezetőket és a népet. Ez az az életfolytatás, amelyet gyakorolva be lehet lépni „Isten udvaraiba".

Végül még egyszer a kontextusra utalunk, ezúttal a kijelölt szakaszunkat követő három versre (18–20), amely a jövőről szól. Mi történik, mi a nép sorsa, ha Istenre hallgat, és ha ezt nem teszi? Amire nagyon oda kell figyelni ebben a befejező szakaszban, az a felépítés, hogy mindig Isten kezdeményez, de hogy milyen lesz a jövő, az az ember választól függ. *„Ha készségesen hallgattok rám, élhettek az ország javaival. Ha elpártoltok, fegyver pusztít el titeket."* (19–20a) Végül a szakasz ismét a prófétai formulával zárul: *„Az Úr szája szólt."* (20b)

A textus üzenete

A The New Interpreter's Bible három teológiai témát emel ki a textus üzenetét keresve. Ez a három témakör lehet a szószéki mondanivalónk, akár egyikük, akár mindhárom, az egyéni és gyülekezeti lehetőségek mérlegelése után. Egy biztos, nem léphetünk az Úr helyébe, nem ülhetünk a trónusára, és nem ostorozhatjuk, gúnyolhatjuk, vallathatjuk a ránk bízott „népet", akik megjelentek ugyan templomunk-

ban, de… Sokkal inkább azt kell észrevennünk, hogy része vagyunk a megszólítottaknak, választhatunk a Gomora népe vagy a Sodoma vezetői titulus között. Fontosnak gondolom, hogy ne a prófécia hangnemét, indulatát vigyük a szószékre, hanem azokat a kiemelkedő témákat, amelyeket a textus üzeneteként megtaláltunk.

Isten bírói szerepe

Ez a szerep gyakran kirajzolódik a prófétai igehirdetésben. Ítéletet hirdet saját népe, annak csoportjai, illetve idegen nemzetek fölött. Észre kell vennünk ennek az istenképnek a pozitívumát. Isten igaz és igazságos – ez az alapja minden ítéletnek. Ezt nagyon jó tudnunk ma, amikor nem nagyon találjuk (vagy nem is keressük) az abszolút igazságot ítéleteinkben, véleményalkotásunkban, döntéseinkben. Ha előre tekintünk, a végső ítéletre, akkor is bízhatunk ennek a teljes, mindenre kiterjedő, abszolút igazságnak a győzelmében.

Ezzel az üzenettel kapcsolatban azonban azt is látnunk kell, hogy nemcsak Isten bírói képe, ítélete szerepel a prófétai igehirdetésben, textusunkban sem, hanem az rámutat a tettek és következményeik szoros kapcsolatára. Vagyis úgy kell tekintenünk a tettekre – legyenek azok jók vagy rosszak –, mint amelyek következményeket vonnak maguk után. Az igazság valami módon beleépült a tettekbe. Legvilágosabban Hós 8,7 fejezi ezt ki: ha szelet vetnek, vihart aratnak. A textusban is az Isten elleni lázadás vonja maga után következményként a katasztrófát. Ez nem különleges büntetése Istennek, és nem is annyira a jövőben valósul meg, hanem hozza magával, sőt magában hordja az Isten ellen lázadó tett. Az egyéni és világméretű katasztrófák nem feltétlenül Isten büntetései. Fontos azonban azzal számolni, hogy a tetteknek következményei vannak, és a gonosz vagy bűnös tettek katasztrófákhoz vezethetnek.

Az istentisztelet és a társadalmi igazságosság kapcsolata

A kettő kapcsolata a másik üzeneti csomópontja az igének. Csábít a textus arrafelé, hogy szembeállítsuk a kettőt egymással, és választani kelljen: vagy a rítusok, vagy az igazságos cselekedetek. A textus azonban nem tartalmazza ezt a vagy-vagy beállítást. Nem ilyen módon állítja szembe a kettőt. Ézsaiás nagyon kemény szavakat használ bár, de nem valószínű, hogy az istentiszteleti rítusokat az igazságos cselekedetekre váltotta volna. Gondoljunk csak a 6. fejezetre! Maguk a zsoltárok, Izrael istentiszteleti énekei folyamatosan hangsúlyozzák a kapcsolatot a kegyesség és a társadalmi méltányosság között. A templomba lépés liturgiája ezt a kapcsolatot szó szerint ki is fejezi: Zsolt 15,1–2; lásd még Zsolt 24. Az Isten színe elé lépés alapvető követelménye, hogy az ember Isten igazságát követve élje az életét. Ha ezt nem teszi, akkor „tapossa Isten udvarait". Azt viszont kifejezi igénk, hogy az istentisztelet akkor legitim, ha azt az igazság keresése, cselekvése követi.

Érdekes, hogy a textus (csakúgy, mint más próféciák) nem foglalkozik alapvetően az ember attitűdjével, érzéseivel, például az istentiszteleten részt vevő ember őszinteségével. Inkább a helyes cselekedetekre fókuszál, kevésbé a helyes gondolkodásra, inkább az ortopraxisra, mint az ortodoxiára. Ne vetítsünk tehát olyan tartalmat az igébe, amely abban nincs jelen.

Az emberi bűn és Isten kegyelmének kapcsolata

Végül a bűn és a kegyelem kapcsolatában kereshetjük az ige mondanivalóját. Szívbemarkoló a kontraszt a szakaszban az ember bűne és Isten kegyelme között. Az emberi romlottság megmutatkozik a gonosz cselekedetekben. Ugyanígy láthatóvá válik Isten igazi arca abban a hajlandóságban, hogy eltekint a megérdemelt büntetéstől. Isten közelsége, megközelíthetősége, mondhatjuk, sebezhetősége válik láthatóvá ebben a magatartásban. Igazolják ezt bibliai helyek tömegei, különösen megkapóan Hós 11-ben vagy Jónás könyvében, ahol el is árulja magát a próféta, látva, hogy Isten megint csak irgalmat gyakorol, és megkegyelmez a niniveieknek: *„Azért akartam először Tarsisba menekülni, mert tudtam, hogy te kegyelmes és irgalmas Isten vagy, türelmed hosszú, nagy a szereteted, és még a rosszat is megbánod."* (Jón 4,2) S hogy alapos okkal neveztük Istennek ezt a tulajdonságát fentebb sebezhetőségnek, arról szól Jézus egész életútja, halála és feltámadása.

Bár a textusnak nem része, mégis érdemes utalni a gondolati egység záró szakaszára, a 18–20. versekre, mert ebben tér el ez a prófécia például Ámósz hasonló témájú igehirdetésétől. Itt a jövőt az ember írja. Hogy romlás lesz vagy gyógyulás, azt Isten teszi lehetővé, de döntésével az ember formálja. Ezért különös élességgel rajzolódik ki az ember felelőssége a hite, gondolkodása, döntései és tettei vonatkozásában.

Felhasznált irodalom

Seitz, Christopher 2001. The Book of Isaiah. In: *The New Interpreter's Bible.* 6. köt. Abingdon Press, Nashville, 40–66. o.

Wildberger, Hans 1972. *Jesaja.* Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn.

SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA

Tallózó

„Isten szava meglepő, szinte megbotránkoztató: Nem kell az áldozat! (…) De még ennél is keményebb beszéd az, hogy a templom látogatása sem kedves Istennek. (…) Most azonban elutasítja Isten még az imádságot is! (…) Ennek az az oka, hogy Jeruzsálem népe még az ítélet alatt sem tért meg bűneiből. (…) Nem maga az istentiszteleti összejövetel, az áldozat és az imádság bűn tehát, hanem az a képmutató és felszínes vallásosság, amely csak a templomban tiszteli Istent, a mindennapi életben azonban nem teljesíti az ő akaratát." (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM.* Arcanum Digitéka Kft.)

„(…) a szövetség megszegése után a kultusz, a rítus hazugsággá, képmutatássá, csalássá és önáltatássá vált. (…) az ilyen külső, formális, képmutató kultusz istenkáromlás és bálványimádás." (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata.* Kálvin Kiadó)

„A kicsinyek és védtelenek ügye a hőmérő érzékenységével mutatja istentiszteletünk érvényességét." (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd.* Kálvin Kiadó)

„Ézsaiás próféciájának kemény szavaival szembesülve azt kell mindenekelőtt hálával megállapítanunk, hogy Isten még szól. Emésztő haraggal, sőt metsző gúnnyal, de szól, s amíg szól, az övéinek tudhatjuk magunkat. (…) Lehet, hogy a prófécia konkrét vádjait magamra nézve igaztalannak, túlzónak találom, lehet, hogy vér nem tapad a kezemhez, de jaj nekem, ha az önkéntelen hárítással a mögötte feszülő isteni igényt is a hátam mögé vetem. Napjaink egyik tragédiája, hogy (…) egyre vonzóbb a Pilátus-szerep, ami pillanatnyilag ugyan kényelmesebb, de a »mosom kezeim« gesztusával nemcsak a bűnösök, a felelősök köréből, de a megváltás drámájából is kizárom magam. (…) Itt az az Úr szól, akit nem sajátíthatok ki, akit a legkegyesebb élettel sem *tehetek zsebre,* akit a legáldozatosabb odaadásommal sem tarthatok sakkban. Az az élő Isten térít észhez, ajándékoz meg haragjával, aki nem szorul áldozatra, aki nem az én odaadásomra vár, hanem aki már odaadta magát a szabadítás művében." (Ifj. Cserháti Sándor: Hetvened vasárnapja. In: *Hullámhossz.* Luther Kiadó)

Illusztrációk

VERS

Szent-Gály Kata: *Krisztus követése*

Egészet adni – sohase felet.
Vállalni mindent – bármit is jelent.
Egészet adni – mindent, ami van,
ami csak vagyok – maradéktalan.

GONDOLATOK

„– Miért nem beszélsz sohasem a bűnbánatról? – kérdezte a prédikátor.

– Ez az egyetlen dolog, amit tanítok – mondta a Mester.

– De én sohasem hallottam, hogy a bűnök miatt érzett szomorúságról beszéltél volna.

– A bűnbánat nem a múlt miatti szomorúság. A múlt már halott, és egy percig sem érdemes miatta bánkódni. A bűnbánat a gondolkodás megváltozása: a valóság radikálisan új szemlélése."

Anthony de Mello (1931–1987) jezsuita szerzetes, pszichoterapeuta: *Abszurd egypercesek*

„Egy ember, akinek sürgősen pénzre volt szüksége, megpróbált egy durva szőnyeget eladni az utcán. Az első ember, akinek megmutatta, azt mondta:

– Ez nagyon durva szőnyeg, és ráadásul még kopott is. És nagyon olcsón megvette.

Egy perccel később azonban a következő arra járó embernek már ezt mondta:

– Uram, nézze meg ezt a szőnyeget, olyan puha, mint a selyem, még egy ilyet nem fog találni.

Egy szúfi, aki tanúja volt a jelenetnek, így szólt:

– Szőnyegárus uram, legyen szíves, tegyen bele engem is a varázsdobozába, amely a durva szőnyeget simává, a kavicsot pedig igazgyönggyé tudja változtatni.

A varázsdobozt természetesen önérdeknek nevezik – tette hozzá a Mester –, a világ leghatékonyabb szerszáma arra, hogy az igazságból félrevezetést csináljunk."

Anthony de Mello

IMA

Kalkuttai Teréz Anya: *Akarod a kezem?*
(Kalacsi János fordítása)

„Uram, akarod a kezemet,
hogy ez a nap
a rászoruló szegények
és betegek megsegítésével teljen el?
Uram, neked adom ma a kezemet.

Uram, akarod a lábamat,
hogy a mai nap azok látogatásával teljen,
akiknek barátra van szükségük?
Uram, neked adom a lábamat.

Uram, akarod a hangomat,
hogy a mai nap
beszélgetéssel teljen azokkal,
akik a szeretet szavát szomjazzák?
Uram, neked adom ma a hangomat.

Uram, akarod a szívemet, hogy ez a nap
a magányosok szeretetével múljon el,
mert hiszen ők is emberek?
Uram, ma neked adom a szívemet.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Az igét megelőző szakaszban arról olvasunk, hogy az ökör és a szamár – bár ösztönlények – tudják, mit kell tenniük. De az ember nem tudja, mert nem figyel Istenre, és nem tér őhozzá.

Mindenemet odaadhatom Istennek, de ha ezzel mint-

egy „befolyásolni” szeretném őt, akkor ebben Isten nem tud gyönyörködni, ez a cselekedetem Isten-ellenes cselekedet lesz. Ezért az embernek meg kell térnie, azaz Isten felé kell fordulnia, és a saját jónak tartott elképzeléseit Isten mérlegére kell tennie.

Isten régen várta az áldozatot. Tehát nem az áldozattal van baj, hanem azzal, hogy az áldozattal az ember el akarja tüntetni a bűnét. Meg akarja „vesztegetni” Istent, illetve a jóindulatát akarja kikényszeríteni, ahelyett, hogy meglátná Isten igazi voltát, és tudná, hogy Isten belelát az emberi szívbe, szándékba, nincs előtte semmi titok. Az áldozat helyett a bűnét kellene rendeznie Istennel és embertársaival.

Ez az ige beszél arról is, hogy mit vár tőlem Isten. Elsősorban segíteni az elesettet: tetteimmel, szavaimmal, imádságommal. Ezek a cselekedetek elfordítanak önmagamtól, az önzésemtől, és odafordítanak a másik ember felé.

Van ebben az igében két fontos szó: a hazug (áldozat) és az igazság. Évi igénk fényében lenne jó látni ezt a két szót is. Isten a rossz helyett a jót várja az embertől.

Ma is nagyon aktuális ez az ige, amikor az ünnepeinkről azt mondja Isten: utálom azokat. Mögöttünk van karácsony. Vajon Istennek tetsző módon ünnepeltük-e azt?

Az Istentől jövő kemény feddés után ott van az is, hogy ő szeretné, ha tanulnánk jót tenni, azaz esélyt ad változni és az ő útjára rátalálni. Mindezt Jézus Krisztusban élhetjük át.

Hatvanad vasárnap
Zsolt 95,1–11

Igehirdetési előkészítő

Az ünnep jellege

Hatvanad vasárnapján, a böjt kapujában kapjuk a felszólítást: „Szükséges néktek újonnan születnetek!” Erre biztatnak, a megfordulásra, a hozzá térésre, „az igaz megtérésre” hatvanad vasárnapjának megszokott alapigéi is: Lk 8,4–15 (a magvető példázata; „tékozló magvető”) és 2Kor (11,19–33)12,1–9 (Pál szenvedései, erőtlensége és Isten ereje), amelyeket ez alkalommal oltár előtti felolvasásra szánt igeként hallhatunk.

A zsoltár besorolása

A zsoltárt két alapvető témája miatt az értelmezők egy része koronázási himnusznak tekinti, mások prófétai hangú intése miatt a prófétai cselekményeket tartalmazó költemények közé sorolják. A környezetében lévő koronázási zsoltárokhoz kapcsolja az, hogy az Úr dicsőítő énekkel való köszöntésére buzdít, és a többi isten fölötti egyeduralmát hangsúlyozza.

Az alapigeként szolgáló zsoltár műfajáról és felosztásáról további elemzést *Az Ószövetség a szószéken* 2004/1. számának 3. oldalán olvashatunk.

A zsoltár szerkezete és elemzése – ismerkedés a szöveggel

Mindenekelőtt a szöveg eredeti nyelvet követő elemzése szükséges, ami a zsoltár teológiai témáinak, nyelvhasználati sajátosságainak és ezek alapján mondanivalójának, üzenetének meghallásához fontos.

A 95. zsoltárt az exegéták két nagy részre osztják:

1–7a: istendicséret – felhívás az Úrnak mint legfőbb istenségnek és pásztornak az imádására.

7b–11: intés az Úrhoz való hűségre.[1]

A himnikus rész két szakaszát buzdító felszólítások vezetik be az 1–2. és a 6. versekben, amelyek szerkesztése párhuzamos. Az imperativus és cohortativus módú igékkel a pap Isten előtti hódolatra szólítja fel a gyülekezetet. Ezután következik a két főrész, amelyet mindkét esetben a „mert” (כִּי) szó vezet be. Míg a 3., 4. és 5. versekben a teremtésről van szó, addig a 7. vers az exodusról, a nagy történelmi szabadításról beszél.

A zsoltár kezdő versének metaforája: „szabadító kősziklánk” (צוּר יִשְׁעֵנוּ) gazdag asszociációs bázist nyújt az istenkapcsolatra nézve: a Sion-hegyen lévő hatalmas szikla, amely védi a földet a föld alatti óceántól, a stabilitás és a szabadítás szimbóluma.

A 2. versben az istendicséret hálaadással párosul, miközben a nép az Úr színe elé, azaz az Úr orcája (פָּנָיו) elé lép. Az Úr orcájának a keresése, ami Isten jelenlétét jelenti, több zsoltárban is visszatérő fordulat (lásd Zsolt 24,6, 27,8; 105,4).

A „nagy király” (מֶלֶךְ גָּדוֹל) kifejezéssel a zsoltáros nem hagy kétséget afelől, hogy a teremtő Isten a legfőbb uralkodó, akinek uralmi területe vertikálisan és horizontálisan is végtelen (4. vers).

A zsoltár himnikus részének első fele hatalmas bizonyságtétel Isten mindent teremtő és mindenen uralkodó erejéről. Ő az, akinek minden a kezében van, hatalmában áll, legyen az a föld mélységeiben (holtak hazájában; lásd még Zsolt 7,6, 44,26; 63,10; 71,20; 143,3), a hegyek csúcsain vagy az ókori keleti mítoszokban ősi ellenségnek tartott tengeren és szárazföldön.

A bizonyságtétel a második egységben is folytatódik (7. vers), amelynek fő része szövetségkötési formulával kezdődik: *„Mert ő a mi Istenünk, mi legelőjének népe, az ő kezének nyája vagyunk”* (כִּי הוּא אֱלֹהֵינוּ וַאֲנַחְנוּ עַם מַרְעִיתוֹ וְצֹאן יָדוֹ;

[1] Hasonló felépítésű az 50. és a 81. zsoltár. Ezért a két műfaj találkozását (magasztaló ének és intő beszéd) nem tarthatjuk véletlennek.

vö. Zsolt 79,13; 100,3). A „legelőjének népe" kifejezés a pusztai vándorlásra emlékeztet, amikor az Úr pásztorként vezette népét a pusztában, a „kezének nyája" fordulat pedig az előző himnikus rész hatalmas Istenének oltalmazó jelenlétét hangsúlyozza.

A szövetségkötési formula deuteronomista stílusban JHWH-t mint teremtőt és mint Izrael birtokosát tekinti, ezt erősíti a kéz motívuma, amely az 5. versben az alkotó kézként, a 7.-ben a tulajdonát oltalmazó úr kezeként jelenik meg.

A himnusz második részéhez, a pusztai vándorlás történetéhez kapcsolódik a prófétai intő szó, amellyel a zsoltár hangvétele hirtelen megváltozik.[2]

„Ma, ha az ő szavát halljátok" (הַיּוֹם אִם־בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ) – a Deuteronomium jellegzetes stílusában és gondolatával megfogalmazott mondattal bevezetett szakasz a hitehagyás veszélyeire figyelmeztet. A „mai napon" kifejezés nemcsak a pusztában vándorló népre, hanem a jelen gyülekezetére is vonatkozik, hiszen őket is ugyanaz a veszély fenyegeti, mint az ősöket, akik nem hittek Isten vezetésében és jelenlétében. Ezt szimbolizálják a 8. versben szereplő helynevek is: Meriba és Massza, amelyek viszályt és próbatételt jelentenek.[3]

A keményszívűség büntetése a négy évtizednyi vándorlás, a tévelygés, az útvesztés (10. vers). A 11. vers a visszájára fordítja azt az alapvető gondolatot, miszerint az Úr esküvel ígérte meg az atyáknak Kánaán földjét. Haragjában az ellenkezőjére esküszik azokkal szemben, akik nem bíztak benne.

A 11. vers szerint az ígéret földje, a nyugalom helye az a hely, ahol az ország nyugodt és zavartalan birtoklásában Isten népe megpihenhet, állandó lakóhelyet találhat. Az áhított nyugalom azonban beteljesületlen maradhat, az ígéret földjére vezető út elkanyarodhat – figyelmeztet az intés a zsoltár végén, hiszen a jelen gyülekezet nemcsak az országot veszítheti el, hanem az Úr közelségét is.

Gondolatok az igehirdetés felé

Igen és nem

Magasztalás, hálaadás, megnyugvás az egyik oldalon, ami istendicséretre, énekre, térdre hullásra készteti Isten gyermekét. Elfordulás, megfeledkezés, másik úton indulás, ami az Atyától távolodó lépésekre ösztönzi a tékozló fiút. Dicséret és intés jól megfér egymás mellett a liturgiában, a Bibliában és a mi életünkben, a mi szívünkben is. Nem vagyunk biztonságban, amikor a nagy király teremtő nagyságáról énekelünk, amikor leborulunk, színe elé járulunk, amikor magasságait és mélységeit kutatjuk. Mert keskeny az út…

Közel és távol

Az Ószövetségben szinte unalomig ismétlődik ugyanaz a képlet az egyes ember életében és az egész nép sorsában is: megfeledkezni a szövetségről, lábbal tiporni a kiválasztást, biztos, ami biztos alapon a többi – persze csupán bálvány, kisbetűs, de ki tudhatja mégis – istennek is áldozni, megfelelni (aki nemcsak Baal és Asera, hanem a vagyon, a hatalom vagy az ember saját maga is lehet), és végső soron istenné válni, a tudás birtokában lenni, saját kézbe venni az egyéni történetet és a történelmet. Azaz ugyanott megbotlani, mindig ugyanabban a kőben, és nem tanulni belőle. Elhagyni az Istent, és amikor büntet, fenyít, sújt, akkor kegyelemért kiáltani, megbánni hirtelen mindent, és könyörögni ahhoz az Egyhez, aki tud, tudhat segíteni. Ismerős…

Vele vagy nélküle

Biztonságos érzés nyájnak lenni, olyan nyájnak, amelynek van gazdája, amelyről gondoskodnak, amelyet vezetnek, amelynek egy-egy tagját megkeresik, ha elveszik vagy elbújik. Akinek nincs gazdája, az a maga ura. Az annyira vágyott függetlenségben, önállóságban mégis megérezni a teljességgel elhagyatott állapotot. Mert végtelenül üres érzés gazdátlan földnek lenni, amelyet nem művelnek, növénynek, amelyről megfeledkeznek, háznak, ahol nem laknak, eszköznek, amelyet nem használnak, elveszettnek, akit nem keresnek…

Most vigyázz!

Ma: itt és most. Ez a kairosz, a rendelt idő. Még ma kell meglátni és meghallani, még ma kell befogadni, mert holnap már késő lehet. Ma még van lehetőség…

A másik utca[4]

1
Megyek az utcán
A járdán mély lyuk
beleesem.
Elvesztem… Nincs remény.
Az én bűnöm… kizárólag
Végtelen időbe telik, amíg kikászálódom.

2
Megyek ugyanazon az utcán
A járdán mély lyuk
Úgy teszek, mintha nem látnám.
Beleesek
Nem tudom elhinni, hogy újra, ugyanott?...
De ez már nem lehet az én hibám…
Ismét végtelen időbe telik, amíg kikászálódom.

[2] Ugyanez a hangnemváltás figyelhető meg a 81. zsoltárban is.

[3] Zsolt 81,1 szerint Meribánál az Úr tette próbára a népet. Vö. Ex 17,1–7.

[4] A következő vers Hézser Gábor válogatásából való a *Mindennapi és nem egészen mindennapi történetek* című kötetből.

3
Megyek ugyanazon az utcán
A járdán mély lyuk
Látom
Beleesek
Csak úgy… megszokásból
Szemem nyitva
Tudom, hol vagyok
Saját bűnöm.
Mérgelődöm
Rögtön kimászom a lyukból.

4
Megyek ugyanazon az utcán
A járdán mély lyuk
Kikerülöm.

5
A másik utcán megyek.

Van, hogy az Istenhez vezető utat benövi a gaz, nehezen látjuk meg. Pedig ott van ő, aki úttá lett, aki várja a hozzá fordulást, a felé lépést.

PETHŐ-UDVARDI ANDREA

Felhasznált irodalom

HOSSFELD, Frank-Lothar – ZENGER, Erich 2002. *Die Psalmen.* 2. köt. Echter Verlag, Würzburg. /Neue Echter Bibel, Kommentar zum Alten Testament 40./

HÉZSER Gábor (szerk.) 2009. *Mindennapi és nem egészen mindennapi történetek – mindennapi és nem egészen mindennapi embereknek.* Kálvin Kiadó, Budapest.

Jeromos bibliakommentár. 1. köt. Szent Jeromos Bibliatársulat, Budapest, 2002.

Jubileumi kommentár. 1. köt. Kálvin Kiadó, Budapest, 1995.

KRAUS, Hans-Joachim 1978. *Psalmen.* Neukirchener Verlag, Neukirchen. /Biblischer Kommentar Altes Testament 15./

The New Interpreter's Bible. 4. köt. Abingdon Press, Nashville, 1996.

Tallózó

„A jelenben élő gyülekezetet ugyanaz a veszély fenyegeti, mint az ősöket, akik nem hittek Isten jelenlétében. Ezt kérdezték: Közöttünk van-e az Úr, vagy sem? (…) Látták az Úr cselekedeteit (9b vers), mégis »tévelygő szívűek« maradtak, akik »nem ismerték (az Úr) útjait« (10b–c vers). Az Úr a hitetlenséget büntette." (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM.* Arcanum Digitéka Kft.)

„Itt hirtelen bevégződik a zsoltár, és érezzük az el nem mondott következtetést: útközben vesztek el ti is, ha meginog bennetek a hit és engedelmesség. Ebből azt is látjuk, hogy olyan időben keletkezhetett a zsoltár, mikor Izrael erejeszakadásig járta a próbák kőrengetegén át a maga keserves zarándokútját. Kísértette az Isten ellen való lázadás és ez a végső romlás lett volna számára." (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata.* Kálvin Kiadó)

„A forma megújításának különböző irányból ható szent türelmetlensége sem terelheti el figyelmünket arról, ami az istentiszteletben a legfontosabb, hogy amikor Isten szól, és mára érvényes útmutatást ad, a szívemet meg ne keményítsem. Mit ér bármely külső változatosság, ha csupán pótléka a szív szerinti engedelmességnek? Az ember bizony ravasz teremtményévé vált az Istennek. Képes arra, hogy szent kibúvókat találjon magának. Esetleg térdre hullva utasítja el magától az Isten szavát. (…) Az érti jól Isten akaratát, aki az igét haladéktalanul befogadja. Ilyen módon lesz kegyességünknek és istentiszteletünknek Istennek tetsző tartalma, amely megteremti magának a kedvező formákat." (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd.* Kálvin Kiadó)

„»Ezek a dolgok azért történtek, hogy mi tanuljunk belőlük« – írta Pál. Izrael kihozatása Egyiptomból tipikus történet, amelyből lelki következtetéseket lehet levonni. (…) Sokan vannak mind a mai napig olyanok, akik hitetlenségük miatt nem jutnak be a nyugalom helyére, amit Isten elkészített nekik. A keresztény tapasztalatuk továbbra is pusztai vándorút, mert nem nyugodtak meg teljesen az Úrban." (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre.* The Word for Today)

Illusztrációk

VERS

Üzenet a Jó Istentől
(Németből fordította: Haraszti Sándor)

A kis virág az útfélen
mosolyogva rád nevet!
Tudod-e, hogy ez csendesen
Istentől üzenet?
Istentől üzenet.

Ha kis madár az ágakon
csicsereg egy dalt neked;
örömmel zengi: „A dalom
Istentől üzenet,
Istentől üzenet"

A hajnalpír, az alkonyat,
hullám egy tó felett:
ember, ó, lássad, értsd meg: ez
Istentől üzenet,
Istentől üzenet.

A kis virág, a szélvihar
üzennek szüntelen.
Mondd hát annak, ki jót akar:
Köszönöm, Istenem,
Köszönöm, Istenem!

IMA

Assisi Szent Ferenc: *Isten magasztalása*
(Víz László fordítása)

„Szent vagy, Urunk és Istenünk;
Te vagy az egyetlen Isten,
Az Egyetlen, aki csodákra képes.
Te vagy az Erős,
Te vagy a Nagy,
Te vagy a Magasságos.
Mindenható és szent Atya vagy,
Királya az égnek és a földnek.
Háromságos vagy és egy.
Istenünk és Urunk.
Te jóságos vagy, s maga a legfőbb jó,
élő és igaz Isten.
Te vagy a Jóság és a Szeretet,
Te vagy a Bölcsesség, az Alázat és a Türelem.
Te vagy az Elrejtettség és a Csönd,
Te vagy a Derű és az Öröm,
Te vagy az Igazságosság és a Mérték,
Te vagy a teljes gazdagság,
Te vagy a Szépség és a Szelídség,
Te vagy Menedékünk és Erőnk.
Te vagy a mi Hitünk és Reményünk,
Szeretetünk és kimondhatatlan
nagy Boldogságunk.
Te vagy a végtelen Jóság,
Hatalmas és csodálatra méltó Urunk, Istenünk,
Mindenható és könyörülettel teljes."

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Tényeken alapul az örvendezés is, nyáj voltunk is, a felhívás is. Nyilvánvalóak-e számunkra ezek a tények? Vajon nem szorul-e magyarázatra, értelmezésre újra meg újra a teremtés és a Teremtő, éppúgy, mint a nyáj képe, no meg a Masszánál történtek? Ténylegessé válik-e a mi ujjongásunk, leborulásunk, nyitott szívünk, amikor ezeket feleleveníti valaki előttünk? Valóban kitörő öröm fakad mindabból, amilyennek Isten megmutatta magát egykor, s megmutatja ma? Övéire közösségteremtő erőként hat az együtt ujjongás?

Az emberélet realitását tekintve sokkal valószínűbb, hogy különösebb lelkesedés nélkül elfogadjuk a világ fennálló természeti rendjét, anélkül, hogy Alkotót és alkotói folyamatot keresnénk mögötte. Egyre kevésbé tudjuk a közösségi létformákat tartalmasan megélni. És a ránk köszönő negatívumokat sem a saját mulasztásaink következményének tekintjük.

Ha a kiválasztott nép is folyton rászorult arra, hogy Isten emlékeztesse őket e tényekre, mennyivel inkább rászorulunk mi, akik egyénileg, személyiségi jogként tartjuk számon a hitünket, világnézetünket. Akik Istenéi, azokat ő rendre ellátja a szükséges „emlékeztetőkkel", hogy ne azt kérdezgessük az örömre híváskor, hogy „minek örülhetnék?"

Felmerülő kérdések

Akinek személyes megtapasztalásai vannak Istenről, az mivel magyarázhatja a szíve megkeményedését? A megkeményedett szív büntetése Isten haragja? Csak a harag jelei vezethetnek örömre bennünket? Harag nélkül nincs megbocsátás? A hithez alapvetően hozzátartozik az öröm, vagy az csak ráadás? Hogyan lehetséges, hogy akik ugyanazt a megajándékozottságot élik át, azok közül az egyik hosszú távon is örvendező és másokat buzdító lesz, a másik pedig megkeményedett szívűvé és buzdítandóvá válik? Ma mi okoz a gyülekezeteinkben közös örömet?

Ötvened vasárnap (Esto mihi)
Péld 3,5–12

Igehirdetési előkészítő

A bölcsesség – sematizálás helyett kozmikus rendszer

A bölcsességirodalommal való első vagy felületes találkozás akár igehirdetői, akár igehallgatói szempontból kikerülhetetlen módon teológiai kérdéseket provokál. Megismerhető az Isten személye? Kiszámítható cselekvése? Cselekedeteinkkel befolyásolható? A köztudatban élő kép a Példabeszédek könyvének teológiájáról pusztán didaktikus és moralizáló bölcseletet tár elénk, amely az igehirdetőnek is nagy kísértést, az egyszerűbb utak felé indulást jelentheti. Mi sem lenne magától értetődőbb, mint a feldobott, a keresztény életfolytatással kapcsolatos labdákat sorban lecsapdosni, ezáltal már – ha szabad ezzel a képpel élnem – a meccs elején megsemmisítő hátrányba szorítani az „ellenfelet" (gyülekezetet). Mielőtt ezt megtennénk, figyelembe kell vennünk, hogy a zsidó bölcsességirodalom látszólagos „egyszerűsége" mögött komplexebb jelentéstartalmak bújnak meg. A műfaj éppen hogy elhatárolódik az erősen sematikus modellektől, éppen ezzel kiemelkedve a hasonló irodalommal rendelkező

keleti népek sorából (lásd *Biblia magyarázó jegyzetekkel,* 213. o.). A bölcsesség az Ószövetségben csakis Istentől származó ajándék. Az isteni bölcsesség maga a Logosz, Isten érzékelhető kiáradása (Soggin 1999, 156. o.). A bölcsesség pedig metszéspont, találkozási felület. Az Úr az általa kiárasztott bölcsességbe emeli fel az embert önmagához, már aki ezzel élni kíván. Ez is rámutat arra, hogy egyáltalán nem merev rendszerről van itt szó, amelynek – sok minden más mellett – nyitottságot kölcsönöz a jó és a rossz közötti választás lehetősége, amely motívumként végigvonul az egész Példabeszédeken. Olyan struktúra ez, amely éppenséggel nem hagyja magát csupán abszolút didaktikus és moralizáló rendszerré sűríteni (Römer 1994, 101. o.).

A böjt – sematizálás helyett személyes dinamika

Ha figyelembe vesszük és kinagyítjuk, hogy a nagyböjt idejét előkészítő három vasárnap közül az utolsónál járunk, egészen izgalmas kérdések vetődhetnek fel a Példabeszédek kontextusában. Nem pont ez a böjt legnagyobb kísértése is? A sematizált, egyszerű rendszerekbe való sűrítés? A merev lelki „automatikák" beindulása? A húsvét és egyáltalán a Jézus Krisztussal való találkozás sokszor arra sarkallja az embert, hogy tegyen valamit azért, hogy méltóvá váljon erre a közösségre. Számomra a kisebbik probléma, hogy teológiai szempontból Isten egyedüli érdemszerző képességét kérdőjelezheti meg ez a magatartás. A nagyobbik, hogy ezáltal elveszik annak az üzenetnek a jelentősége és főleg öröme, amely megmutatja: Isten képes mindenkit megváltoztatni és megváltani, „teljesítőképességétől" függetlenül.

Az igehirdetés felé – összekötő kapcsok

A vasárnap kérdései számomra ezek: hogyan kerülheti el az igehirdetés a didaktikus moralizálást egy olyan igével, amely első ránézésre didaktikus és moralizáló, egy olyan liturgiai adottságokkal rendelkező időszakban, amely az embert amúgy is hajlamos didaktikussá és moralizálóvá tenni önmagával és másokkal szemben (böjt)? Hogyan található meg egy egységes vezérfonal, amelyet anélkül emelhetünk ki a szövegből, hogy az igehirdetés szempontjából értékes részeket veszni hagynánk? Hét vers, hat gondolat, amelyekre külön-külön egy-egy prédikációt lehetne építeni. Az én meglátásom szerint mind a kontextus, mind a vasárnap jellege, valamint a kortörténeti háttér az előbb felsoroltak ellenére mégis hordoz valamiféle egységes mondanivalót, amelynek fókuszában az ember mint az isteni gondoskodás, irányítás, nevelés (Cohen 1945, 234. o.) alanya áll. Már a kontextus, szűkebben a harmadik fejezet első pár sora rávilágít arra, hogy az itt következő mondatok nevelő célzattal hangzanak el egy fiatalabb generáció számára. Mindezt megerősíteni látszik az a kortörténeti háttér, amelyben a zsidó és a környező népek bölcsességirodalma, azon belül is a példabeszédekben gyakorolt formája elsősorban a gazdagabb, anyagi és társadalmi jómódban élő fiatalok életre való felkészítését szolgálta (*Jubileumi kommentár,* 2. köt. 641. o.). A vasárnap liturgiai jellege szintén hordozza ugyanezt a jellegzetességet: „Esto mihi" a nevét a 31. zsoltár szavairól kapta. Érdemes lenne kihangsúlyozni az idézett zsoltármondat második felét: *„vezess és gondozz engem!"*

A kísérő Isten

Az ige jellege a fent felvetett párhuzamokkal együtt egész sok támpontot tud adni az igehirdetés felé való elinduláshoz. Azt gondolom, nem bűn itt Istenre mint valamiféle nevelőre, pedagógusra asszociálnunk.[5] A pedagógus feladata a kísérés (παιδαγωγός). Nem az a célja, hogy szabályozzon, átformáljon, hanem hogy olyan utakat kínáljon, tárjon fel, ahol az életre induló ember megtalálja saját igazi személyiségét, énjét, kompetenciáit. A pedagógus, esetünkben Isten a kiteljesedés felé vezető úton kísér. De hogyan teljesedhet ki egy ember élete? Semmiképpen sem statikus sémák bemagolása által – ha ezt és ezt teszed, ez és ez fog történni. A kiteljesedéshez a teljesség felé való nyitottság szükséges, ehhez pedig Isten adja az utakat (vö. óegyházi lekciók és igehirdetési alapigék). Gyönyörűen emeli mindezt számunkra az 5. és a 12. vers, mintegy keretet biztosítva ennek a teljességnek. Az útnak induló, aki teljes szívét, szívének nyitottságát ajánlja fel (Westermann 1956, 8. o.), és a kiteljesedett élet, amelybe akár a szenvedés is teljes természetességgel illeszkedik bele. Ebbe a holisztikus dimenzióba minden verbális erőszak nélkül kapcsolódhat bele Krisztus is mint az ember végső kiteljesedése (az *imitatio Christi* mentén), különösen, ha belegondolunk, hogyan éled újjá a bölcsesség fogalma az őskeresztény közösségekben. Jézus Krisztus testi valójának jellege mint bölcsesség, amely megvalósuló tartalomként ténylegesen és természetesen jellemzi a hívők életét (vö. Jakab levele), az első keresztény közösségekben *életformává* (nem csupán receptté vagy követendő erkölcsi maximává) válik.

Az igehirdető feladata tehát a gyülekezet biztatása Isten teljességének befogadására, biztatás az útnak induláshoz, ezeknek az ígéreteknek a mentén:

[5] http://lexikon.katolikus.hu/P/P%C3%A9ldabesz%C3%A9dek%20k%C3%B6nyve.html.

Az Úr mint kísérő
– egyengeti ösvényed;
– gyógyulást ad a testnek;[6]
– bőségben részeltet;
– kezéből a szenvedést is el tudod fogadni.

A böjtöt közvetlenül megelőző időszak kapunyitás. Ezek a kapuk akkor nyílnak ki, akkor kezdődik valami igazán új dolog, ha megvan az életre induló tettrekészség. Igénk egykor fiataloknak szólt, ma a fiatalodni képes szíveknek. Ha megvan bennünk a szív fiatalsága, az aktív, mozgó, dinamikus hit, amely képes időről időre visszaállni a startkőre, hogy újra és újra elinduljon a teljesség felé, képesek lehetünk kimozdulni a statikus, sematikus, unalmas és enerváló vallásosságból, amely mindannyiunkat fenyeget. Mi többet kívánhat egy apa a fiának vagy egy lelkész a gyülekezetének, mint azt, hogy felfrissülve, fiatalosan, saját útját keresve induljon a teljesség, Isten felé a böjti úton?

Meditáció

A böjti út Istenhez vezet. Ezt mindenki tudja. De milyen is a böjti út? Puha? Göröngyös? Sziklás? Sima? Melyik cipőmet kell majd felvenni? Igen, talán majd azt, amelyik már szorít egy kicsit – hadd szorítson, büntessen, hogy bűneimért megszenvedve én is véresen, fájdalmasan érkezzek Krisztushoz. Végre meglesz a közös pont bennünk. Vagy inkább mégis legyen a kényelmes, amely megmutatja, milyen könnyedén és szeretve akarja megváltani az embereket ez a Krisztus? És ha már itt tartunk, legyen-e a cipő sötét, ami jelképezi, milyen sötét az emberek bűne Isten bárányához képest, vagy inkább világos, amely mutatja, milyen világos a messiási út? Hát akkor melyiket? Világos, sötét, kényelmes, kényelmetlen… Ott ülök a lelki előszobában, a bejárati/kijárati ajtó mellett, és mint egy óvodás, tépelődöm a nagy böjti cipőkérdésen. Az igyekezet végül kilátástalanságba torkollik. Száz cipő előttem, és nem tudom, melyikben tegyem meg a nagy utat. Ekkor jön ő. Én a szemébe nézek, ő is rám, és karját nyújtja. Együtt indulunk kéz a kézben. Útközben aztán egyszer sem gondolok arra, milyen is az a cipő, amelyik a lábamon van. Az út a fontos, nem a cipő.

Felhasznált irodalom

Biblia magyarázó jegyzetekkel. Kálvin Kiadó, Budapest, 1996.
Cohen, Abraham 1945. *Proverbs. Hebrew Text & English Translation with an Introduction and Commentary.* The Soncino Press, London.
Jubileumi Kommentár. A Szentírás magyarázata. Kálvin Kiadó, Budapest, 1998.
Katolikus Online Lexikon. http://lexikon.katolikus.hu/P/P%C3%A9ldabesz%C3%A9dek%20k%C3%B6nyve.html
Römer, Thomas 1994. *Bölcsesség az Ószövetségben.* T. P., Kőszeg.
Soggin, J. Alberto 1999. *Bevezetés az Ószövetségbe.* Kálvin Kiadó, Budapest.
Westermann, Claus 1956. *Sprüche – Prediger – Hohes Lied.* Quell, Stuttgart.

SIMON ATTILA

Tallózó

„A keresztet, melyet Isten tesz rád, ne vesd le. – Ez által is egy ujabb oldalról ajánltatik a bölcseség; mert a csapásokat örömest szenvedni, annyit tesz, mint bölcsnek lenni." (*Káldi Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM.* Arcanum Digitéka Kft.)

„A bölcsek is megkülönböztették az igazi bölcsességet, amely az Úrral számol, a csupán emberi bölcsességtől, akárcsak a próféták. (…) Ahol Isten akarata és az én meggondolásom közt ellentét támad, az utóbbinak kell engedni. (…) A számítás azt mondja, hogy ha elveszek a vagyonból, kevesebb lesz. Az igazság azonban az, hogyha az Úrnak veszek el – mégpedig a legjavából! –, még több lesz. (…) Az istenfélelemből eredő bölcsesség csúcsa, amikor valaki a rosszat is belső ellenkezés nélkül tudja fogadni." (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM.* Arcanum Digitéka Kft.)

„*Általában* igaz, hogy az istenfélelem hasznot hoz. (…) Azonban ez a fajta általánosítás (…) nem zárja ki, hogy Isten időnként kivételt tegyen. Máskülönben az emberek Istennel üzletet kötnének, ahelyett, hogy tisztelnék őt. Amint Derek Kidner helyesen megállapítja, a Péld 3,10-et megfelelően ellensúlyozza a 11–12. vers. (…) A testi fenyítést és a szóbeli helyreigazítást nehéz elfogadni, de mindez Isten szerető gondoskodását mutatja." (*A Biblia ismerete kommentársorozat.* Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Hogyan ismerhetem meg Isten akaratát? (…) elsősorban bízzál az Úrban teljes szívből, másodsorban ne a magad eszére támaszkodj, harmadsorban pedig minden utadon gondolj rá, ennek eredménye pedig az lesz, hogy »ő egyengetni fogja ösvényeidet«. (…) léteznek alapvető szellemi törvényszerűségek is, amelyeket Isten alkotott, ezek pedig szintén ok-okozati alapon működnek, mint a természet törvényei. Létezik például egy olyan szellemi törvény is, amely az adakozásra vonatkozik, és bár nem érthetjük, hogyan is működik az pontosan, látjuk, hogy igenis működik. (…) ha te zavartalanul tudsz Istennek nem tetsző dolgot cselekedni és megúszod, veszélyes helyen jársz, ez ugyanis arra utalhat, hogy nem is vagy igazán Isten gyermeke." (Chuck Smith: *A Biblia lépésről lépésre.* The Word for Today)

[6] Pontosan: nedű a csontjaidnak. A csontok elszáradása a betegség és a nélkülözés képe (vö. 17,22), azoknak nedvtől (= bőséges velőtől) duzzadása pedig az egészséget és a bőséget jelképezi.

Illusztrációk

VERS

Kányádi Sándor: *Azt bünteti, kit szeret*

mint pogrom után
a zsinagóga
veretlen maradt
öreg zsidója
nem hálálkodom
nem is kérdem
hogy őket miért
s engem miért nem
mert szeretsz Uram
szeretsz Te engem
és legközelebb
nem hagysz veretlen

GONDOLATOK

„A bölcsességet tanulni lehet, de tanítani nem."
Anthony de Mello (1931–1987) jezsuita szerzetes és pszichoterapeuta

„A jövő nem azért biztos, mert mindent előre látok, hanem azért, mert abban az Istenben bízom, akiről tudom, hogy nekem a legjobbat akarja."
Szigeti Jenő (1936–) adventista teológus

IMA

„Mennyei Atyám:
nem kérek tőled sem egészséget,
sem betegséget,
sem életet, sem halált.
Csak azt az egyet kérem:
te határozd meg,
mikor legyek egészséges és beteg,
te határozd meg,
milyen legyen életem sorsa
és halálom.
Legyen minden a te dicsőségedre!

Te tudod, mi a jó!
Te vagy Uram;
tedd, amit kívánsz!
Adj vagy végy el:
de segíts, hogy mindig
akarjam azt, amit te!
Blaise Pascal (1623–1662) francia matematikus, fizikus, vallásfilozófus

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Isten igéje mindig tanít minket valamire, ami közelebb visz őhozzá. Ez az igeszakasz azonban nagyon „tömény", s üzenete többfelé ágaztatja a gondolatokat. Az Úrra kell bíznunk magunkat, mert mi ugyan azt akarjuk, hogy rend legyen az életünkben, de a megoldást mindig ő adja.

Életünknek célja van, folyamatosan mennünk kell azon az úton, amelyre küldetéssel ő állított minket. Mindenkinek saját – az ösvény keskeny (!) – útja van, de ezek naponta kereszteződnek másokéval, s ezek a találkozások adják életünk kihívásait, örömeit és egyben értelmét is.

Aki magát bölcsnek tartja, az nem az Úrral dicsekszik, hanem magát helyezi előtérbe, jóllehet minden kegyelem. Félni az Urat elsősorban tiszteletet jelent. Aki nem az Istent tiszteli, nem az Isten a legnagyobb hatalom az életében, az általában mástól, emberektől vagy a jövőtől fél. Olyannyira, hogy ebbe még bele is betegedhet (pszichoszomatika).

Isten nemcsak ad, el is vár. Ajándékaiból egy keveset „visszakér", de nem magának, hanem embertársaink részére, hogy felfedezzük: közösségbe teremtett minket. Aki jó szívvel adakozik, az átéli, hogy jobb adni, mint kapni. Isten olykor elvesz, hogy adhasson, vagy úgy ad, hogy elvesz valamit az életünkből. Testünk erejéből elvesz egy keveset, hogy az élet nagy felismeréseire vezessen el minket. Nem azért teszi ezt így, mert ő rossz pedagógus, hanem azért, mert mi vagyunk rossz tanulók, s olykor még egy élet is kevés, hogy belássuk: az Úrnak van igaza. A jó tanuló tudja, hogy a tanulás fárasztó ideje mindig gyümölcsöt terem, a hívő ember pedig tudja, hogy nem hiábavaló az ő „munkálkodása az Úrban".

Dorgálás, szenvedés nélkül nincs előbbre jutás, mert a fény iránya mindig a sötétségben válik nyilvánvalóvá. Nem szabad azonban összetévesztenünk életvezetési hibáink következményét az Úr adta keresztekkel. Az előbbit magunknak köszönhetjük, az utóbbit pedig azért kapjuk, hogy kinyilvánuljon az ő akarata, s épüljön országa.

Böjt 1. vasárnapja (Invocavit)
Mt 16,21–27

Igehirdetési előkészítő

Exegetikai szempontok

Igénk elején Jézus felvázolja személyes sorsát. A felvázolt jövő – minden bizonnyal nem csak Péter számára – felháborító és elfogadhatatlan. A kicsivel korábban, hitvallása után pozíciójában megerősödött tanítvány hirtelen szerepet téveszt. Felháborodásában félrevonja Jézust, és helyreiga-

zítja. Mester és tanítvány viszonyában már a helyreigazítás is, de a nyilvános kritika különösen is elképzelhetetlen volt.

A kifejezés, amelyet Péter használ: ἵλεώς σοι (irgalom neked), magában foglalja Isten irgalmát, és egyszerre köznyelvi és teológiai igényű. Homiletikai szempontból érdekes a magyar fordítás, az „Isten ments" kifejezés teljesen visszaadja a hétköznapi kifejezés mindennapiságát és a transzcendens dimenziót is. Mai nyelvhasználatunkban is jelen van a sorsba beleavatkozó emberi szándék és a nagyobb erőre hivatkozás kettőssége. A sorsot, a bejelentett utat keresztezi Péter megszólalása.

Sokatmondó a mozgás, ahogy a tanítvány, követő szerepét Péter megtöri Jézust félrevonó mozdulatával. Hiszen szó szerinti követést jelentett a tanítványi szerep (Keener 1993, 443. o.). A mester után, a mester nyomában járás passzív jellegű, ahol a mester kritikája, de még a párhuzamos tanító tevékenység is kizárt. Péter felháborodásában a rendet borítja fel, amikor elképzeléseiben csalódva felháborodik Jézus szaván.

Innen érezhető, hogy mennyire kiábrándító lehetett a sors, amelyet Jézus felvázol. Jézus válasza nagyon kemény. Szembefordul a tanítvánnyal, és a Szentírásban egyedülálló módon egy emberi lényt a sátán névvel illet (France 1999, 634. o.). Az olvasó számára egyértelmű a párhuzam Jézus pusztai megkísértésével (Mt 3,10). Péter, a korábban kiemelt hitvalló tanítvány Jézustól a legbántóbb elutasítást kapja. Ráadásul saját diszkrét mozdulatával ellentétesen a Mester nyilvánosan, a többiek számára hallhatóan utasítja rendre. Péter kő szerepe kettős értelművé válik: ő az egyház alapköve és a megbotránkoztatás köve.

Jézus a konkrét, éles vitahelyzetből általános tanítást bont ki tanítványainak a helyes követésről. Alapvető mentalitásváltást vár el tőlük, értékeik átrendezését. A követés Jézussal sorsközösség a felvázolt drámai jövőben. Radikális átformálása az életútnak.

A földi messiási királyság Izraelből elindulva terjedne a világon, de Jézus a világhódítás árának a lélek elvesztését mondja. Az így elveszített lélekért nem lehet váltságdíjat adni. Új perspektívából szólal meg a követés lényege, hiszen végső értelmét egy, az emberi élet látható és tapasztalható keretein túli összefüggés adja, az Emberfia eljövetele. Az időn túlról nézve az emberek földi tettei nem földi eredményességük, hanem abszolút értékük szerint kerülnek elbírálásra.

Az igehirdetés felé

Invocavit vasárnapján, böjt kezdetén szólal meg igénk. Irányt mutat és határozottan óv a szirénhangoktól, melyek el akarnak téríteni a kinyilatkoztatott úttól. Eszünkbe juthatnak Luther Wittenbergben elmondott böjti prédikációsorozata, mellyel a reformáció veszélyes eltorzulásának vetett gátat, s a folyamatot visszaterelte a helyes irányba.

Böjt iránykeresésében szirénhangok között adhatunk iránymutatást ma is. Végső szempontot kell szembeállítanunk véges tapasztalatainkkal. Azokkal a véges tapasztalatokkal, melyek közösségi íratlan bölcsességként ajánlják a sikeres élet kompromisszumos receptjét. A kudarcban való kitartásról szól Jézus hívása. Ha harci hősként mutatná be az áldozatot Jézus, Péter minden bizonnyal első sorban szaladna utána kardjával és a róla elnevezett forradalmi emlékbizottságban őrizné Jézus emlékezetét. Csakhogy a kereszthordozás kudarcon és megvetésen keresztül vezet. A földi igazságszolgáltatást pedig már nem tapasztalja meg az áldozat. Az igehirdetés a kudarc és a siker keresztény átértelmezése lehet a mai hallgató számára.

Szószék

Nagymamák beszámolói vannak a fülemben géniusz unokákról, akik egyetemi padok csillagai, sportklubok sztárjai, világutazók. A régen látott unoka héroszi fényben tűnik fel az elbeszélésben. Szülők tervei csemetéik kiválóságáról, óvodától a párválasztásig. Egy ország, ahol rejtett, meg nem értett zsenik lapulnak évszázadok óta, és ahol az olimpiai ezüst kudarc. Mintha nemcsak a világhódítás kísértése, de egyenesen elvárása venne körül. Szekularizált evangélium a happy end, ahol végül mindig győzni kell, vagy ha nem, a bíró a hibás.

Nem könnyű a kereszt felvállalásának csak a lehetőségét is felvázolni sikeres embereknek. Sokkal könnyebb a kudarcot megtapasztalók számára rámutatni. Nagy szociális és társadalmi nyomás nehezedik mindannyiunkra, hiszen mindenkit az általános mértékek szerint mérnek (pénzben, pontban, négyzetméterben, pozícióban).

Nemcsak a templomok falain kívül, hanem a viszonylag rendezett életfolytatású keresztény közösségekben is. Megvan a „normális" vallásosság, elkötelezettség mértéke és az egyházi élet üdvös általános elvárásai a gyülekezeti és közegyházi élet minden területén. Böjt kezdetén ezeket a mértékeket vonja kritika alá Jézus kérdése: mit használ az embernek? Mindenkinek megfelelve, a külső képet legapróbb részletéig tervezve és ápolva a katartikus határélményt elkerülni?

Jézussal közösségben lenni nem központi szerep, mindig kicsit kellemetlen és megragadó is egyszerre. Felszabadít az elvárások kötelei közül, legyen az bármilyen életmentő biztos struktúra, és a hit végső bizonytalanságába visz. Lépésünk végső igazolása tapasztalati világunkon túl van. Viszont már itt is megtapasztalható egy új létforma, még a kereszthordozás legradikálisabb valóságában is. Egy olyan szabadságélmény, amely függetlenít a sors fordulataitól, és közösséget ad minden élethelyzetben. Véleményem

szerint a közösségi szempont még e mártíriumot megmutató igehely esetében is fontos, sőt talán éppen itt a legizgalmasabb. Nem keserű, magányos áldozatról van szó. Ez Krisztusé a Golgotán. Tanítványai már mesterük példájából és a tanúságtevők közösségéből meríthetik erejüket. A tanúságtevők közössége az értékek átértékelésének közössége. Mint ilyen, kritikus és alternatívát nyújtó, s ez ma sem teszi népszerűvé.

A valódi keresztény hitvallás mindig megosztó. A periférián lévő felé nyit, és a kirekesztett embert újra integrálni akarja. Megment az énközpontúságtól, és a célokat áthelyezi az embertárs és a közösség érdekeire. A másikért felebaráti szeretetből hozott áldozat pedig a kereszthordozás valódi szabadsága és értelme. A kapcsolataiban gyógyult ember személyiséghez jut a psziché teljes tág értelmében.

Ez a személyiség a hittel mint remélt dolgokba vetett bizalommal saját életén túlra is reménységgel tekinthet. Olyan életről van szó, amely mindenki számára lehetséges az élet napos és árnyékos oldalán. Olyan perspektíváról, amely felülmúlja általánosan óhajtott és büszkeséggel eltöltő megvalósított céljainkat.

Böjt első vasárnapján Krisztus közösségének elsőbbségét húzhatja alá az igehirdetés az igehallgatók számára. Ha Péterként érkeztünk meg ehhez a vasárnaphoz mint igehallgató vagy igehirdető, aki pontosan tudja, miről szól a hit és a kereszténység, és formálni is kész, újragondolhatjuk Krisztus kemény mondatainak tükrében. Mennyi a kegyelem, mennyi az ajándék? Ki a mester, és ki a tanítvány? Hogyan viszonyul a mi kis történetünk a nagy történethez?

Felhasznált irodalom

France, Richard Thomas 2007. *The Gospel of Matthew.* Eerdmans, Grand Rapids. /The New International Commentary on the New Testament/

Keener, Craig S. 1999. *A Commentary on the Gospel of Matthew.* Eerdmans, Grand Rapids.

Schnackenburg, Rudolf 1987. *Matthäusevangelium 16,21 – 28,20.* Echter, Würzburg. /Neue Echter Bibel, Kommentar zum Neuen Testament 1/2./

SZABÓ B. ANDRÁS

Tallózó

„Péter szavaiban nem egyszerűen »elvi-teológiai« problémák kerülnek felszínre, hanem nyersen személyes-egzisztenciális kérdések is! (…) Jézus válaszához – a kísértés elutasításán túl – ezért tartozik hozzá, hogy *újra* tanítványnak hív el (…) arra az útra, amely nem a látható és mérhető diadalok útja, hanem a látható és kikerülhetetlen kereszthordozás útja (…) Isten akarata az ember üdvössége (1Tim 2,4), s ennek egyetlen útja – a »keresztút«. (…) *Bűn ettől* eltéríteni. (…) Nemcsak a nihil, az erkölcsi lazaság, az állandó önkeresés, hanem a fogcsikorgató »életszentségre törekvés« is »kárt hoz«, ha hiányzik a Krisztus keresztje, és hiányzik a magunk keresztje. (…) Isten akarja Jézus keresztjét is, a tanítványok kereszthordozását is. Ez a keresztvállalás botrányt okoz a tanítványi körben is, de mindenütt, minden időben is." (id. Magassy Sándor: *Perikópák.* Magánkiadás)

„Péter szinte fölénnyel kezeli, legalábbis egyenrangú embernek tekinti, pedig épp most vallotta az élő Isten Fiának." (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd.* Kálvin Kiadó)

„(…) aki eltakarja a keresztet a másik elől, az az ördög szolgája!" (Balikó Zoltán: *Isten iskolájában.* Luther-rózsa Alapítvány)

„(…) az anyaméhben nincs szüksége az induló életnek a fülre, szemre, kézre, lábra stb. De szüksége van ezen a földön mindezekre, különben életképtelen és torzó. Ebben a világban (!) közvetlenül senkinek sincs szüksége hitre, Szentlélekre, új természetre stb. De mi lesz bármelyikünkkel, ha a végső órán mindezek hiányoznak?" (Balikó Zoltán: *Válogatott igehirdetések.* Kézirat)

„Ha egy óriási mérleg egyik serpenyőjébe beletennék az egész világot, a másikba pedig csak lelkem egy kis darabkáját, lehúzná a lelkem kis darabja a mérleget. (…) Attól tartunk, hogy a kegyelemből hit által való megigazulás alaptanítása ellen vétünk, és a cselekedetek pártjára állunk, ha arról beszélünk, hogy Isten megjutalmazza az övéit. A Biblia azonban nem fél ettől a szótól. (…) A jutalom isteni cselekedet, és nem emberi mű." (Turóczy Zoltán: *Posztillás könyv.* Evangélikus Teológiai Akadémia)

Illusztrációk

VERS

Túrmezei Erzsébet: Krisztusra várunk

Nem tudjuk, mi jön, titok a holnap.
Némák a titkok. Nem válaszolnak.
Rejtő ködükbe szemünk nem láthat…
de elültetjük kis almafánkat,
bízva, hogy kihajt,
gyümölcsöt terem.
Titok a jövő.
Sürget a jelen.

Nem tudjuk, mi jön: titok a holnap.
Némák a titkok. Nem válaszolnak.
De a ma int, hogy híven szolgáljunk,
mert tudjuk, Ki jön:
Krisztusra várunk.

Ha hirtelen jön, ha észrevétlen,
munkába leljen, ne resten, tétlen!
Testvérek terhét vállalja vállunk!
Mert tudjuk, Ki jön:
Krisztusra várunk.

GONDOLAT

„– Néhány ember azt állítja, hogy nincs élet a halál után – mondta az egyik női tanítvány.
– Tényleg? – kérdezte a Mester közömbös hangon.
– Borzasztó lenne úgy meghalni, mert akkor nem láthatnánk, hallhatnánk, szerethetnénk, és nem mozoghatnánk soha többé.
– Számodra ez borzasztó? – kérdezte a Mester. – A legtöbb ember már halála előtt is ilyen."

Anthony de Mello (1931–1987) jezsuita szerzetes és pszichoterapeuta

IMA

„Ha minden angyal, a világ minden lángelméje
tanulmányozta volna, mi válik hasznodra
ebben vagy abban a helyzetben,
miféle szenvedés,
kísértés vagy fájdalmas veszteség,
nem találhattak volna hozzád illőbbet,
mint azt, ami ért.
Isten örök Gondviselése
kezdettől fogva kigondolta,
hogy ezt a keresztet saját Szívéből
értékes ajándékként neked adja.
Mielőtt elküldötte volna,
mindentudó szemével megszemlélte,
Isteni elmével átgondolta,
bölcs igazságosságával megvizsgálta,
szerető irgalmával átmelegítette.
Mind a két kezével megmérte,
hogy egy milliméterrel se legyen nagyobb,
egy milligrammal se nehezebb a kelleténél.
Azután megáldotta szent nevével,
fölkente kegyelmével, beléje lehelte vigaszát,
és még egyszer rád és bátorságodra pillantott.
Így most egyenesen az égből jön feléd,
mint Istennek hívása,
s könyörülő szeretetének ajándéka,
hogy egészen önmagaddá légy,
és Istenben megtaláld beteljesülésedet."

Szalézi Szent Ferenc (1567–1622) francia katolikus teológus, lelkiségi író imája a ránk mért keresztről

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

A textus központi gondolata a kereszthordozás, Jézus követése. Életünk különböző helyzeteiben gyakran kapunk olyan kereszteket, melyeket szeretnénk fel- vagy lecserélni. Jézus éppen ezért szólít fel tudatos döntésre: *„Ha valaki énutánam akar jönni…"*

Az igeszakasz egyik fókusza: *„lelkében… kárt vall"* (26. vers). Az élet adta örömök helyett jóval többet kellene foglalkoznunk a lelkünkkel. A lélek elhanyagolása előbb vagy utóbb visszaüt. A karrierépítésre való túlzott koncentrálás a lelki élet rovására mehet. Pozitív történelmi példa: Jókai és Arany egykor tudatosan felvállalták írói küldetésüket, annak ellenére, hogy így szembe kerültek a korszellemmel. Ez volt az ő keresztjük! A világtól való elhatárolódás azonban nem automatikusan jelenti a lelki javak elnyerését is.

Érdekes az előző epizód és a kijelölt szakasz között feszülő kontraszt. A 18. versben Jézus ezt mondja Péternek: *„Te Péter vagy, és én ezen a kősziklán építem fel egyházamat"* (18. vers). Néhány verssel később pedig ezt: *„Távozz tőlem, sátán, bűnre csábítasz, mert nem az Isten szerint gondolkozol, hanem az emberek szerint."* (23. vers). Péter vajon miért ellenkezik? Tudhatta-e már, hogy valójában ki is Jézus Krisztus? Valószínűleg nem, mivel ekkor még csak az általános messiási elvárás szerint gondolkodhatott. Azaz elképzelhetetlen, hogy a Messiás valaha is szenvedjen és meghaljon. Olyan Messiást vártak, aki fizikailag ment meg, szabadít fel az idegen iga, uralom alól, s ezért mindenfajta szenvedés teljes egészében méltatlan hozzá. A korabeli zsidóság a csúfos halált nem tudta összeegyeztetni a Messiás személyével.

Figyelemre méltó továbbá az is, ahogy Jézus saját haláláról beszél. Mintha tanítványait akarná megóvni attól, hogy befolyásolhassák őt.

Feltétlen tovább gondolandó a jézusi „Távozz tőlem, sátán!" mondat! Jézus valószínűleg nem magára Péterre érti ezt, hanem a belőle szóló gonoszra.

Kérdéses továbbá a 27. vers is. Mikor lesz az utolsó ítélet? Ne feledjük, hogy az időbeliség csak a földi halandónak, azaz nekünk lehet a kérdése. A fizikai halállal egyidejűleg ugyanis kilépünk az immanens világból, és úgymond „időtlenségbe" kerülünk.

TARTALOM

Mécses a te igéd

Kendeh K. Péter: *Olyanoknak látszottak, amilyenek voltak* 41

Figyelő

Reuss András: *A Szentlélek személye és munkája az evangélikus teológia értelmezése szerint* 42
Orosz Gábor Viktor: *„Nem azt kérem, hogy vedd ki őket a világból…”* 43
Kovácsné Tóth Márta: *A világvallások hatása a mindennapi kegyességre* 44
Johann Gyula: *A segítő szolgálat és a lelkigondozás kapcsolópontjai* 46
Ribár János: *Modern és posztmodern halálértelmezések és temetési szolgálatunk* 48
Krámer György: *A lelkipásztori kapcsolattartás új formái* 49
Gömböcz Elvira: *A globális jelenségekre adandó teológiai reflexiók* 50
Bakay Péter: *Itt vagyok, mást küldj! Gyülekezeteink és a cigánymisszió* 52
Bence Imre: *Új istentiszteleti formák és alkalmak helye az evangélikus egyházban* 53
Gáncs Péter: *A szórványlétből következő szerkezeti átalakítások lehetőségei* 54
Lupták György: *Önkéntesség az egyházban – különös tekintettel az önkéntesség évére* 56
Pángyánszky Ágnes: *Az internethasználat és a közösségi oldalak adta lehetőségek a gyülekezetépítésben* 57
Korányi András: *Demokrácia és szubszidiaritás, törvény és evangélium, fegyelem és kegyelem, hatalom és bizalom egyházunkban* 58
Wagner Szilárd: *Evangélikus oktatási intézményeink hatása egyházi és gyülekezeti életünkre* 59
Fabiny Tamás: *A szociológiai felmérés konzekvenciái a stratégiai munkánkra nézve* 60
Győri Gábor: *Képezhetnek-e „nyolcórás hivatásosok” „huszonnégy órás keresztényeket”?* 62
Szarka István: *Gondolatindító az etikai bizottság lelkészek válását vizsgáló jelentéséhez* 63

Az igehirdető műhelye

László Virgil: *Vízkereszt ünnepe után utolsó vasárnap (ApCsel 26,1.9–20)* 65
Szabóné Mátrai Marianna: *Hetvened vasárnap (Ézs 1,11–17)* 68
Pethő-Udvardi Andrea: *Hatvanad vasárnap (Zsolt 95,1–11)* 71
Simon Attila: *Ötvened vasárnap (Péld 3,5–12)* 74
Szabó B. András: *Böjt 1. vasárnapja (Invocavit) (Mt 16,21–27)* 77